

**UNIVERZITA KARLOVA**

**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**

Dějiny moderní evropské kultury

**Bc. Veronika Pulcová**

**Dochované klášterní zahrady na Malé Straně  
Preserved monastery gardens in Lesser Town of  
Prague**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Blanka Altová, Ph.D.

Praha 2022

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. 5. 2022

.....

Veronika Pulcová

## **Poděkování**

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Blance Altové, Ph.D. za odborné rady, vedení práce a za čas, který mi během mého studia věnovala.

# Obsah

Abstrakt.....	4
Abstract.....	5
1. Úvod.....	6
2. Metodologie.....	12
3. Přehled a kritické hodnocení pramenů a literatury.....	13
4. Malostranské klášterní zahrady.....	23
4.1. Zahrada u komendy řádu maltézských rytířů, Malá Strana, Velkopřevorské náměstí, Praha 1.....	29
4.2. Rajská zahrada konventu obutých augustiniánů u kostela sv. Tomáše, Malá Strana, Letenská, Praha 1.....	33
4.3. Bývalá rajská zahrada kláštera dominikánů/magdalenitek, Malá Strana, Karmelitská, Praha 1.....	37
4.4. Zahrada bývalého konventu bosých karmelitánů (Seminářská zahrada), Malá Strana, Karmelitská, Praha 1.....	42
4.5. Lazarská (Malá Strana, Nábřeží E. Beneše, Praha 1), Lazarovská (Malá Strana, Hellichova, Praha 1) a Slavatovská (Smíchov, Praha 5) zahrada dříve patřící Profesnímu domu s kostelem sv. Mikuláše.....	48
4.6. Vojanovy sady u bývalého konventu bosých karmelitek a Anglických panen u kostela sv. Josefa, Malá Strana, U Lužického semináře, Praha 1.....	55
4.7. Kajetánské terasy u kláštera theatinů/kajetánů, Malá Strana, Nerudova, Praha 1 ..	61
4.8. Zahrada klášterní nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Malá Strana, Vlašská, Praha 1.....	67
5. Závěr.....	72
6. Použitá literatura.....	76
7. Použité zdroje.....	82
8. Obrazové přílohy.....	87



## **Abstrakt**

Předmětem výzkumu této diplomové práce je popis současného stavu a retrospektivní pohled na historii dochovaných klášterních zahrad v kontextu urbanistického vývoje Malé Strany. Jsou to konkrétně zahrady, které se dochovaly u Velkopřevorství maltézských rytířů při kostele Panny Marie pod řetězem, zahrada obutých augustiniánů u kostela sv. Tomáše, zahrada dominikánů (dříve magdalenitek) u bývalého kostela sv. Máří Magdaleny, zahrada bosých karmelitánů u kostela Panny Marie Vítězné, theatinů (kajetánů) u kostela Panny Marie Ustavičné pomoci, jezuitské zahrady, zahrada konventu Anglických panen u kostela sv. Josefa (Vojanovy sady) a zahrada boromejek pod Petřínem. Popisují současný stav jednotlivých zahrad a retrospektivně sledují jejich historické proměny v urbanistickém kontextu.

## **Klíčová slova**

Malá Strana, Praha, klášterní zahrady, klášter obutých augustiniánů, klášter magdalenitek, klášter bosých karmelitánů, profesní dům, klášter Anglických panen, nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, klášter theatinů, Vojanovy sady, Seminářská zahrada, Kajetánské terasy, jezuitské zahrady, urbanismus, revitalizace, památková péče, Florentská charta.

## **Abstract**

The subject of this thesis is a description of the current state and a retrospective view of the history of the preserved monastery gardens in the context of the urban development of the Lesser Town. Specifically, these are the gardens that have survived at the Grand Priory of the Knights of Malta at the Church of Our Lady under the Chain, the garden of the Oblate Augustinians at the Church of St. Thomas, the garden of the Dominicans (formerly Magdalenites) at the former Church of St. Mary Magdalene, the garden of the Barefoot Carmelites at the Church of Our Lady of Perpetual Help, the Theatines (Cajetans) at the Church of Our Lady of Consolation, the Jesuit garden at the Church of St. Nicholas, the garden of the Convent of the English Maidens at the Church of St. Joseph (Vojanovy sady) and the garden of the Sisters of Mercy of St. Borromeo under Petrin. I describe the current state of the individual gardens and retrospectively trace their historical transformations in an urban context.

## **Key words**

Lesser Town, Prague, monastery gardens, Augustinian Monastery, Magdalene Monastery, Barefoot Carmelite Monastery, House of the Jesuit Brothers, Convent of the English Maidens, Hospital of the Sisters of Charity of St. Charles Borromeo, Theatine Monastery, Vojan gardens, Seminary Garden, Kajetan Terraces, Jesuit Gardens, urban planning, revitalization, conservation, Florence Charter.

# 1. Úvod

Tématem mé práce je současné využití a popis stavu dochovaných zahrad malostranských klášterů a sledování jejich proměn v souvislosti s urbanistickým vývojem Malé Strany. Před založením města vznikl biskupský dvorec a komenda řádu maltézských rytířů. Poté byl založen konvent obutých augustiniánů, magdalenitek (později na místě dominikáni), konvent dominikánek, karmelitáni, karmelitky (později anglické panny), kajetáni (později redemptoristé). Byl založen i profesní dům jezuitů a nemocnice boromejek. Prostřednictvím tohoto tématu tedy zároveň retrospektivně sleduji urbanistické a funkční proměny v pražském podhradí. Pražský hrad a osídlení vltavského levého břehu lze sledovat od 9. a 10. století.

Pozůstatky některých bývalých klášterních zahrad Malé Strany dnes stále plní funkci veřejných nebo privátních zahrad, i když v menším rozsahu a v jiné podobě. Ojedinele po restituci klášterního majetku roce 1989 slouží původním řádům, i když spíše jako součást klášterních komplexů konvertovaných a pronajatých ke komerčním účelům. Zahrady se nezachovaly v původní rozloze ani stavu, jejich pozůstatky, jsou dnes součástí husté městské zástavby, už na ně nenavazují sady a vinice a jejich současná úprava má většinou jen formálně připomínat někdejší typy klášterních zahrad. V současnosti jsou zachované budovy malostranských klášterů a jejich zahrady, bez ohledu na to, zda slouží původním účelům nebo ne, objektem památkové péče a ochrany. Jsou zapsány ve státním seznamu kulturních památek (samostatně i jako součásti komplexů budov). Od roku 1971 jsou chráněny jako součást Prahy – městské památkové rezervace a od roku 1992 na seznamu světového dědictví UNESCO. Žádný z dochovaných malostranských klášterů neměl možnost spravovat svůj majetek do současnosti bez přerušení.

Ve své práci chci sledovat souvislosti mezi urbanistickým vývojem Malé Strany jako města a klášterními zahradami a pozemky. Nejstarší klášterní zahrady na Malé Straně vznikly ještě před utvářením zástavby městského typu, tedy v době, kdy pozemky v pražském podhradí patřily panovníkovi anebo starším církevním institucím v okolí – benediktinům z Břevnovského kláštera a premonstrátům ze Strahovského kláštera. V podhradí Pražského hradu pak od přelomu 8. a 9. až do 12. století také vzniklo několik osad, byly to Nebovidy, Obora, Písek, Trávník a Újezd, ze kterých se zachovaly kostely. Do této sídelní situace od 12. století pronikaly kláštery a další církevní instituce a využily, že svahy Malé Strany, obrácené k východu, měly optimální podmínky pro zakládání zahrad, sadů a vinic. Na svahu

Petřina u osady Obora byla vinice Strahovského kláštera. Od 12. století zde byla ovocná zahrada vyšehradské kanonie.<sup>1</sup> Ve 13. století byly u osady Písek (pozdější název Rybáře) ostrovní pozemky, které patřily benediktinkám ze Svatojiřského kláštera na Pražském hradě, jejich poddaní se zde primárně zabývali zemědělstvím.<sup>2</sup>

Od druhé poloviny 12. století byl v blízkosti vltavského mostu založen opevněný biskupský dvorec, jehož součástí byly zahrady a štěpnice. Z druhé strany mostu se rozkládal velký opevněný areál johanitské komendy, který zahrnul i osadu Trávníky. Johanité (řád maltézských rytířů) zakládali na svém areálu zahrady, sady i hřbitov. Oba tyto dvorce ochraňovaly vstup na most a do podhradí. V roce 1258, za Přemysla Otakara II., se Malá Strana stala tzv. Novým Městem (později Menším Městem pražským), do kterého byli povoláni němečtí osadníci. Byly postavené kamenné městské hradby. Z této doby pochází základní síť ulic s náměstím a kostelem sv. Mikuláše uprostřed.<sup>3</sup>

13. století bylo počátkem zakládání většího množství klášterů na našem území. Byl založen klášter obutých augustiniánů u kostelíku, který vlastnil břevnovský klášter (řád benediktů)<sup>4</sup>. Dále byly založeny ženské konventy magdalenitek a dominikánek (konec 13. až poč. 14. století). Kolem poloviny 14. století bylo území Újezda primárně rozděleno pěti církevními institucemi. Byl to svatojiřský klášter, strahovský klášter, klášter magdalenitek, maltézští rytíři, biskupství a pražská kapitula.

Za husitských válek byl zničen malostranský konvent magdalenitek, byla vypleněna komenda johanitů a zanikl biskupský dvorec. Po nich byl obnoven pouze klášter a špitál johanitů. V důsledku plenění husitů se pozemky a majetek zmenšil a hlavní základnou se stalo panství ve Strakoncích. Pozemky zaniklých klášterů získala malostranská obec a rozparcelovala je. Další pozemky se uvolnily po velkém požáru Pražského hradu a okolí v roce 1541. Poté se využily nejen k nové městské zástavbě, zejména po přesídlení dvora Rudolfa II. Byly založeny nové kláštery rekatolizačních řádů – jezuitů a theatinů. V té době se začali na Malé Straně usídlvat zejména dvorští úředníci a řemeslníci, obchodníci, ale také šlechtici. Takže kromě nových typů měšťanských domů se stavěly i renesanční paláce se zahradami.

---

<sup>1</sup> BAŠEOVÁ, O., NEUBERT, L. a VILÍMKOVÁ, M. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. s. 20.

<sup>2</sup> HAVRDA, J. *Zmizelý vltavský ostrov na Klárově*, 2018. Praha Archeologická. Integrovaný systém archeologických pramenů Prahy. [cit. 2021-09-07]. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/307?q=mal%C3%A1+strana>

<sup>3</sup> BAŠEOVÁ, O., NEUBERT, L. a VILÍMKOVÁ, M. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. s. 20.

<sup>4</sup> Břevnovský opat se vzdal pozemku a patronátního práva ve prospěch řádu augustiniánů.

Například dnes dochovaná zahrada u Velkopřevorského paláce vznikla na poč. 18. stol. patrně na starším základě. Samotný palác byl vystavěn na místě původního kláštera, který měl uprostřed rajský dvůr s ambitem.

K dalším změnám v urbanistické struktuře Malé Strany docházelo v důsledku josefinských reforem. Tehdy zanikly kláštery karmelitek, bosých karmelitánů, theatinů a dominikánů. Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773, byl jezuitský profesní dům upraven pro administrativní účely.<sup>5</sup> Jejich severní zahrada byla částečně zastavěna internátem (později akademií). Jižní zahrada připadla městu a pustla, než zde vznikla botanická zahrada. Zahrady zaniklých klášterů buď posloužily jako stavební parcely k další městské zástavbě nebo se zmenšily (viz bývalá zahrada karmelitek – Vojanovy sady, rajský dvůr dominikánů, Lazarská a Slavatovská zahrada). Klášter bosých karmelitánek přešel do správy Anglických panen (Congregatio Jesu). Klášter theatinů připadl Bratrstvu Božské Prozřetelnosti a později objekt odkoupil hrabě Morzin. Klášter dominikánů byl přestavěn na pobočku továrny. Na zahradě jezuitů (Lazarské), kde byla původně botanická zahrada, byla později postavena Strakova akademie (1897). Slavatovská zahrada dříve patřící jezuitům se stala do konce 19. století botanickou zahradou Karlovy univerzity. Nadále na Malé Straně působili pouze johanité (řád maltézských rytířů), kterým byl svěřen kostel Panny Marie Vítězné bosých karmelitánů. Pozemková reforma a hospodářská krize umenšila řádový majetek. Také augustiniáni přežili rušení klášterů. Po barokních přestavbách a opravách se už nijak nezměnila podoba kláštera a rajské zahrady. Došlo také k významným změnám díky spojení čtyř pražských měst v jeden celek. Toto spojení proběhlo z rozhodnutí císaře Josefa II. roku 1784. Ze Starého Města pražského, Malé Strany, Hradčan a Nového Města pražského vzniklo Královské hlavní město Praha. Správa měla sídlo na Staroměstském náměstí. Tímto spojením se nastartoval rozvoj města a upevnilo se postavení centra české části rakouské monarchie.

V polovině 19. století byla pod Petřínem na pozemcích dvou domků u strahovské zahrady založena nemocnice Milosrdných sester, ke které přiléhala zahrada, ta se však kvůli rozšíření nemocniční budovy časem zmenšila. Ve 20. století se uskutečnily zásadní změny na Malé Straně. Smíchov jako takový byl povýšen na město a započala snaha o vytvoření Prahy, jako administrativního celku. Tato myšlenka byla realizována roku 1922, kdy vznikla Velká

---

<sup>5</sup> ŠOLC, M. Bývalý „profesní dům“ Tovaryšstva Ježíšova na Malostranském náměstí, dnešní budova Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy. Pokroky matematiky, fyziky a astronomie. 2002.

Praha. Stát odkoupil roku 1919 konvent Anglických panen se zahradou a na části zahrady bylo později zbudováno ministerstvo financí. Zbývající zahrady augustiniánů a Milosrdných sester, maltézských rytířů prozatím zůstaly v péči svých původních vlastníků, byly průběžně udržovány až do poloviny 20. století. V letech 1949 až 1950 byly do té doby fungující kláštery zrušeny, jejich majetek zkonfiskován a pozemky zabaveny. Maltézský řád byl ochromen. Velkopřevorský palác a zahrada jim byla odebrána a majetek sloužil jako sídlo hudebního oddělení Národního muzea a jeho archivu. Bývalý konvent kajetánů (poté redemptoristů) sloužil jako domov mládeže a také patřil ministerstvu vnitra<sup>6</sup>, jeho zahrada byla nepřístupná a postupně zarůstala. Konvent augustiniánů včetně rajského dvora se stal domovem seniorů. Ve Vojanových sadech, někdejší zahradě karmelitek bylo postaveno ministerstvo financí. Kromě udržovaného rajského dvora augustiniánského kláštera, který sloužil seniorům, ostatní bývalé klášterní zahrady ztratily svůj původní charakter a pustly nebo měly jiné využití (např. jako parkoviště). Některé zahrady byly upraveny k novým účelům, např. pro pořádání koncertů, divadelních představení a výstav (viz zahrada karmelitek – Vojanovy sady, zahrada Velkopřevorství maltézského řádu). Některé klášterní zahrady byly ve 20. století otevřeny veřejnosti a byla v nich zřízena sportovní nebo dětská hřiště. V bývalé zahradě karmelitánů (Seminářské zahradě) od roku 1930 a v bývalé zahradě Anglických panen (Vojanových sadech) od roku 1954. Do těchto zahrad byly dodány lavičky a okrasné rostliny. Vzrůstající poptávka po bydlení vedla k zástavbě někdejších zahradních a hospodářských pozemků, tím se ale zhoršovaly životní podmínky obyvatel (viz nová budova ministerstva financí v dnešních Vojanových sadech, zastavěný rajský dvůr bývalého konventu dominikánů, stavba školy a školky v Seminářské zahradě (dřívější vinice a štěpnice karmelitánů).

Roku 1958 byl vytvořen první zákon o státních kulturních památkách, který stanovil podmínky péče o ně pro vlastníky i stát, podmínky jejich využití, aby byly evidovány, klasifikovány a zachovány, státem spravovány, využity a zpřístupněny veřejnosti. Pokud vlastník chtěl stavět na pozemku, byl povinen tento záměr oznámit Archeologickému ústavu a umožnit záchranný archeologický výzkum. Tímto se tak otevřely možnosti k získávání informací o kláštrech na Malé Straně. Na základě tohoto zákona vznikl Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze (SÚPPPOP). U klášterů a jejich zahrad byla ale realita v ochraně diametrálně odlišná. V 60. letech, díky odborným aktivitám Státního ústavu

---

<sup>6</sup> Dodnes části zahrady podle katastrální mapy patří ministerstvu vnitra a městské části Praha 1. Zbytek vlastní soukromí vlastníci.

památkové péče a ochrany přírody, došlo k počátku ochrany o historické město. Výjimkou nebyla ani Malá Strana. Problematikou ochrany, údržby, restaurace a restituace historických zahrad se nově zabývala Mezinárodní charta o historických zahradách přijatá v roce 1982 (tzv. Florentská charta). Klášterní zahrady na Malé Straně vyjadřují úzké vztahy mezi přírodou a civilizací. Současně v daném místě svědčí o kultuře, epoše a stylu. Historické zahrady jsou chráněny jako celek, do kterého patří rostliny, reliéf (plány), vodní prvky, stavební a dekorativní prvky. Dříve byly chráněny pouze stavební prvky, protože památková péče dosud nevěděla, jak uchopit proměnné vegetační složky. Dříve byly v popředí pouze rozsáhlé a historicky hodnotné zahrady. Touto chartou byly zviditelněny i menší zahrady jako jsou například rajské dvory u klášterů. Tyto rajské dvory jsou neoddelitelným doplňkem klášterů a je na ně nahlíženo jako součást areálů. Sochařské prvky či architektonické stavby (altány, kaple atd.) nalézající se v zahradě jsou nedílnou součástí a nesmějí být odstraňovány. Došlo by tak ke ztrátě autenticity a k znehodnocení daného místa. Mezi historické zahrady patří Seminářská zahrada, Kajetánské terasy, Vojanovy sady, Maltézská zahrada a zahrada Strakovy akademie. Patřila mezi ně i dnes neexistující Slavatovská zahrada. Tyto zahrady mohou využívat termín „historická zahrada“ z důvodu zachované kompozice a prvků. Movité kulturní památky na Malé Straně se evidují v Ústředním seznamu kulturních památek v památkovém katalogu. V tomto soupisu mají vybrané klášterní zahrady přiřazené evidenční číslo a digitální dokumentaci. Důležitým milníkem bylo vytvoření Pražské památkové rezervace z roku 1971 a souboru památkově chráněných domů, objektů, zahrad a parků. Mezi ně patří veškeré budovy klášterů spolu s jejich zahradami. Od roku 1992 bylo historické jádro Prahy o rozloze 866 hektarů zapsáno na seznam světového dědictví UNESCO.<sup>7</sup>

Předcházelo tomu sdělení (č. 159/1991 Sb.) ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.<sup>8</sup> Téhož roku vznikl zákon o ochraně přírody a krajiny. V zákonu je obsažena pro nás důležitá ochrana dřevin, cenných ploch porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků. Petřín byl zvolen jako

---

<sup>7</sup> Zákon č. 242/1992 Sb. Zákon České národní rady, který se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona České národní rady č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, 1992. Zákony pro lidi. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-242>; Pražská památková rezervace – UNESCO. Praha.eu. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: [https://www.praha.eu/jnp/cz/co\\_delat\\_v\\_praze/pamatky/prazska\\_pamatkova\\_rezervace/index.html](https://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/pamatky/prazska_pamatkova_rezervace/index.html)

<sup>8</sup> Sdělení č. 159/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 1991. Zákony pro lidi. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-159/zneni-19910215>

chráněná přírodní památka již roku 1988. V rámci vytváření soustavy NATURA 2000 byl vrch Petřína zařazen do národního a později evropského seznamu EVL<sup>9</sup>.

V současnosti mají dochované zahrady různá využití. Rajský dvůr konventu obutých augustiniánů slouží jako odpočinková zóna pro řád a další dvory jsou součástí hotelové restaurace. Augustiniáni získali zchátralý objekt v restituci roku 1990. Aby měli z čeho financovat rozsáhlou rekonstrukci, pronajali část areálu společnosti, která v něm provozuje hotel The Augustine. Právě hotel celkově zrekonstruoval tento areál. Podobně tomu bylo u bývalého kláštera dominikánů. Byl zde vystavěn hotel Mandarin Oriental, který investoval do nákladné rekonstrukce areálu budovy kláštera. Klášter prošel mnoha přístavbami a vestavbami nebylo lehké skloubit historii se stavbou hotelu. Původně zde bývalo například skladiště, byty, kasárny i státní tiskárna. Byla snaha skloubit hotel s bývalým klášterem a provázat vše se zahradou, ale nepodařilo se udržet její historickou podobu. Zahrada u Nemocnice pod Petřínem slouží stále původnímu účelu. Jako součást kavárny a místo konání kulturních akcí slouží zahrada Velkopřevorského paláce maltézských rytířů. Bývalá klášterní zahrada bosých karmelitánů, nyní s názvem Seminářská zahrada, slouží veřejnosti k odpočinku a sportovnímu vyžití, podobně jako bývalá zahrada karmelitek (Vojanovy sady). Bývalá zahrada jezuitů slouží Strakově akademii, ale není přístupná širší veřejnosti. Zahradní terasy kláštera kajetánů mají soukromého vlastníka a zatím žádné využití. Pouze nejvyšší terasa je přístupná, protože je součástí kavárny.

---

<sup>9</sup> Evropsky významná lokalita – chráněné území soustavy Natura 2000.



## 2. Metodologie

V této práci využívám především metodu umělecko-historické topografie, kdy zkoumám zahradní architekturu na základě geograficky vymezeného prostředí (Malé Strany). Jedná se o popis daných míst v současném stavu a rozsahu zahrad v kontextu místa. Zjišťuji historii v retrospektivním historickém kontextu a pozoruji jejich postupné proměny (např. změny funkcí, postupné zvětšování a zmenšování plochy a samotný vzhled).

Postupně shromažďuji informace k daným zahradám z památkových katalogů a sleduji způsob jejich evidence v seznamu kulturních památek. Je zapotřebí zjistit dějiny areálů, jejich památkové obnovy a dnešní kulturní využití. Eviduji především typ a funkci zahrady nyní a v minulosti, současný a historický rozsah zahrady v urbanistickém kontextu, současný stav, historii vlastníků, úprav a poškození.

Historickou topografií sleduji historicko-místopisný a zeměpisný aspekt vymezeného území, zabývám se jeho stavem v minulosti. Popisuji významné budovy, jejich rozložení, velikost v daném terénu. Jde o projekt, který zkoumá rozsah osídlení, postupný vývoj a proměnu Malé Strany k určitému datu. Díky historiografickým textům jsou zachyceny významné události, samotná historie Malé Strany nebo další informace o daných budovách jako jsou kláštery. Mezi důležité narativní historiografické prameny patří kroniky a fondy. Stavební a finanční účty přinášejí základní představu o podobě klášterů včetně zahrad. Mezi prameny patří i právní dokumenty (zákoníky a právní příručky), správní a hospodářské prameny (účty, soupisy půdy) a listiny.

Využívám obrazové prameny, ve kterých jsou zaznamenány dané klášterní zahrady. Jedná se zpravidla o městské veduty, mapy, plány a modely Malé Strany a daných staveb. Mezi ně patří dobové obrazové dokumentace, plány staveb a zahrad a dokumentace památkové evidence. Mezi další obrazové prameny patří kresby, grafiky a fotografická dokumentace. Základní součástí průzkumu je archivní průzkum historie stavby spolu s historickou obrazovou dokumentací, analýza stavebního vývoje a následné vyhodnocení. Z obrazových i písemných pramenů i přímo z průzkumu jednotlivých zahrad lze dedukovat, jakými proměnami zahrady prošly. Neměl by chybět i stručný nástin stavebního vývoje zahrady v kontextu klášterní architektury a v urbanistickém kontextu místa. Provedla jsem rešerši odborné literatury a ke zpracování získaných podkladů využívám metodu kompilace a komparace.

### 3. Přehled a kritické hodnocení pramenů a literatury

Primárním typem pramenů pro mou práci byly pozůstatky zahrad, zahradní architektury a jejich původního vybavení. Dále zprávy z archeologických průzkumů jednotlivých lokalit. Jako pramen využívám i informace o přírodních podmínkách a životním prostředí, jejichž souvislost ke společenským transformacím je nepřímý, ale mohou doplnit a zpřesnit poznání. Zahrnuji zde přírodní objekty, z nichž lze získat podrobnější a komplexnější informace o činnosti lidí a podmínkách jejich života v daném prostředí. Jedná se například o zbytky rostlin, podle kterých lze zjistit skladbu stravy obyvatelstva. Na území Malé Strany se provádělo hned několik sond za účelem provedení archeobotanických analýz. Soubor získaných makrozbytků se skládá primárně ze zbytků obilnin a vázaných plevelů. Méně často se vyskytly zbytky ovocných druhů, lokální vegetace a planých druhů.<sup>10</sup> První výzkum na území Nebovid byl proveden pod úpatím Petřína. Byly nalezeny vzorky prosa, pšenice, žita a hrachu z 11. století. Nalezeny byly i vzorky plevelů a rumištních druhů rostlin (koukol, svízel a merlík). Rozsáhlejší výzkum proběhl v Karmelitské a Nebovidské ulici. V 11. až 12. století byly nalezeny vzorky pšenice, žita, maliníku, ovsu a ječmene. V menším množství byl nalezen i fíkovník, hrách, líska a ostružiník. Ze 13. až 14. století pak se nově objevil chmel, jahodník, mochyně židovská<sup>11</sup>, réva vinná a růže.<sup>12</sup> To dokazuje i změny nakládání s plodinami, kdy od 12. století vzrostlo množství kypřených míst a klesly obiloviny a jejich plevely. Začalo tedy postupné dovážení polních plodin z okolí. Ve 13. století prudce vzrostl podíl rumišť a rapidně klesl počet kypřených míst, což bylo v důsledku zahuštění sídelní aglomerace. Z nálezů uhlíků lze usoudit větší přítomnost borovice a dubu. Byly nalezeny i uhlíky břízy, habru a lísky.<sup>13</sup>

V prostoru Malostranského náměstí prováděla stratigrafický výzkum Věra Čulíková. Zjistila, že zde rostly dřeviny a užitkové rostliny, z nichž minimálně čtvrtina druhů se dala využívat v lékařství, domácím léčení či řemeslné výrobě. Pěstované rostliny tvořily pouze asi desetinu z celkového počtu. Všechny kulturní rostliny včetně fíkovníku smokvoně byly přiřazeny již do rozmezí mladšího 9. stol. až staršího 10. stol. Z obilovin převážně převládalo

---

<sup>10</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 223.

<sup>11</sup> *Oblíbená trvalka používaná v léčení. Nezralé plody i rostlina je však jedovatá.*

<sup>12</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 224-227.

<sup>13</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 236-238.

proso. Z olejodárných a vláknodárných rostlin byly nalezeny stopy konopí, lnu a máku setého. Stopy ovocných plodin byly zaznamenány ve větším množství. Například to byla višně, třešeň, jablonoň, hrušeň, broskvoň, slíva, réva vinná a importovaný fíkovník smokvoň. Réva vinná byla podle analýz půdních vzorků pěstovaná již od 9. - 10. stol. Z bobulových plodin byla zaznamenána trnka, bez černý, jahodník, ostružiník, maliník a borůvka. Ve velké míře se zde objevily i stopy lísek a růží. Plodová zelenina byla v souboru zastoupena pouze okurkou a kořenová případně celerem a mrkví. Z koření a léčivek se zde již dříve pěstovaly kopr a saturejka zahradní. Bylo zde zjištěno i pěstování olejnin, zejména konopí, máku a lnu. Pěstoval se zde i chmel.<sup>14</sup>

Zahrady, jejich charakter i rozlohy jsou vedle architektonických objektů a komunikací také důležitým pramenem poznání urbanistického vývoje Malé Strany. Pro zjištění, jak zahrady vypadaly do 15. století jsou důležité archeologické nálezy zbytků jejich ohrazení, drobné architektury, ale také jímky, kosterní pozůstatky a makrozbytky rostlin a pyly. Nálezy keramiky pomáhají datovat jednotlivé kulturní vrstvy. Těmito nálezy lze získat informace o dané době, jak zahrada vypadala, jakou měla rozlohu a co v ní bylo pěstováno za rostliny. Tyto zjištěné pozůstatky dokládají, jak důležitou součástí klášterů byly zahrady (užitkové, štěpnice, vinice apod.), které sloužily k pěstování plodin vhodných pro klášterní kuchyně a zajištění potravinové soběstačnosti klášterních komunit. V případě klášterů byly důležitou součástí jejich architektury i rajske dvory, převážně s okrasnými bylinami a dřevinami. Ze začátku byly pozemky kláštera primárně pro obživu kláštera. Později se začaly uplatňovat zahradní styly, ale stále plnily svou funkci k získání potravy, bylin a pěstování oltářních květin.

Pozemky klášterů na Malé Straně se však postupem doby zmenšovaly v důsledku rozvoje sídelní struktury v podhradí, vzniku a rozvoje Menšího Města od poloviny 13. století. Zásadními předpoklady dalšího urbanistického vývoje na levém břehu Vltavy vyvolaly důsledky husitského plenění klášterních a církevních areálů na počátku 15. století a požárů (zejména v roce 1541). Poté bylo dostatek místa k výstavbě dalších měšťanských domů a šlechtických paláců se zahradami. Zejména v době přesídlení dvora Rudolfa II. na Pražský hrad na počátku osmdesátých let 16. století, ostře stoupla cena domů a domovních parcel. Na Malé Straně se usadili dvorští umělci, příslušníci dvora a kupci, většinou cizinci, kteří byli nositeli nového

---

<sup>14</sup> ČULÍKOVÁ, V. *Rostlinné makrozbytky z lokality Praha 1 - Malá Strana*; JEŽEK, M., KLÁPŠTĚ, J. *Mediaevalia archaeologica* 3. Archeologický ústav AV ČR Praha, 2001, s. 137–153.

životního i uměleckého stylu – renesance, jehož součástí bylo i potěšení ze zahrad. V renesančních zahradách, díky mezinárodním kontaktům společenských elit a zámožným výpravám se uplatnily ve větší míře i exotické rostliny. V zahradní architektuře pak skleníky, oranžerie a fíkovníky, voliéry pro ptactvo i ohrady pro exotická zvířata, a hlavně vodní prvky.

Klášterní zahrady však nadále plnily především užitnou funkci, pěstovaly se byliny, květiny, zelenina, ovocné keře a dřeviny.<sup>15</sup> Podoby zahrad lze jen odvodit z písemných pramenů, z vedut, map, plánů a archeologických nálezů. Avšak i v klášterních zahradách se stavěly renesanční letohrádky, altány, kapličky a okrasné vodní prvky pro zpříjemnění času a obdiv k přírodě. Právě tyto stavby jsou důležitým dochovaným pramenem zahrad.

V pobělohorské době, v průběhu rekatolizace byly na Malé Straně založeny další kláštery karmelitánů, karmelitánek, theatinů a profesní dům jezuitů. Na prosluněných malostranských úbočích byly vedle šlechtických zahrad založeny i vinice a štěpnice nových klášterů.<sup>16</sup> Vzhled Malé Strany se také změnil díky stavbě nového opevnění.<sup>17</sup> V té době se už uplatnilo baroko, které v průběhu 17. až 18. století vtisklo Malé Straně osobitý styl. Zahrady byly členěny terasami, které pak dotvářely zahradní sochy.<sup>18</sup> Další výraznou změnu malostranského urbanismu vyvolaly josefinské reformy. Rušení klášterů, kostelů a zrušení jezuitského řádu vedlo ke stavebním transformacím, které jsou zaznamenány na dobových vedutách, mapách a plánech. Také bylo císařským dekretem zakázáno pohřbívat v okolí pražských kostelů uvnitř města, a tak vznikaly hřbitovy za branami města.<sup>19</sup> Doba osvícenství a romantismu v závěru 18. a první polovině 19. století byla také příznivá pro vznik okrasných parků, vinic a sadů a jejich zpřístupnění veřejnosti. Začaly se prosazovat anglické úpravy parků prostřednictvím německých a rakouských vlivů. Byl to především odpor „umělým“ úpravám zahrad. Zahrady už nemusely být okázalé, geometrické a čisté. Byly podporovány zahradní školy, přírodovědecké společnosti a „okrašlovací spolky“. Okrašlovací spolky zvelebovaly pražská veřejná prostranství a tím se nepochybně změnil vzhled nejen Malé Strany. Většina barokních i zbytky renesančních zahrad Malé Strany prošla těmito změnami, jak dokládají veduty a plány. Měnily se kompozice cest nebo i dosadby stromů. Významnější bylo ale ničení

---

<sup>15</sup> BAŠEOVÁ, O., NEUBERT, L. a VILÍMKOVÁ, M. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. s. 33-40.

<sup>16</sup> *Ibid.*, s. 20.

<sup>17</sup> Hradby byly rozšířeny až na Letenskou pláň a dnešní Klárov.

<sup>18</sup> BAŠEOVÁ, O., NEUBERT, L. a VILÍMKOVÁ, M. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. s. 53-54.

<sup>19</sup> *Ibid.*, s. 85-86.

zahrad kvůli parcelaci ke stavbě (viz Slavatovská zahrada). Zpřístupněny veřejnosti byly klášterní zahrady karmelitánů (dnes Seminářská zahrada) a karmelitek (Vojanovy sady).

Před samotným zpřístupněním těchto zahrad předcházely parkové, sadové a zahradní úpravy, kdy se například zpevňovaly cesty. Roku 1832 započala úprava cest na Petříně. O několik let později byl schválen projekt zahradníka J. Braula na zpřístupnění dříve soukromé vinice karmelitánů. Rozměrná transformace Petřína na městský park proběhla v letech 1891–1895. Plán vypracoval architekt František Josef Thomayer. Bylo to kvůli pořádání Jubilejní výstavy v roce 1891, kdy byla navržena lanová dráha a rozhledna. Jeho plány, pro přeměnu Petřína se dochovaly dodnes. František Josef Thomayer byl jedním z nejdůležitějších odborníků tohoto období v oboru zahradní architektury. Působil jako ředitel pražských parků a zahrad. S rozvojem Prahy se šířil zájem o městská veřejná prostranství a jejich citlivé úpravy. V roce 1884 se stává městským zahradníkem a následně zahradníkem Královského hlavního města Prahy. V rámci své funkce městského zahradníka přímo ovlivnil uspořádání nejvýznamnějších pražských parků, které jsou dodnes součástí systému zeleně hlavního města Prahy. Zasadil se o úpravy Letenských sadů, Petřína a dohlížel na sadovnické úpravy v Královské oboře. Na Malé Straně například navrhoval reprezentativní charakter zahrady Strakovy akademie (bývalé jezuitské zahrady), či park pod svahy kopce Petřína. Jeho plány jsou důležitým pramenem pro poznání vzhledu těchto zahrad v této době.<sup>20</sup>

V té době byl významný vstup veřejné a automobilové dopravy do města a Praha se v důsledku toho výrazně změnila<sup>21</sup>, zejména po vzniku Československé republiky, i Malá Strana byla těmito změnami zasažena. Druhá světová válka omezila ekonomické možnosti klášterních komunit v péči o jejich nemovitosti. Dříve než se kláštery vzpamatovaly z jejich důsledků, byly vystaveny persekuci ze strany socialistického režimu. Komunity byly rozehrány a byl jim zabaven majetek. Klášterní budovy i pozemky byly nově využívány bez ohledu na zachování jejich historických a estetických hodnot. Až po zavedení do státního seznamu kulturních památek nebo plošné ochrany historických městských jader v průběhu padesátých a šedesátých let, získaly bývalé církevní objekty území právní ochranu pro své historické, umělecké nebo urbanistické hodnoty. Ovšem jen s obtížemi se pro ně nacházelo vhodné

---

<sup>20</sup> STEINOVÁ, Š. *František Thomayer. Život a dílo zahradního architekta*. Praha: Národní zemědělské muzeum Praha, 2008. 103 s.

<sup>21</sup> Na konci roku 1918 vznikl sbor architektů, kteří navrhovali opatření v památkové péči a řešení regulačního plánu Velké Prahy.

využití, takže i když byly chráněny jako součást kulturního dědictví státu, většina z nich nebyla dlouho soustavně a náležitě udržována a chátrala. Památková ochrana byla původně zaměřena na nemovitosti nebo plošně na území a zóny měst. Až od 80. let 20. století se zaměřila i na ochranu a výzkum historických zahrad. Po roce 1989 byly některé malostranské kláštery vráceny v restituci posledním majitelům, kteří pak mohli rozhodovat o jejich dalším využití a opravách, či přestavbě, ovšem v rámci státních památkových předpisů. To se týkalo i zahrad, které však mezitím ztratily původní klášterní charakter, zpusťly nebo sloužily k veřejným účelům. Poté v některých případech bylo rozhodnuto o obnově zahrady podle původních pramenů. K tomu účelu se vyhledávaly obrazové prameny jako mapy, plány, grafiky a fotografie. Jiné klášterní zahrady byly jen upraveny tak, aby mohly sloužit v souladu s komerčním využitím části klášterních komplexů k výstavním účelům, pořádání koncertů a představení nebo jako součást hotelů, restaurací apod. Některé bývalé klášterní zahrady slouží veřejnosti, a proto jsou jejich součástí sportoviště, dětská hřiště a zábavné prvky. Je ale důležité, aby tyto nové prvky nepřebíjely samotný přirozený prostor historické zahrady.<sup>22</sup>

Představu o historické podobě dochovaných klášterních zahrad jsem dělala na základě vlastního poznání místa a podle obrazových pramenů. Důležitým typem obrazových pramenů jsou mapy, plány, veduty případně modely města. Historické veduty jsou sice podrobnější, ale zase více podléhají dobovým uměleckým konvencím (kompozice, horizont, obrazové plány) a zkreslují prostorové vztahy a měřítka míst a objektů, nejsou v nich zaznamenány menší a skryté rajské zahrady. Mezi nejznámější pražskou vedutu řadím Vratislavský prospekt Prahy z roku 1562.<sup>23</sup> Je to dřevořez vytvořený rytcí Janem Kozlem a Michaellem Peterlem. Autor kresby zachytil pohled na Prahu od Pohořelce k Vyšehradu z pozice na návrší nad Smíchovem. Na tomto prospektu je vidět vinice, která později případně karmelitánům. V pozadí je patrná rozsáhlá zahrada rozbořeného dvora pražských biskupů a pozemky patřící johanitům a augustiniánům. U konventu johanitů je patrný rajský dvůr s ambitem. Roku 1598

---

<sup>22</sup> OTRUBA, I. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. Šlapanice: ERA, 2002; KUČA, K., KUČOVÁ, V. *Principy památkového urbanismu*. Praha: NPÚ, 2000. s. 104. HRŮZA, Jiří. *Charty moderního urbanismu*. Praha: Agora, 2002. ISBN 80-902945-4-5.

<sup>23</sup> HLAVSA, V., VANČURA, J. *Malá Strana*; STNL: Praha, 1983. s. 58.; Praga Bohemiae metropolis accuratissime expressa Jana Kozla a Michaela Peterle. Vratislavský prospekt, dřevořez, 1562, fotolitografická reprodukce z roku 1904, výřez. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. HP 2003\_0042.

je datován mědiryt kreslíře Jorise Hoefnagela a rytce Abrahama Hogenberga z knihy *Civitas Orbis Terrarum*. Pohled na město je zachycen z pozice z Letné.<sup>24</sup> Naskytne se nám pohled na zaniklou obec Písek (později Rybáře). Jsou zachyceny pozemky jezuitů a augustiniánů a pozemky bývalého biskupství, které získali staroměstští měšťané. Podle této veduty se jejich štěpnice stala zemědělskou půdou. Dalším byl Sadelerův prospekt zachycený nad dnešním Smíchovem od autora Filipa van der Bossche z roku 1601. Je pro výzkum přesnější a detailněji vystihuje Rudolfínskou Prahu. Na tomto prospektu jsou zachyceny pozemky karmelitánů, rajský dvůr dominikánů a štěpnice budoucího kláštera karmelitek.<sup>25</sup> Prospekt z roku 1649 od Václava Hollara<sup>26</sup> byl vytvořen podle kreseb z roku 1636<sup>27</sup>. Pohled na Prahu je ztvárněn z hory sv. Vavřince nad Petřínem a je ideálně vidět na kláštery na Malé Straně, jejich vinice a zahrady. Můžeme například vidět klášter karmelitánů s přílehlou vinicí, budoucí terasu theatinů a v dáli se objevuje zahrada karmelitánek jako štěpnice. Roku 1685 vznikl prospekt ve formě mědirytu, který si objednal císař Leopold I. u svého komorního malíře Folperta van Ouden-Allena<sup>28</sup>. Z nadhledu je provedena veduta Prahy včetně dnešního Smíchova až po Vyšehrad. Jde o velmi detailní prospekt, kde jsou zachyceny zahrady a sady za branami Malé Strany. Na Malé Straně je zpodobněna zahrada bosých karmelitánů, theatinů, karmelitánek a jezuitů. Nejpodrobněji je zachycena zdmi uzavřená zahrada karmelitánů, ve které jsou zakresleny záhony s kaplí na kopci. Kolem roku 1826–1834 vznikla prostorová veduta Prahy takzvaný Langweilův trojrozměrný model. Detaily budov jsou kresleny a kolorovány. Tento model je výjimečný svým zachycením budov s detaily každodennosti. U tohoto modelu díky trojrozměrnosti můžeme lépe pochopit a zjistit, jak klášterní zahrady a rajské dvory vypadaly. Výjimečně jsou například zachyceny Vojanovy sady (býv. klášterní zahrada karmelitek), zahrada pod Petřínem, bývalá jezuitská zahrada za hradbami a Kajetánské terasy.<sup>29</sup> Veduty v 19. století byly oblíbené v širokých lidových vrstvách a staly se projevem romantismu a vlasteneckého vztahu k zemi. Vzniká tak například panoráma

---

<sup>24</sup> Praha, Pražský hrad, Joris Hoefnagel, Abraham Hogenberg, kolorovaná mědirytina z knihy *Civitas Orbis Terrarum*, 1598, rozměry 390 x 523 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 9993.

<sup>25</sup> HLAVSA, V., VANČURA, J. *Malá Strana*; STNL: Praha, 1983. s. 64.

<sup>26</sup> Praga, Panorama Prahy z Petřína, Václav Hollar, kolem 1650. Vydal: Matthaeus Merian v publikaci Martina Zeillera, *Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, 1. vyd., Frankfurt n. M. kolem 1650, rozměry 278 x 1 178 mm. Archiv hlavního města Prahy, Sběrka grafiky, sign. G 27a.

<sup>27</sup> SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 11-12.

<sup>28</sup> Praha, Folpertus van Ouden Allen, mědiryt, 1685 (1675 předloha), rozměry 810 x 2 080 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 194.

<sup>29</sup> SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 18-19.

z Petřína z roku 1820 od C. Reichlinga<sup>30</sup>. Je zde zachycena štěpnice bývalého konventu karmelitánů pod Petřínem. Stejně je na tom panoráma od Vincence Morstadta z roku 1850<sup>31</sup>, jen je zde místo štěpnice vinice. Vincenc Morstadt roku 1830 spolu s Josefem Šemberou vytvořili vedutu s pohledem na Pražský hrad<sup>32</sup>. Tím se naskytla příležitost pohlédnout na Kajetánské terasy.

Novější historické mapy a plány přispívají k představě, jak se město během staletí měnilo, vypovídají však pouze o částečně a schematicky o umístění, charakteru a rozloze zahrad, vinic a sadů ve městě. Zahrady jsou v novějších mapách a plánech často zaznamenávány pomocí konvenčních symbolů (stromy, keře, trávniky, fontány, drobné stavby a sochy). Důležitým znázorněním Malé Strany v 17. století byl lept, kde je zakreslen vpád pasovských vojsk do Prahy. Byl vytvořen kolem roku 1611 neznámým autorem. Kolem dění na Malostranském náměstí jsou detailně zakresleny budovy klášterů i jejich zahrady. Je zde zachycen klášter augustiniánů, johanitů a budoucí pozemky karmelitek.<sup>33</sup> Při zkoumání obrazových pramenů od 18. století jsem používala prameny ve formě map a plánů, které lze najít v archivech či v digitalizované podobě. Mají vysokou míru dokumentární hodnoty a tyto prameny patří k velmi spolehlivým. Nelze nezmínit významnou kresbu Prahy od Josefa Daniela Hubera z roku 1769<sup>34</sup>. Jedná se o ortografický plán s takzvanou „perspektivou vojenskou nebo kavalírní“, založenou na nezakresleném půdorysu. Podkladem je pravouhlý průmět půdorysu veškerých budov a zahrad bez zakreslení. Lze tedy celé město pozorovat jako mozaiku v pravém velikostním poměru. Tímto perspektivním nákresem jsou dobře zakresleny rajske dvory, které jinak nejsou na vedutách vidět, protože jsou v zákrytu konventů. Kresba je velmi přesná, protože armáda potřebovala přesnou znalost krajiny, silnic a řek. Tímto zakreslením jsou zaznamenány veškeré klášterní zahrady na Malé Straně.<sup>35</sup> Tato mapa je výjimečná z hlediska zakreslení sadů, vinic a barokních zahrad. Velmi přehledně a kontrastně jsou zde odděleny pozemky, stavby a příroda za hradbami Malé Strany. K tomuto plánu vznikl

---

<sup>30</sup> HLAVSA, V. *Praha očima staletí: pražské veduty 1493-1870*. Praha: Panorama, 1984. s. 142.

<sup>31</sup> HLAVSA, V. *Praha očima staletí: pražské veduty 1493-1870*. Praha: Panorama, 1984. s. 148.

<sup>32</sup> *Ibid.*, s. 168.

<sup>33</sup> SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 10-11.

<sup>34</sup> Plán Prahy Josefa Daniela Hubera, *Plan der königl. Haupt Stadt Prag im Königreich Böhme*, 1769. Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Wien, sign. FKB P 67.

<sup>35</sup> Tento plán barokní Prahy se dnes nachází v Rakouské národní knihovně.; HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11-21; SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 14-15.



i podklad ve formě nárysu Prahy. Tímto způsobem jsou patrné dvory, zahrady, štěpnice i vinice. Dotváří se tak celkový pohled na Prahu.<sup>36</sup> Roku 1791 vzniknul Hergetův plán (dnes v archivu hl. m. Prahy)<sup>37</sup>. Jednalo se o první přesně měřený jemně kolorovaný plán Prahy. Plán detailně zachycuje významné budovy a jejich přilehlé zahrady. Domy jsou pro lepší zorientování označeny čísly popisnými. Vznikají zde barevné kontrasty budov a zahrad. Autor barokní zahrady detailněji zakresluje a snaží se vystihnout geometričnost záhonů a okrasných prvků. Velmi zdařile jsou zakresleny zahrady karmelitánů, Anglických panen, jezuitů, dominikánů, augustiniánů a maltézských rytířů. Oproti tomu mapa G. A. Zürnera je jednoduchou perokresbou s pouze symbolickým zakreslením zahrad a vinic<sup>38</sup>. Kolem roku 1830 vznikla litografie panoramata od Vincence Morstadta a J. Šembery. Jedná se o výjimečné dílo se širokým záběrem na vegetaci petřínského svahu v popředí a Prahy v pozadí.<sup>39</sup> Autor zachytil Prahu na začátku proměn na aglomeraci se zemědělským a průmyslovým podnikáním. Dominantou je stavba konventu bosých karmelitánů s kostelem Panny Marie Vítězné pod Petřínem. U Pražského hradu je detailně zachycena Kajetánská terasa.<sup>40</sup> Při zkoumání obrazových pramenů z první poloviny 19. století lze použít mapu z roku 1816 od J. Jüttnera, kde jsou vyšrafované jednotlivé domy a zahrady<sup>41</sup>. Je zde zakreslena Seminářská zahrada (bývalá zahrada karmelitánů), bývalá zahrada karmelitánek, jezuitů, Kajetánské terasy a zahrada u Velkopřevorského paláce. Na mapě od C. Plutha z roku 1823 jsou obrysové vyznačeny domy a tím vzniká krásný odstínový kontrast zakreslených zahrad<sup>42</sup>. Autor při kreslení vyznačuje štěpnice, rajske dvory a záhony včetně cest. Důležité jsou plány C. Vasqueze de Pinase ze 40. let 19. století<sup>43</sup>. Plán je ze čtyř částí a na okrajích jsou veduty. V první části je oblast Pražského hradu, Malé Strany a končí Hladovou zdí. Tyto kolorované plány zachycují detailně zahrady, cesty, sady a dvory. Kolem roku 1840 vznikly i císařské povinné otisky stabilního katastru. Mapa je velmi podrobná a zahrady jsou velmi

---

<sup>36</sup> HLAVSA, V., VANČURA, J. *Malá Strana*; STNL: Praha, 1983. s. 116.

<sup>37</sup> Herget, Franz Anton. *[Praha 1791]: faksimile Hergetova plánu* [kartografický dokument]. 2., dopl. vyd., Praha: Kartografie Praha, 1991. 1 mapa na 2 listech.

<sup>38</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-15-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>.

<sup>39</sup> MORSTADT, V. a GEISSLER, F. *Prag im neunzehnten Jahrhunderte: eine Auswahl der schönsten Ansichten: mit erklärendem Texte*. Prag: Borrosch und André, Buch und Kunst-Händler, 1835. s. [x].; *Pohled na Prahu z Petřína – Hauptansicht von Prag aus der Hasenburg von Südwest*.

<sup>40</sup> SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 16-17.

<sup>41</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>42</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>43</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: [http://towns.hiu.cas.cz/p\\_zoom.php?map=AMP\\_41](http://towns.hiu.cas.cz/p_zoom.php?map=AMP_41)

dobře zachycené. Roku 1841 vzniká i barevná mapa stabilního katastru. Při zkoumání obrazových pramenů od 2. poloviny 19. století docházím ke zjištění, že dané zahrady na mapách jsou postupem času zaznamenány více symbolicky. Z těchto map pak nemůžeme vyčíst, jak daná zahrada vypadala, protože je například v poli jenom symbol stromu. Mezi jedinou mapu, kde jsou částečně zakresleny cesty v zahradách (s pravidelně rozmístěnými stromy) je mapa od Kořistky z roku 1875<sup>44</sup>. Jsou tak zaznamenány cesty v bývalé zahradě karmelitánů (Seminářská zahrada), botanické zahradě (dříve zahrada jezuitů, Slavatovská), bývalá severní zahrada jezuitů (Lazarská) a bývalá zahrada karmelitánek (Vojanovy sady). Plány z 20. století například vytvořili J. E. Wagner, O. Štěpánek a následovaly vojenské mapy. J. E. Wagner na mapě vyznačil cesty se symboly stromů. Cesty jsou například zakresleny v Seminářské zahradě, Vojanových sadech (býv. zahrada karmelitek) a nově se objevuje zakres Strakovy akademie v bývalé zahradě jezuitů. Ve vojenských mapách nejsou v zahradách zakresleny detaily, není tedy jasné, jak zahrady vypadaly. Pouze v mapách Prahy ze 30. let jsou vyznačeny cesty v Seminářské zahradě. Obrazovými prameny 19. století až po současnost jsou fotografie. Pro zjištění stavu zahrad ve 20. století jsem se opírala o fotografie z archivu Národního památkového ústavu a Archeologického ústavu. Tyto fotografie vznikly jako dokumentace stavu klášterů a jejich zahrad před novodobými rekonstrukcemi, přestavbami a záchrannými archeologickými výzkumy.

Zvláštní důležitost pro tuto práci mají písemné prameny, zejména úřední povahy, ve kterých jsou evidováni majitelé pozemků. Nejvíce informací o majetku klášterů se dozvídáme v digitalizovaných Zemských deskách<sup>45</sup>. V Národním archivu lze najít i klášterní fondy, v nichž jsou zprávy o činnostech řádů, informace o jednotlivých stavbách, stavební plány a seznamy členů komunit. Na stránce *Monasterium* jsou digitalizované archivy klášterů zrušených za Josefa II. Přes tento web je možné nahlédnout do fondů malostranských konventů augustiniánů, dominikánů a maltézských rytířů. V těchto dokumentech se nachází listiny založení klášterů, pozemky darované od panovníků, prodeje pozemků, ničení (katastrofy), následné opravy a přestavby. Samotné klášterní zahrady jsou ale popisovány velice zřídka a jsou pouze zapsány jako pozemky v majetku klášterů. Proto byly tyto prameny využívány k porovnání informací o kláštřech v odborné literatuře. O poznání více informací

---

<sup>44</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>45</sup> Do těchto knih můžeme nahlédnout díky projektu Národního archivu VadeMeCum.

o zahradách jsem nalézala v archivu Národního památkového ústavu, kde jsou ukládány dokumenty jako jsou například stavebně historické průzkumy a restaurátorské zprávy.

Informace o historickém vývoji Malé Strany jsem čerpala z odborné literatury. Bohužel jen zřídka se mi podařilo najít nějaké zmínky o zahradách, protože zájem autorů se většinou zaměřil na historické události nebo topografii a architekturu. Využila jsem také lokální dobový tisk (časopisy, noviny atd.) nebo dobovou beletrii, abych si udělala představu o každodenním životě na Malé Straně. Získávala jsem informace z časopisu *Český svět, Světozor, Památky a příroda* (časopis státní památkové péče a ochrany přírody) a z věštníku *Klubu Za starou Prahu*. Zdrojem informací pro mě byly texty a ilustrace v historických průvodcích po této části Prahy, ve kterých jsem nacházela často detailní informace o všech složkách života, veřejné dopravě, o počtu obyvatel, jejich sociální skladbě i o klimatu v místě, ale hlavně o kulturních institucích a významných stavbách, nikoli však o zahradách. O církevních stavbách a jejich areálech se dozvídáme z knihy *Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami* od Josefa Flekáčka a Josefa Vávry.<sup>46</sup> Tento průvodce popisuje nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, bývalý klášter kajetánů, klášter augustiniánů, klášter Anglických Panen, bývalý klášter karmelitánů a Velkopřevorský palác. Na zahrady (ale pouze palácové) se soustředil Luboš Jeřábek ve své knize *Pražské zahrady a paláce*.<sup>47</sup> V novějších průvodcích jsou již zahrnuty i významné parky a sady na Malé Straně, jako součást turistických atrakcí a míst k odpočinku. Nejčastěji se setkáváme s popisy míst jako Seminářská zahrada a Vojanovy sady. Zdůraznila bych zejména *Průvodce Prahou* od historika umění Emanuela Pocheho a fotografa Karla Plicky<sup>48</sup>. V této knize je mnoho informací o klášterech včetně fotografií, informace o jejich zahradách ale zpravidla chybí.

---

<sup>46</sup> FLEKÁČEK, J. a VÁVRA, J. *Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami*. V Praze: Historický kroužek Družstva Vlast', 1898.

<sup>47</sup> JEŘÁBEK, L. *Pražské zahrady a paláce*; Hejda & Tuček: Praha, 1903.

<sup>48</sup> PLICKA, K. a POCHE, E. *Procházky Prahou: fotografický průvodce městem*. Praha: Panorama, 1980.

## 4. Malostranské klášterní zahrady

V 9. – 10. století bylo osídlení podhradí spojeno s výrobou a zpracováním železa. Podle archeologických výzkumů se zde kromě železa vyráběly a zpracovávaly i neželezné kovy jako měď, cín, olovo a také stříbro. Toto území mělo snadný přístup k vodě, písku, uhlí a k železné rudě. Další archeologicky doložitelné aktivity jsou hrnčířství, tkalcovství a výroba vápna.<sup>49</sup> Bezpochyby zde bylo i místo ke kostelnímu pohřbívání uvnitř i za obvodem osídlení. Plocha samotného osídlení byla menší z důvodu strmého srázu pod hradem, protékajícím potokem, ramenem řeky a mokřinami. Už v 10. století spojil břehy dřevěný most v místech dnešního Karlova mostu. Poté se postupně po celá staletí upravoval hradní reliéf a svahy pod ním. Postupně hutnictví a zpracování železa na levém břehu vyhasínalo a přesouvalo se na pravý břeh.<sup>50</sup> Bylo to rozhodnuto sídelně topografickými poměry a provozními nároky.<sup>51</sup> Nezbytnou součástí podhradí byly trhy, které sloužily ke směně, zejména ke komunikaci, k trestům a popravám. Klíčovým se stal Juditin most a další sakrální stavby. Kláštery získávaly od panovníků pozemky a osoby různých profesí. Lidé vyšehradské kapituly jako například pekaři, kuchaři, ševci, kováři a výrobci piva žili ve velkém počtu v obci Trávník (místo dnešního Velkopřevorského náměstí).<sup>52</sup>

Původním vlastníkem celého území podhradí byl panovník, který postupně daroval pozemky nebo naopak. Například osada Trávník byla darována vyšehradské kapitule a Nebovidy byly darovány šlechtickému držiteli. Král Vladislav II. daroval pozemky církevním institucím a založil špitál johanitů.<sup>53</sup> V podhradí se soustředilo pohřbívání a stabilizovaly se obvody hřbitovů. Početnou památkou jsou i románské kvádríkové domy z petřínské opuky.<sup>54</sup> Podhradí se poté přeměnilo ve vrcholně středověké město. Praha prožívala důležité kapitoly dějin. Život a obchod v podhradí se primárně soustřeďoval na pravém břehu a železáři se odsunuli na periferii města.<sup>55</sup>

---

<sup>49</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 121.

<sup>50</sup> KLÁPŠTĚ, J. *Proměna českých zemí ve středověku*. 1. vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 342-345.

<sup>51</sup> *Ibid.*, s. 346.

<sup>52</sup> *Ibid.*, s. 302.

<sup>53</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 23.

<sup>54</sup> KLÁPŠTĚ, J. *Proměna českých zemí ve středověku*. 1. vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 350.

<sup>55</sup> *Ibid.*, s. 361.

Osada Trávník i Nebovidy nebyly nijak pozemkově vymezeny. První přesně vymezené území bylo až území johanitů.<sup>56</sup> Malostranský Újezd je stará osada<sup>57</sup>, která existovala již ve 12. století. Neměla přirozené centrum, proto je složité zjistit její rozlohu. Osada Trávník se nacházela na dnešním území Velkopřevorského náměstí a blízkého okolí. Tato osada byla postupně pohlcena osídlením u komendy johanitů od poloviny 12. století. Centrum Újezda nebyl nijak archeologicky doložen, ale pravděpodobně byl u kostela sv. Jana Na Prádle. Na území ohraničeném Malostranským potokem, svahem Petřina, hradbami Menšího Města a osadou Újezd (hranice ulice Všehrdova, dříve Špitálská) se nacházela osada Nebovidy. Hlavní částí osady byl kostel sv. Vavřince a později postavený klášter magdalenitek.<sup>58</sup>

Ve 12. století byla na malostranské straně Vltavy založena komenda rytířského řádu johanitů, která sousedila s nově postaveným sídlem pražského biskupa. Ve druhé polovině 13. století byl založen klášter obutých augustiniánů. Ženské konventy magdalenitek a dominikánek byly založeny na konci 13. či na počátku 14. století. O konventu dominikánek nemáme kromě písemných pramenů zmínky a nebyly odkryty relikty, které by stoprocentně potvrdily místo konventu. Pouze se diskutuje o tom, že konvent byl na místě dnešního Tyršova domu. Proto tento konvent nezařadím do kapitol. V osadě Trávník, stojící v místech Velkopřevorského náměstí, žili lidé patřící pod Vyšehradskou kapitolu, kteří nebyli spojeni se zemědělskou činností.<sup>59</sup> Podhradí nebylo v té době hustě zastavěné, opevnění komendy a biskupského dvora zároveň sloužilo jako ochrana podhradí a nově vznikajícího kamenného mostu. Kláštery získaly pozemky od panovníků, v rámci svých konventů se zřizovaly rajské dvory a na nezastavěné půdě pouze nezbytně nutné bylinkové, zelinářské zahrady či květnice a pokud to bylo možné i ovocné štěpnice. Rajské dvory uvnitř klášterních areálů sloužily k meditaci řeholníků a řeholnic, další obdělávané malostranské pozemky k zajištění zeleniny, ovoce či bylin pro klášterní kuchyně, případně lékárny a květinové záhony na výzdobu kostelů, kaplí a hrobů. Malostranské kláštery i jejich pozemky byly zasaženy husitským pleněním a v době utrakvismu nebyla vůle kláštery obnovovat. Kolem poloviny 14. století bylo území Újezda primárně rozděleno pěti církevními institucemi. Právo ke kostelu sv. Vavřince měla

---

<sup>56</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 18-19.

<sup>57</sup> Nebovidy měli původně označení vicus Nebovidy, což značí sídlo, území nebo venkovní osídlení bez hradeb, které slouží k běžnému životu obyvatel.

<sup>58</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 16–17.

<sup>59</sup> *Ibid.*, s. 20-21.

abatyše svatojiřského kláštera, ale kdy přešla část Nebovid do rukou kláštera magdalenitek není jisté. Je pravděpodobné, že severní část Nebovid patřila biskupství či pražské kapitule, která přesunula klášter ze Starého Města.<sup>60</sup> Husitská revoluce znamenala konec stavebního rozmachu. Duchovní kultura procházela finanční krizí a v důsledku se oddálilo přijetí renesance. Na počátku husitského plenění byly církevní majetky zkonfiskovány pražskou obcí a následně probíhaly dlouholeté snahy o restituce<sup>61</sup>. Poděbradská a jagellonská doba znamenala prosazení humanismu v katolickém prostředí. Malou Stranu v roce 1541 zasáhl i požár, který vznikl u Malostranského náměstí. Plameny pohltily takřka 70 % všech staveb na Malé Straně a prakticky celé Hradčany.<sup>62</sup> Byl zničen i konvent augustiniánů, který byl postupně opraven. Poté bylo možné scelovat úzká městiště k výstavbě široce a hluboce založených šlechtických paláců. Otevřel se tím prostor pro uplatnění nových stavebních typů renesančního slohu s manýristickými prvky. U starších domů se navyšovala patra. Stavebníci byli především šlechta a bohatí měšťané, pro které bylo důležité žít v blízkosti Pražského hradu, zejména poté, co se v osmdesátých letech 16. století do Prahy přesunul Rudolfův dvůr. Malá Strana postupně získávala městský ráz. V podhradí nacházeli nebo budovali svá obydlí dvorští úředníci, umělci a soustředili se zde řemeslníci, obchodníci, kterým prospívala blízkost panovníka a jeho dvora. Postupně zde vznikaly šlechtické paláce se zahradami. V této významné lokalitě pak založily své domy i řády, které se podílely na rekatolizaci obyvatel českých zemí. V této době vznikla zahrada bosých karmelitánů u kostela Panny Marie Vítězné. Na horním Malostranském náměstí byl profesní dům jezuitů (dnes v budově sídlí Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy). Profesní dům jezuitů vlastnil zahrady za branami Malé Strany. V dnešní Nerudově ulici založili klášter se zahradou kajetáni (theatini). Dnešní Vojanovy sady patřily klášteru karmelitánek u kostela sv. Josefa.

Praha během třicetileté války nebyla ušetřena úpadku, ale na druhou stranu vznikaly barokní stavby a přestavby klášterů, kostelů a šlechtických paláců. Roku 1648 obléhali Prahu Švédové, kteří poničili kláštery na Malé straně. Během války vznikl například Valdštejnský palác a klášter dominikánů. Došlo k přestavbě kostela sv. Tomáše a Panny Marie pod řetězem. Zároveň byla zahájena stavba opevnění. Roku 1689 vypukl v Praze požár, po kterém následoval

---

<sup>60</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 23.

<sup>61</sup> *Ibid.*, s. 23.

<sup>62</sup> MÍKA, Z., a kol. *Dějiny Prahy v datech. 2.*, Praha: Mladá fronta, 1999. s. 85.

další rozvoj barokní architektury. Byla to doba významných architektů jako Giovanni Battista Alliprandi, Jan Blažej Santini, Bartolomeo Scotti a Dientzenhoferové. Byly stavěny barokní paláce, kostely a kláštery, které vtiskly Malé Straně dnešní vzhled.

V době vlády Josefa II. byly některé z těchto klášterů zrušeny (jezuitský řád byl zrušen jako takový), jejich majetek připadl státnímu náboženskému fondu tzv. matic. Zrušením jezuitského řádu došlo k dočasnému snížení úrovně školství v českých zemích. Josef II. zrušil kláštery, které nesloužily potřebám lidu. Byly to kláštery, které se nezabývaly vyučováním, vědou a nepečovaly o nemocné. Jednalo se zejména o řády žebravé. Katolická církev se stala církví státní. Dalším nařízením bylo, aby hřbitovy byly zřizovány mimo město. Proto byly přesunuty hřbitovy Malé Strany za hradby. V roce 1784 Josef II. dvorským dekretem spojil čtyři pražská města, Staré město, Nové město, Hradčany a Malou Stranu. Vznikly také přesné plány Prahy a od 90. let se započala stavba podzemní kanalizace.

Urbanistický vývoj Hradčan a Malé Strany zasáhla výstavba Chotkovy silnice z 30. let 19. století. Oblast Letné byla původně od Malé Strany oddělena svahem<sup>63</sup>. Samotnou serpentinu vyhloubenou do skály nechal vybudovat hrabě Karel Chotek. Díky nízkému sklonu silnice se mohla zavést tramvajová trať.<sup>64</sup> Chotek se zasadil o parkové úpravy kolem hradeb. Vznikly tak městské Chotkovy sady v anglickém stylu, které byly veřejně přístupné. Byly navrženy ve 30. letech architektem Františkem Josefem Thomayerem. Karel Chotek se zasloužil o výstavbu druhého mostu přes Vltavu v Praze (1841) a tím se dosáhlo dalšího přístupu do Malé Strany. Řetězový most císaře Františka I. spojoval Národní třídu, ostrov a Malou Stranu.<sup>65</sup> V roce 1854 byla založena pod Petřínem na vinici strahovských premonstrátů nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského se zahradou, která slouží dodnes. Díky skokovému navýšení populace a nedostatku lůžek v nemocnici musela být zahájena přístavba nemocnice a nastalo umenšování zahrady<sup>66</sup>. Zvyšující počet obyvatel zapříčinil poptávku po bydlení, postupné stavění bytů na volných parcelách a přestavby historických budov. Příkladem je stavba školy v Seminářské zahradě, Strakovy akademie v bývalé jezuitské zahradě a sokolovny vedle lanové dráhy.

---

<sup>63</sup> Byla zde pouze stezka. Již v 17. století Albrecht z Valdštejna nechal vytvořit úvoz, kterým mohly projet vozy.

<sup>64</sup> Uličník. Praha 1. [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://www.praha1.cz/mestska-cast/o-mestske-casti/ulicnik/>

<sup>65</sup> Zázvorka, P. a B. Schnirch. Časopis stavebnictví. [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://www.casopisstavebnictvi.cz/clanky-bedrich-schnirch.html>

<sup>66</sup> Český statistický úřad, Veřejná databáze. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/shortUrl?su=5de91262>

Od poloviny 19. století započaly první snahy péče o kulturní dědictví. Vznikla Centrální komise pro výzkum a zachování stavitelských památek (později Centrální komise pro péči o památky). Na počátku 20. století vznikl ve Vídni Památkový úřad a poté byl zřízen odborný Zemský památkový úřad pro České království. Významnými osobnostmi byl Josef Mocker, Max Dvořák a Alois Rieger. Definovali cíle moderně pojaté památkové péče.

Na počátku 20. století také vzniklo občanské sdružení Klub Za starou Prahu, které se věnuje dodnes ochraně památek v Praze. Zasadil se o zachování nábřeží, Kampy a nerealizování různých urbanistických projektů, které by nenávratně změnilly dnešní vzhled Malé Strany<sup>67</sup>. Od ulice Vítězná přes Kampu až ke Klárovu měla být podle projektu Antonína Balšánka postavena dopravní komunikace. Naštěstí k tomuto záměru nedošlo. Stejně tak bylo v jednání postavit sněmovnu a úřady v zahradě kongregace Anglických panen. Architekt Balšánek byl toho názoru, že zahrada je bez uměleckého významu a bez architektonických výtvorů. I Seminářská zahrada nebyla v urbanistických plánech ponechána stranou. Na Spolku architektů byl přednesen návrh pro zbudování školní čtvrti na úpatí Petřína u Hellichovy ulice. V místě seminářské zahrady by bylo gymnázium, škola pro chlapce a podlouhlé rozsáhlé hřiště spojující přímou cestu na Petřín.<sup>68</sup>

Vznik Československa roku 1918 způsobil odchod některých německých řeholníků. Pozemková reforma z roku 1919 pak zasáhla do hospodaření klášterních velkostatků. Dopravní ruch si vynutil rozšíření ulice Letenské (u býv. kláštera augustiniánů) a Karmelitské. Ve velké míře začala stavební činnost na Újezdě a Klárově. Započala výstavba Ministerstva financí v bývalé zahradě karmelitánů (dnešní Vojanovy sady).

Německá okupace Československa v roce 1939 zasáhla do života malostranských řeholních komunit. Byl rozpuštěn řád německých rytířů a jeho majetek byl zkonfiskován. Rušily se klášterní školy a klášterní budovy byly používány k různým účelům. Samotné budovy malostranských klášterů byly během války jen mírně zasaženy. Za války ve Strakově akademii (v bývalé zahradě jezuitů) sídlila protektorátní vláda a říšský soud. Byla provedena rozsáhlá

---

<sup>67</sup> BALŠÁNEK, A. *Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných: Předneseno v týd. schůzi Spolku arch. a inž. v král. Českém dne 12. února 1909.* Praha: vl.n., 1909. s. 24-28. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mlp/uuid/uuid:b266d6b0-2bd7-11dd-892d-000d606f5dc6>

<sup>68</sup> BALŠÁNEK, A. *Panorama hradčanské a omezení výšek na Malé Straně: Předneseno ve schůzi Spolku architektův a inženýrů v král. Českém dne 17. listopadu 1905.* Praha: Spolek architektův a inženýrů v království Českém, 1906. s. 22-25; BALŠÁNEK, A. *Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných: Předneseno v týd. schůzi Spolku arch. a inž. v král. Českém dne 12. února 1909.* Praha: vl.n., 1909. s. 11-16 a 28.



úprava budovy i parku pro potřeby úředníků.<sup>69</sup> Byly zabráný i další budovy na Malé Straně. Například ve 40. letech v paláci Lichtenštejnů sídlilo NSDAP. Na Kampě byly upraveny zahrady jako cvičiště. Na složení řeholních společenství po válce mělo velký vliv vyhnání německého obyvatelstva. Roku 1948 došlo k převzetí moci komunisty a konfiskaci majetku klášterů. Došlo k násilnému vyklizení a očernění církve během „Akce K“. Zrušené kláštery za socialismu například sloužily jako domovy seniorů, sídlila zde ministerstva, státní instituce, muzea a archivy. Roku 1958 byl přijat zákon o kulturních památkách, který poprvé řešil samotnou památkovou péči, ochranu jednotlivých památek a památkové zóny. Roku 1971 bylo historické jádro Prahy prohlášeno za památkovou rezervaci. Zahrady a pozemky na Malé Straně ale nebyly brány v potaz. Roku 1972 při konferenci UNESCO se řešila pouze ochrana přírodního dědictví. Součástí byla ochrana zvířat a rostlin v přírodě. Pojem historická zahrada byl definován až ve Florentské chartě z roku 1982. Bylo určeno, že podmínkou pro označení konkrétního objektu za historickou zahradu je dochování alespoň části její historické kompozice. V případě zaniklé zahrady nelze být uskutečněna rekonstrukce a užívat termín historická zahrada. Klade se důraz na autenticitu kulturní památky. Historická zahrada má být v maximální možné míře původní. Hlavní metody péče o kulturní památku jsou údržba a konzervace. Některým řádům byly budovy i pozemky vráceny po roce 1989. Zahrady na Malé Straně byly často zpustlé a bylo snahou obnovit jejich vzhled a funkci. O to se zasadila památková ochrana, která zahrady se stavbami prohlásila za kulturní památky. U některých významných historických barokních zahrad na Malé Straně (např. Ledeburská a Pálffyovská) započaly v 90. letech náročné rekonstrukce. U bývalých klášterních zahrad ale k rekonstrukcím nedošlo. Byly pouze přizpůsobeny k budovám kolem nich a nebyla snaha zjistit, jak původně vypadaly. Od roku 1992 je historické centrum Prahy zapsáno v seznamu světového dědictví UNESCO, které přispělo k navýšení cestovního ruchu a turismu. Právě bývalé klášterní zahrady se stávají oblíbenou zastávkou turistů, kteří vyhledávají klidná místa uprostřed rušného města.

---

<sup>69</sup> Strakova akademie. Prague.eu. [cit. 2021-05-15]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2186/strakova-akademie>

#### 4.1. Zahrada u komendy řádu maltézských rytířů, Malá Strana, Velkopřevorské náměstí, Praha 1

Téměř každý ví o zdi Johna Lennona na pražské Kampě, ale málokdo už ví, co je za ní. Za Lennonovou zdí je Maltézská zahrada. Lze do ní vstoupit brankou, která je hned vedle nápisů a obrazů na severní straně Velkopřevorského náměstí.

Oficiální vstup do kostela je dnes z nádvoří kostela Panny Marie pod řetězem u ulice Lázeňská <sup>70</sup>. Nádvoří vzniklo na místě zrušené spojovací lodi mezi věžemi nedostavěného středověkého kostela, budovami konventu a východní stranou kostela Panny Marie. Středem úzkého nádvoří vede dlážděná cesta ke kostelu, kterou lemují vegetace. Chráněné místo umožňuje, aby zde rostly i teplomilné rostliny, které mají navíc symbolický význam spojený s Kristem, např. trnitý keř citronečník trojlístý (*Poncirus trifoliata*), ze kterého byla údajně spletena Kristova trnová koruna, dále zmarlika Jidášova, strom, na kterém se oběsil Jidáš poté, co zradil Krista, roste zde i fíkovník, růže a levandule. Přes toto nádvoří lze vstoupit nejen do kostela, ale také do Maltézské zahrady (viz obr. 1)<sup>71</sup>, která slouží jako palácová zahrada Velkopřevorského paláce<sup>72</sup> (od 1990 sídlo Českého velkopřevorství Svrchovaného řádu maltézských rytířů a velvyslanectví pro Českou republiku). V přízemí paláce je v současnosti restaurace, kavárna a v *salla terreně*<sup>73</sup> je výstavní galerie a obchod. V těchto komerčních prostorách se pořádají různé společenské akce, při kterých se využívá i zahrada. Do zahrady se dá vstoupit i z terasy paláce. Zahrada je vymezená ze západní strany průčelím paláce, ze severní strany stěnou kostela a hospodářského objektu. Východ a jih obklopuje ohradní zeď. Zahrada se stala spojnicí paláce s mlýnem díky dveřím v severovýchodním rohu. Na východní zdi si povšimneme půlválcové niky, která je orámovaná edikulou. Nachází se na východní straně bíle omítnuté zdi. Edikula se skládá z dekorativního pilastru se zdobnou hlavicí. Nad nikou je znázorněn heraldický znak řádu. Zahrada má jednoduchou a účelnou úpravu, tvoří ji rovná travnatá plocha, lemovaná dlážděným chodníkem, mezi ním a zdí jsou po obvodu vysázené okrasné keře (kalina zelená, hortenzie,

---

<sup>70</sup> Nádvoří. Národní památkový ústav, Památkový katalog. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/nadvori-16187778>.

<sup>71</sup> Zahrada Maltézská. Národní památkový ústav, Památkový katalog. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zahrada-maltezska-3041715>.

<sup>72</sup> Velkopřevorský palác. Národní památkový ústav, Památkový katalog. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/velkoprevorsky-palac-15536545>.

<sup>73</sup> *Salla terrena* je zahradní barokní sál. Obvykle bývá tento prostor reprezentativně vyzdoben jako jeskyně.

azalky) a za nimi se po zdech pne břečťan a různé druhy loubince. Dominantou zahrady je velký platan (viz obr. 2), který stojí při jižní obvodové zdi. Platan byl vyhlášen roku 1998 za památný strom. Rozloha okolními stavbami semknuté zahrady se od 18. století nezměnila. V jakém vztahu je však k předpokládaným původním zahradám komendy je otázka dalšího výzkumu.

V době založení komendy v polovině 12. století získali johanité od Vladislava I. pozemky blízko osady Trávník. (viz obr. 3)<sup>74</sup> mezi dnešní Čertovkou (na východě), Velkopřevorským náměstím (na jihu), středem Prokopské ulice (na západě) a stavební parcelou Kounického paláce a Saskou ulicí (na severu). Maltézské území sahalo až k dnešní Mostecké a Karmelitské ulici a na jihu končilo původně u ulice Hellichovy. Následně se areál zmenšil k hranici dnešního Maltézského náměstí. Celý areál komendy byl obehnaný hradbami a valem, měl podobu hradu s věžemi a branami<sup>75</sup>. Z počátku bylo území uvnitř hradeb téměř prázdné, osázené stromy a zaplněné záhony k pěstování plodin. Uprostřed stál kostel a dům pro kněze, špitál, škola, na východní straně od kostela se rozprostíral hřbitov.<sup>76</sup>

Podél hradeb byly zakládány rozlehlé zahrady, ale postupem času se místo nich začaly stavět další domy. Zahrada u karmelu, která dosahovala až k Vltavě a mlýnu, byla oddělena zdí od ostatní zástavby. Hřbitov byl přemístěn na západ od kostela k hradbám a byl rozšiřován i za hradbami. Na místě jižních pozemků vznikla již dnes neexistující Lazarovská zahrada. V areálu johanité postupně postavili trojlodní baziliku s transeptem, zasvěcenou Panně Marii, při její jižní straně zbudovali konvent s rajským dvorem, dále špitál a farní školu. Na přelomu 13. a 14. století začala přestavba řádového kostela a věží v gotické slohu.<sup>77</sup> Dále vznikaly hospodářské budovy, pivovar, domy poddaných, hostince a dvorec. Během husitských válek byl klášter a špitál v roce 1420 vypálen a řád přišel o pražské ústředí.<sup>78</sup> V letech 1516-1532 bylo centrum komendy postupně obnovováno a za vstupními branami vznikl řádový hřbitov.<sup>79</sup>

V 16. století vznikl také Velkopřevorský palác, a to pravděpodobně na místě vypáleného konventu (tedy i rajského dvora) a špitálu. V té době pravděpodobně docházelo

---

<sup>74</sup> SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 106-107, 118-119.

<sup>75</sup> Z opevnění se dochovala pouze jedna věž. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd., Praha: Libri, 1997, s. 457-461.

<sup>76</sup> BUBEN, M. *České velkopřevorství řádu maltézských rytířů v dějinách*. Praha: Libri, 2018, s. 7-9.

<sup>77</sup> *Ibid.*, s. 19-20.

<sup>78</sup> *Ibid.*, s. 33.

<sup>79</sup> *Ibid.*, s. 26-27 a 40.

i k úpravám zahrady, její část se dostala do soukromých rukou.<sup>80</sup> V polovině 18. století prošel palác barokní přestavbou (Bartolomeo Scotti).<sup>81</sup> Tehdy patrně vznikla i barokní podoba palácové zahrady se *salla terrenou* (dnes galerie Artisème) (viz obr. 4). Josefínské rušení řeholních domů se rytířům vyhnulo, jen jim byl odebrán mlýn, který poté vlastnila malostranská obec.<sup>82</sup> O historické podobě zahrady mohou v omezené míře vypovídat dobové obrazové prameny, např. na detailu kresby od Josefa Daniela Hubera z roku 1769<sup>83</sup> (viz obr. 5) je vidět zahrada zarostlá stromy. V severní části jsou patrné křížící se cesty a keře. Dalším je Hegerův plán Prahy z roku 1791<sup>84</sup> (viz obr. 6). Uprostřed zahrady je na plánu patrná kašna a po obvodu zahrady keře. Na severní straně zahrady u kostela je zahrada nově umenšena hospodářským objektem. Na Jüttnerově plánech Prahy z roku 1811 až 1816<sup>85</sup> (viz obr. 7 a 8) je barokní zahrada rozdělená na čtyři osově souměrné zatravněné plochy ohraničené rovnými dlážděnými cestami a stromy. Střed zahrady je v plánu vyznačen bodem, který by mohl představovat nedochovanou fontánu. V první polovině 19. století byl zřejmě zasazen dosud zachovaný platan javorolistý. Je to nejstarší a nejmohutnější platan v katastru Prahy<sup>86</sup>. Zda to je jeden ze zakreslených stromů na Jüttnerově plánu však nevíme. Na polohopisném plánu od Luboše Jeřábka z roku 1895-1910 je zahrada přetvořena vlnícími se cestami, které se protínají navzájem (viz obr. 9). Vedle cest jsou nakresleny stromy. Nově je zakreslena na východní zdi nika, která se nachází u přestavěného domu z druhé strany zdi. Roku 1919 měli po pozemkové reformě maltézští rytíři ekonomické problémy, Velkopřevorský palác i se zahradou pronajali Srbům, Chorvatům a Slovincům, kteří zde zřídili své velvyslanectví a využívali ho až do roku 1931.<sup>87</sup>

V roce 1938 bylo z politických důvodů Velkopřevorství rozděleno na české a rakouské a v roce 1939 byla činnost řádu v Čechách zastavena úplně. Ke znovuobnovení došlo

---

<sup>80</sup> BUBEN, M. *České velkopřevorství řádu maltézských rytířů v dějinách*. Praha: Libri, 2018, s. 48.

<sup>81</sup> Velkopřevorský palác. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/velkoprevorsky-palac-15536545>

<sup>82</sup> Velkopřevorský mlýn I. (Štěpánovský mlýn). Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/velkoprevorsky-mlyn-i-16187583>

<sup>83</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>

<sup>84</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundris der Kay. König. Hauptstadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.) 1791.

<sup>85</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>.

<sup>86</sup> NĚMEC, J. *Památné stromy v Čechách, na Moravě a Slezsku*, Praha: Olympia 2003, s. 35-36.

<sup>87</sup> BUBEN, M. *České velkopřevorství řádu maltézských rytířů v dějinách*. Praha: Libri, 2018, s. 121-122.

na krátkou dobu v roce 1945, ale po roce 1948 byl řád opět rozehán a jeho majetek konfiskován. Velkopřevorský palác poté sloužil jako Muzeum hudby a sídlo hudebního oddělení Národního muzea jeho archivu. Od roku 1958 byl Velkopřevorský palác včetně zahrady veden jako kulturní památka a podléhal památkové péči. Vzhled zahrady z těchto let se nikde nezachoval. Zahrada byla upravena a sloužila pro pořádání večerních koncertů a divadelních představení.<sup>88 89</sup>

České velkopřevorství v Praze bylo obnoveno dne 20. 4. 1990 a řádu byl navrácen kostel Panny Marie a palác se zahradou.<sup>90</sup>

---

<sup>88</sup> BAŠEOVÁ, O., NEUBERT, L. a VILÍMKOVÁ, M. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. s. 121-123.

<sup>89</sup> BUBEN, M. *České velkopřevorství řádu maltézských rytířů v dějinách*. Praha: Libri, 2018, s. 151.

<sup>90</sup> *Ibid.*, s. 145-146.

## 4.2. Rajská zahrada konventu obutých augustiniánů u kostela sv. Tomáše, Malá Strana, Letenská, Praha 1

U severovýchodního rohu Malostranského náměstí, které se v minulosti hojně používalo jako tržní a společenský prostor, se nachází klášter obutých augustiniánů s kostelem svatého Tomáše. Když jsem poprvé vstoupila z Letenské ulice do kostela svatého Tomáše a následně do rajského dvora konventu obutých augustiniánů (viz obr. 10), zapůsobila na mě vlídná a tichá atmosféra místa. Zahrada spolu s klášterem je památkově chráněna<sup>91</sup>. Vstup do ambitu (viz obr. 11), který obklopuje dvůr, je přímo z kostela. Rajský dvůr je stále na stejném místě, a to určuje jeho rozlohu a podobu. Ze zachovaných plánů je zřejmé, že rajská zahrada je od založení kláštera v roce 1285 a jeho obnovení po husitských válkách stále na stejném místě a její dispozice se nijak nezměnila. Klášterní rajský dvůr vychází z antické tradice atriového domu. V tomto případě má obdélný půdorys a v jeho středu je dnes již zakrytá, ale stále funkční studna. O vzniku této středověké studny nejsou zmínky, ale na starších plánech Prahy je již zdroj vody vyznačený. Rajský dvůr středověkého kláštera, tzv. viridarium, sloužil k meditaci a odpočinku řeholníků a byl obrazem rajské zahrady Eden. Uprostřed křížení cest studna představuje rajskou studnu víry, čtyři evangelia. Cesty ve tvaru kříže vymezují plochy určené k pravidelnému osázení květinami, keři, případně menšími stromy. Symetrické uspořádání výsadby a výběr rostlin odpovídalo využití i symbolickému významu tohoto typu klášterní zahrady a samozřejmě i klimatickým podmínkám místa.

Rajský dvůr je přístupný pro veřejnost během prohlídek, slouží primárně k relaxaci hostů a ke konání různých akcí jako je Noc kostelů, Klášterní pivobraní, Farní slavnosti atd. V ambitu pravidelně probíhají výstavy. Ambit kláštera býval hřbitovem.<sup>92</sup> Pouze od 17. století byl změněn vzhled okolí zahrady, když se postavila galerie nad ambitem.<sup>93</sup>

Dnešní výsadba rajského dvora vznikla po roce 1950 poté, co byl klášter řeholníkům zabaven a sloužil jako domov seniorů.<sup>94</sup>

---

<sup>91</sup> Zahrada spolu s klášterem je památkově chráněna. pod katalogovým číslem 1000150938\_0002 . Klášter augustiniánů eremitů. Národní památkový ústav – Památkový katalog. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-3041751>

<sup>92</sup> FLEKÁČEK, J. a VÁVRA, J. *Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami*. V Praze: Historický kroužek Družstva Vlast, 1898. s. 62.

<sup>93</sup> FAIX, W. S. a MAREŠ, K. *Kostel a klášter sv. Tomáše: augustiniáni na Malé Straně v Praze*. Praha: Onyx, 2003, s. 26-28.

<sup>94</sup> Návrh této rehabilitace zhotovilo ČFVU (V. Weinfurter, D. Tomek, J. Vitvar) mezi léty 1985-1986. Podle fotografií byla ve středu zahrady lavička k odpočinku a čtyři plochy byly zarostlé keři a stromy. Pod okny byly

Již roku 1958 byl areál zapsán do státního seznamu kulturních památek. Od roku 1971 zahrada uprostřed kláštera podléhala stejně jako budovy a přilehlý kostel sv. Tomáše památkové ochraně. Po roce 1989 byl klášter v celém rozsahu navrácen augustiniánům, kteří dnes využívají jen jeho část. Bylo to z důvodu zchátralosti objektu a nutné rekonstrukce (viz obr. 12, 13 a 14). Proto zbytek areálu pronajali společnosti Waldeck Capital, která v klášteře od roku 2006 provozuje hotel The Augustine a financuje celkovou renovaci kláštera. Součástí hotelu je i zahradní bar Refectory a restaurace Restaurant & Garden (viz obr. 15, 16 a 17), na místě dalšího klášterního dvoru, dříve používaného jako zahradní restaurace a pivovar u sv. Tomáše. To dokazuje fotografie z roku 1932, kde je zachycena restaurace a pivovar v době největší slávy (viz obr. 18)<sup>95</sup>. Jednalo se o dvůr plný stolů s množstvím vegetace jako stromy, keře a květiny. Šlo o skryté místo před rušnou ulicí, vhodné na oslavy a jiné akce. V pozadí si můžeme povšimnout altánku, ve kterém hráli muzikanti. Současná úprava této zahrady odpovídá nové funkci v rámci moderního hotelového provozu a v jejím uspořádání a výběru rostlin se neodráží minulost místa. Jde spíše o restauraci s pár stoly obklopenými živými ploty, která si klade za důležitost modernost, soukromí a prestiž.

Během rekonstrukce areálu na počátku 21. století probíhaly archeologické výzkumy, které se ale zabíraly jinými venkovními prostory, protože by s budoucí zástavbou nenávratně přišly o významné historicky hodnotné nálezy.

Původním posláním augustiniánů bylo zajištění duchovní správy ve městech, proto byli v roce 1285 pozváni králem Václavem II. i do podhradí Pražského hradu, aby tuto funkci plnili v kostele sv. Tomáše a kapli sv. Doroty. K výstavbě kláštera král přidal pozemky břevnovských benediktinů<sup>96</sup>. Během stavby augustiniánského kláštera a nového kostela byl založen i malostranský hřbitov.<sup>97</sup> Klášteru byly darovány pozemky od členů panovnických rodů.

---

truhlíky s vysázenými květinami. Rajský dvůr se stal místem odpočinku jeho obyvatel. Cesty upravila kamenická dílna PSVS pod vedením M. Mlynáře a středisko 212 SLZ Vojanova zahrada (J. Pavliš). Stavba proběhla během let 1985 až 1987. PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. *Rajská zahrada /dvůr/ u sv. Tomáše*. E. *Portál*. roč. XII, č. 31, 1/1987, (1987), s. 28.

<sup>95</sup> V 17. století byl obnoven pivovar ze 14. století. V 18. a na počátku 19. století nechali mniši vystavět nové pivovarské budovy. V roce 1930 se uskutečnila rozsáhlá modernizace na strojovou výrobu. Součástí restaurace vznikla zahrada s terasovou verandou. FAIX, W. S. a MAREŠ, K. *Kostel a klášter sv. Tomáše: augustiniáni na Malé Straně v Praze*. Praha: Onyx, 2003, s. 15-17.

<sup>96</sup> RUTH, F. a KÖRBER, P. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Purkyňova ulice – Žofín*. V Praze: Körber, 1904, s. 1048.

<sup>97</sup> V průběhu 14. století se budovalo východní křídlo kláštera s ambity, knihovna, pekárna a sklepy. Původní podoba kláštera se ale nezachovala, kromě kaple svaté Doroty a části kostela; FAIX, W. S. a MAREŠ, K. *Kostel a klášter sv. Tomáše: augustiniáni na Malé Straně v Praze*. Praha: Onyx, 2003, s. 5-9.

Například Abatyše kláštera sv. Jiří Kunhuta darovala Pytlíkovskou zahradu (dnes domy č. 29-32 a pivovar). Další pozemky byly darovány Janem Lucemburským i Karlem IV.<sup>98</sup> Vzniklo tak městiště vymezené ulicí Tomášskou, Letenskou a pozemky dnešního Valdštejnského paláce.<sup>99</sup>

Vzhledem k tomu, že i kláštery ve městech musely z větší části fungovat jako soběstačné hospodářské jednotky, byly zakládány i užitkové zahrady – zeleninové a bylinkové. Tehdejší řídká zástavba podhradí Pražského hradu a vhodná poloha dovozovala v tomto případě založení užitkové zahrady směrem k mírnému jižnímu svahu. Jedno z nejstarších zakreslení kláštera je na Vratislavském prospektu z roku 1562 (viz obr. 19)<sup>100</sup>. Můžeme si na něm všimnout samotného kostela sv. Tomáše, kde na levé straně je ambit a za ním je zahrada. Na pravé straně od kostela je pravděpodobně pivovar. I když se nezachovaly záznamy o tom, co mniši pěstovali, na tomto prospektu je patný pozemek zahrazený zdí a uvnitř je shluk listnatých stromů. Mohlo se jednat s největší pravděpodobností o štěpnici. Dalším známým vyobrazením kláštera je lept, kde je vyobrazen vpád pasovských vojsk vytvořený kolem roku 1611 (viz obr. 20). Zde si můžeme povšimnout domů, které nově obklopují klášter a kostel. Jenom zlomek pozemku je zarostlý stromy. Podobně je to zaznamenané i na pohledu na Prahu z Petřína vytvořený Václavem Hollarem (viz obr. 21) v roce 1649 podle kreseb z roku 1636<sup>101</sup>. V pozadí za klášterem již vznikl palác Albrechta z Valdštejna. Na mědirytu F. B. Wernera z roku 1731 je pohled na soubor budov kláštera z ulice Tomášská (viz obr. 24)<sup>102</sup>. Na plánu Prahy od Josefa Daniela Hubera z roku 1769 je patrné, že klášter je bez okolní zahrady (viz obr. 23)<sup>103</sup>. Na plánu Prahy a od F. L. Hergeta (viz obr. 22)

---

<sup>98</sup> Pozemky vyjmul z pravomoci města.

<sup>99</sup> VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd., Praha: Libri, 1997, s. 461-465.

<sup>100</sup> Praga Bohemiae metropolis accuratissime expressa Jana Kozla a Michaela Peterle. Vratislavský prospekt, dřevořez, 1562, fotolitografická reprodukce z roku 1904, výřez. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. HP 2003\_0042.

<sup>101</sup> Praga, Panorama Prahy z Petřína, Václav Hollar, kolem 1650. Vydal: Matthaeus Merian v publikaci Martina Zeillera, *Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, 1. vyd., Frankfurt n. M. kolem 1650, rozměry 278 x 1 178 mm. Archiv hlavního města Prahy, Sběrka grafiky, sign. G 27a.

<sup>102</sup> Obraz, Prag in Bohmen (Praha), veduta, autoři: Friedrich Bernhard Werner, Jeremias Wolff, grafika, r.1731-1740. Slovakiana. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: [https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko24vzf?content=CAIR\\_DIV\\_IMAGES\\_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do3p98t](https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko24vzf?content=CAIR_DIV_IMAGES_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do3p98t)

<sup>103</sup> Plán Prahy Josefa Daniela Hubera, *Plan der königl. Haupt Stadt Prag im Königreich Böhmeim*, 1769. Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Wien, sign. FKB P 67; HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11–21.



z roku 1791<sup>104</sup> a pozdějšího Jüttnerova plánu (1816) je patrná obdélná štěpnice nacházející se na severní straně od kláštera. Zatímco Jüttner zakreslil stromy v zahradě chaoticky, Herget je má zaznamenané pravidelně v řadách<sup>105</sup>. Na tomto mědirytu jsou zakresleny i dva dvory severně od kostela. Ve dnes zachovaném rajském dvoře jsou dvě cesty ve tvaru kříže, které vymezovaly plochy určené k pravidelnému osázení květinami. Ve druhém dvoře (dnes patřící hotelu) se uprostřed stejně situovaných cest nachází drobná stavba, ve které se nacházela studna. V zadní části areálu je patrná travnatá plocha ohraničená domy a zdí. V tomto prostoru jsou zakresleny nepravidelné cesty spojující klášter s hospodářskými stavbami. Z důvodu vybudování Valdštejnského paláce byl tento prostor přestavěn a tato přidružená zahrada z první poloviny 17. století byla umenšena. Na Stablním katastru z roku 1841 se obě obdélné zahrady vyznačovaly pravidelností cest ve tvaru kříže. V rajském dvoře uprostřed kláštera je ve středu zakreslen vodní prvek. Na detailu polohopisného plánu Malé Strany od Luboše Jeřábka z roku 1895-1910 (viz obr. 25) si můžeme povšimnout tří ohraničených zahrad, které jsou označeny symbolem stromu. Detailnější informace ale z této doby neexistují. Takto v nezměněné podobě vypadal klášter do konce 20. století. V průběhu času již nezískal klášter na území Malé Strany další pozemky, všechny okolní zahrady byly zastavěny a další již nevznikly. Domy na straně východní vznikaly na majetku kláštera<sup>106</sup>.

---

<sup>104</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundris der Kay. König. HauptStadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.), 1791.

<sup>105</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>106</sup> RUTH, F. a KÖRBER, P. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Purkyňova ulice – Žofín*. V Praze: Körber, 1904, s. 1049.

### 4.3. Bývalá rajská zahrada kláštera dominikánů/magdalenitek, Malá Strana, Karmelitská, Praha 1.

Z ulice Nebovidská (dříve Dominikánská) se vchází do areálu bývalého dominikánského kláštera (č.p 459 a 387), který byl několikrát během staletí přestavěn. Roku 2006 byl areál přebudován na jeden z hotelů mezinárodního řetězce Mandarin Oriental Hotel (viz obr. 26 a 27). Hlavním investorem s vlastnickým právem je KARMELOTSKÁ HOTEL s.r.o. Bývalý kostel (dnes České muzeum hudby) a část severního dvora u vstupu vlastní Národní muzeum. Bohužel výsledná podoba rajského dvora a bývalého kláštera jen málo využívá „genia loci“ historické minulosti. Je to dané především globální povahou hotelového řetězce zaměřeného na asijský styl. Z původní zahrady se nic nezachovalo. Čtvercová zahrada byla zmenšena novodobou zástavbou, která je částečně skryta popínavým přísavníkem. Pouze jedna cesta vede ke středu, kde se nachází nepůvodní kamenné okružní jezírko s fontánou. Venkovní dlažba je kamenná z Božanovského pískovce z Česka. Můžeme zde například nalézt magnolii, buxus, břečťan, levanduli, brslen, jírovec drobnokvětý, růže a tují. Podoba zahrady se částečně přiblížila původnímu vzhledu. Tento areál je zapsán v seznamu památkově chráněných objektů<sup>107</sup>. Bohužel návštěvník, který vstoupí do tohoto areálu dnes již nezjistí, jakou měl v minulosti funkci a podobu. Nevhodné průmyslové vestavby a přístavby zapříčinily znehodnocení původní architektonické hodnoty stavby i samotné zahrady. Dnes má zahrada rozlohu kolem 0,2 ha. Architektonické řešení stavby bylo dáno urbanistickou strukturou a měřítkem této části Malé Strany. Pro hlavní vstup do areálu a zahrady je použita brána v původní barokní zdi z rohu ulic Harantovy a Nebovidské. Z prostoru bývalého rajského dvora byly odbourány vestavby a přístavby z 80. let 19. století, kdy budova sloužila jako Státní tiskárna. Místo tiskařské haly byl vestavěn nový objekt s vnitřním čtvercovým dvorem (viz obr. 28).<sup>108</sup>

Přestavba dvora a budov byla provedena podle projektu architektů Ing. Jiří Hůrky a Ing. Vítězslavy Rothbauerové se zřetelem na vstupní podmínky pro rekonstrukci objektů

---

<sup>107</sup> Areál chráněn pod katalogovým číslem 1000151478. Klášter dominikánů/magdalenitek. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-dominikanu-magdalenitek-14489311>

<sup>108</sup> HAVRDA, J. TRYML, M. „Hotel Karmelitská – hotel Mandarin Oriental“ - areál bývalého dominikánského kláštera sv. Máří Magdalény v Karmelitské ul., 2007. Odbor archeologie NPÚ Praha, Národní památkový ústav v Praze. [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <http://www.archeopraha.cz/hotel-karmelitska-hotel-mandarin-oriental-areal-byvaleho-dominikanskeho-klastera-sv-mari-magdaleny-v>

od Magistrátu v odboru památkové péče (stav po demolici haly viz obr. 29).<sup>109</sup> Byl proveden záchranný archeologický výzkum a byl zaznamenán soupis všech historických prvků a detailů.<sup>110 111</sup> Areál byl zkoumán při přestavbě na hotel. Byly zde objeveny hroby na sedmi izolovaných místech. V místě zahrady bylo odkryto dvanáct hrobů (převážně s ostatky žen). Další hroby pak byly objeveny uvnitř budov (pod podlahou sklepa) u kostela sv. Máří Magdalény.<sup>112</sup> Na ploše rajského dvora byly během archeologických průzkumů objeveny archeometalurgické nálezy z 11. až 13. století. Dokládá to dřívější existenci dílny, která zpracovávala neželezné kovy. Taktéž byly v areálu nalezeny nůžky a přesleny k výrobě textilu.<sup>113</sup>

Po archeologickém průzkumu byl znovu vytvořen prostor rajského dvora. Dvě strany kolem dvora byly uzavřeny novým západním a severním křídlem. Během obnovení zahrady nebyla možnost dohledání původního vzhledu z historických plánů. Patrně byla k tomu účelu částečně použita mapa hlavního města Prahy nebo kresba z roku 1740 (viz obr. 30), ze které lze částečně poznat, jak rajský dvůr dříve vypadal. V minulosti byla zahrada narušena zásahy bez výpovědní hodnoty. Uplatnila se zde volná tvorba s napodobením historických klášterních zahrad. U této zahrady byly setřeny historické stopy. Bylo zapotřebí skloubit hotel s bývalým klášterem a provázat vše se zahradou. Důležité bylo, aby areál neztratil informace o původní formě i náplni.<sup>114</sup> Křížová chodba je od novostavby separována úzkým atriovým prostorem. Zachovalo se původní zdivo a oblouky křížové chodby.<sup>115</sup> Dispoziční řešení domu č.p. 459 je podřízeno stávajícímu historickému půdorysu budov<sup>116</sup>. V letech 2002-2004 byly používány prostory pro potřeby Národního muzea a dodnes je v části kostela umístěna expozice Českého muzea hudby. Dvůr byl opuštěn do 90. let 20. století, cesty a dvorky zarostly náletovou vegetací. Rajský dvůr byl v této době již zastavěn budovami. V budově předtím sídlil

---

<sup>109</sup> ROTHBAUEROVÁ, V. Hotel nad pražskou historií. časopis Stavebnictví 2008, 4, s. 6–9.

<sup>110</sup> Byl proveden stavebně historický průzkum.; LANCINGER, L. Dějiny objektu. In: Standardní stavebně historický průzkum. Praha 1 – Malá Strana, Nebovidská 1, čp. 459/III., Praha 2004.

<sup>111</sup> HAVRDA, J. Nálezová zpráva. Záchranný archeologický výzkum Praha 1 - Malá Strana, Karmelitská čp. 385/III. Výzkum NPÚ v hlavním městě Praze č. 2011/36. Praha, 2011.

<sup>112</sup> HAVRDA, J. TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 99.

<sup>113</sup> *Ibid.*, s.122.

<sup>114</sup> Praha 2001 - historické zahrady, parky a sady. Hrdějovice: Agentura Bonus, 2001, s. 75.

<sup>115</sup> V úrovni u dvora je skleněná podlaha, kde je viditelný závěr gotického kostela z roku 1315–1329, který byl vypálen husity.

<sup>116</sup> Jsou dochovány konstrukce z barokní výstavby se zaklenutím. Byla snaha o zachování autenticity a výrazu stávajících historických budov.

Ústřední archiv ministerstva vnitra, pražské četnictvo, vojenský špitál a Vrchní poštovní úřad<sup>117</sup>. Roku 1955 byly realizovány úpravy tiskárny, která sloužila do devadesátých let. Rajský dvůr byl zastavován, až nakonec plochu zaujímal rozlehlá tovární hala s tiskařskými stroji. Ještě v roce 1815 je vidět na plánu hlavního města Prahy, že je zde zachovaný rajský dvůr se stromy (viz obr. 32).<sup>118</sup> Roku 1813 zde bylo i divadlo. Po zrušení kláštera v roce 1783 byl objekt a zahrada prodán v dražbě řediteli zbraslavské rafinerie cukru, jenž v kostele hodlal zřídit pobočku své továrny. Část kláštera koupil Šimon Král a Zimmermann.<sup>119</sup>

Klášter Magdalenitek zde byl již od roku 1315. Jižně od tohoto prostoru se pravděpodobně podle písemných pramenů nacházel klášter dominikánek. Na severní straně Nebovidy sousedily s pozemky johanitů. Údaje, které pozemky patřily magdalenitkám můžeme zjistit ze soupisů statků, které pražská obec zabavila (roku 1421) a zprivatizovala. Magdalenitkám byla odebrána konventní zahrada a zahrada převorky. Klášter byl již před husitskými válkami chudý s malým výnosem a na hranici zániku. Dokonce byl i zproštěn papežského desátku z důvodu nízkého příjmu.<sup>120</sup> Hranice kláštera jsou bezpečně vytyčeny ulicemi Karmelitskou a Harantovou. Na východ skoro k řece se rozprostírala klášterní zahrada. Přímo u vody ale pozemky patřily johanitům. Jižní hranici pozemků nelze bezpečně určit a nepomohly ani archeologické průzkumy.<sup>121</sup> Vedle kostela byl objekt konventu a studna. Existenci hospodářského zázemí potvrzují i funkce řeholnic. Například zde byla roku 1372 správkyň obilí Markéta a šafářka (provisorka) Klára.<sup>122</sup> Lazarovská zahrada vznikla ze zahrady Magdalenitek a z Maltézského areálu odprodaného roku 1532. Dále byla rozšířena Vilémem z Rožmberka o zahradu Zlomkovského mlýna a o Mrázkovskou zahradu. Velká zahrada, dosahující až k Čertovce, byla připojena k Lazarovské zahradě. Původní zástavba území

---

<sup>117</sup> Ústřední archiv ministerstva vnitra tu sídlil téměř padesát let. Vrchní poštovní úřad zde byl od roku 1848. RUTH, F. a KÖRBER, P. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Karlova třída – U Půjčovny*. Praha: Körber, 1904, s. 557-8.

<sup>118</sup> RUTH, F. a KÖRBER, P. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Karlova třída – U Půjčovny*. Praha: Körber, 1904, s. 558; HAVRDA, J.; TRYML, M. *Kláštery magdalenitek a dominikánů u sv. Maří Magdalény na Malé Straně v Praze*. In *Staletá Praha*, Ed.; 2009; s. 26–46; HLAVSA, V. *Malá Strana / Menší Město pražské*. 1. vyd., Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 1983. s. 109.

<sup>119</sup> MIKOVEC, F. *Z Prahy a z venkova. Lumír, beletristický týdeník*, 1857, s. 479–480; J.; TRYML, M. *Kláštery magdalenitek a dominikánů u sv. Maří Magdalény na Malé Straně v Praze*. In *Staletá Praha*, Ed.; 2009; s. 26–46.

<sup>120</sup> HAVRDA, J. a TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 75–76.

<sup>121</sup> *Ibid.*, s. 78-79.

<sup>122</sup> TOMEK, W. *Dějepis města Prahy V*. Praha; 1905. s 284.

dnešních objektů souvisí s osadou Nebovidy.<sup>123</sup> Klášteru Magdalenitek patřilo území dnešního Nosticova paláce, kde měla zahradu. Západní území osady Nebovid od místa zahrady Magdalenitek po Vltavu nebylo moc osídleno. Důvodem byly časté povodně.<sup>124</sup> Pozemky byly darovány panovníky (první darovací listiny od Václava I. purkrabímu i arcijáhnovi). Kostel sv. Máří Magdalény sloužil jako kostel konventu ale i obyvatelům zdejšího postranního práva. Magdalenitky byly spojeny se svými poddanými osadníky. Poté byl kostel vyňat z pravomoci svatovavřínecké farnosti a povýšen na farní kostel.<sup>125</sup>

Víme, že v 15. století byl celý objekt kláštera s rajskou zahradou zdevastován během husitských válek a majetek byl následně rozprodán. Dříve, než byly zanedbané pozemky nabídnuty dominikánům, tak byla roku 1600 velká zahrada Magdalenitek rozparcelována malostranskou obcí. Jednalo se o Lazarovskou, Mrázkovskou zahradu a pozemek Zlomkovského mlýna<sup>126</sup>. Zahrada byla od obce dána J. Šrolovi a Ferdinand I. odkoupil dům od lékaře Carchesia a nabídl ho Jezuitům. Jezuité pak roku 1604 vše přenechali Dominikánům, kteří získali další 3 domy. Tím nastala změna, protože dominikáni, postupně získali a odstranili všechny měšťanské domy a vystavili si konvent, chrám a vytvořili i rajský dvůr. Před získáním parcel dominikány rajský dvůr a klášter chátral. Pražským dominikánům byly domy a zbylé pozemky dány roku 1613, aby zde vystavěli klášter<sup>127</sup>. Konvent se začal stavět už roku 1616.<sup>128</sup>

Klášter dominikánů fungoval pouze do roku 1783. Podle schematické kresby kolem roku 1740 od Friedricha Bernarda Wenera je mezi kostelem a konventem rajský dvůr (viz obr. 30)<sup>129</sup>. Vlevo je zakreslena budova kaple, původně presbytář gotického konventního kostela kláštera magdalenitek. Mezi kaplí a konventem je travnatá plocha se stromem, kde původně

---

<sup>123</sup> HLAVSA, V. *Malá Strana / Menší Město pražské*. 1. vyd., Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 1983. s. 80-81.

<sup>124</sup> HAVRDA, J. Praha doby Karla IV. - klášter dominikánek sv. Anny na Újezdě. K situování archeologických zjištění, 2017. Praha archeologická, integrovaný informační systém archeologických pramenů Prahy. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/223?tgo=51>

<sup>125</sup> HAVRDA, J., TRYML, M. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. s. 18-21.

<sup>126</sup> Část pozemku Zlomkovského mlýna si v 2. polovině 18. století zakoupil František Václav Nostic a vznikla zde Nosticova zahrada.

<sup>127</sup> Přestavba kostela a konventu se poté protáhla až do 17. století.

<sup>128</sup> RUTH, F. a KÖRBER, P. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Karlova třída – U Půjčovny*. Praha: Körber, 1904, s. 557; HAVRDA, J.; Tryml, M. *Kláštery magdalenitek a dominikánů u sv. Máří Magdalény na Malé Straně v Praze*. In *Staletá Praha*, Ed.; 2009. s. 26–46; HLAVSA, V. *Malá Strana / Menší Město pražské*. 1. vyd., Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 1983. s. 109; VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd., Praha: Libri, 1997, s. 466-469.

<sup>129</sup> *Obraz, Prag in Bohmen (Praha), veduta, autoři: Friedrich Bernhard Werner, Jeremias Wolff, grafika, r.1731-1740. Slovakiana*. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: [https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko24vzf?content=CAIR\\_DIV\\_IMAGES\\_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do3p98t](https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko24vzf?content=CAIR_DIV_IMAGES_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do3p98t)

byly pěstovány rostliny. Na plánu Prahy od J. D. Hubera z roku 1769 je patrný rajský dvůr s ambitem (viz obr. 31). Na novějších mapách nebyl rajský dvůr až do jeho zastavení nijak detailně zakreslen.

V místě dnešního Tyršova domu (dříve palác Michnů z Vacínova) se nacházelo několik domků, zahrady, štěpnice, viniční domek s dvorcem a vinice. Mezi lety 1293–1296 na území dnešního Tyršova domu podle pramenů přivedl probošt Jan dominikánky, které zde zřídily klášter sv. Anny. Původní komunita malostranských dominikánek se roku 1313 přestěhovala na Staré Město. Roku 1330 se královna Eliška Přemyslovna rozhodla sem přivést dominikánky z Olomouce. Konvent na Újezdě zanikl za husitských válek. Po provedení archeologických průzkumů v areálu Tyršova domu, nebyly odkryty reliкty, které by potvrdily konvent dominikánek.<sup>130</sup> Parcely po zaniklém klášteře poté patřily konventu Magdalenitek, než byly zabaveny malostranskou obcí. Zahrada byla během přestaveb renesančně změněna. V 17. století za Schwarzenbergů byla provedena přestavba bývalé zahrady magdalenitek a dostavěna jízdná. V zahradě pod edikulou byla kašna, grotty a drobné stavby v zahradě. Ze stavby paláce byl výhled přes zahradu až k řece. V této době byl v zahradě skleníк, který se ale nedochoval. Na Sadelerově prospektu z roku 1606 si můžeme povšimnout ohraničené geometrické zahrady, plné listnatých stromů, záhonků a symetrické cesty do kříže s centrálním stromkem v kruhu<sup>131</sup> (viz obr. 33). V 18. století palác i zahrada pustla. Byl zde vojenský sklad a v zahradě byla postavena kasárna. To můžeme zpozorovat na Huberově ortografickém nárysu z roku 1769<sup>132</sup> (viz obr. 34), kde je původní barokní zahrada u stavby zničená a skládá se zde dřevo. Někdejší zahrada (vojenský dvůr) byl upraven ve 20. století na lehkootletické cvičiště. Tento sokolský prostor znetvořil dříve palácovou barokní zahradu a dnes slouží jako parkoviště.<sup>133</sup>

---

<sup>130</sup> Praha doby Karla IV. - klášter dominikánek sv. Anny v Praze na Újezdě. Praha archeologická. [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/223?tgo=51>

<sup>131</sup> Praha, tzv. Sadelerův prospekt, Filip van der Bossche (1606), mědirytina, vydal Jiljí Sadeler 1618, rozměry 420 x 2 234 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 17442.

<sup>132</sup> HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11–21.

<sup>133</sup> KOZÁKOVÁ, Z. *Praha pohyb Sokol*. Praha, 1998. s. 5-10.

#### 4.4. Zahrada bývalého konventu bosých karmelitánů (Seminářská zahrada), Malá Strana, Karmelitská, Praha 1

Seminářská zahrada je bývalá klášterní zahrada bosých karmelitánů, která svůj současný název získala po zrušení konventu, kdy zahradu získal arcibiskupský seminář v Klementinu. Nachází se na východním svahu Petřína a primárně ji tvoří sad.

Patří do komplexu Petřína, který se dělí na Petřínské sady, zahradu Nebozízek, Kinského, Lobkovickou, Strahovskou, Schönbornskou zahradu a samotný vrch, kde je Růžový sad, park u rozhledny a Květnice. Nejčastěji se do parku vstupuje z Hellichovy ulice nebo od lanové dráhy, která vede na Petřín. U bývalého konventu je poblíž Hellichovy ulice budova Střední průmyslové školy grafické, hřiště a parkoviště. U lanové dráhy je dětské hřiště a během výstupu na Petřín si můžeme povšimnou venkovní posilovny a dvou pomníků Jana Nerudy a Ferdinanda Laudy. Po vrstevnici vede levotočivá vyasfaltovaná hlavní cesta, která je protínána nezpevněnými cestami, či dlážděnými z přírodního kamene. Cestami se prochází mezi vzrostlými ovocnými stromy ke kapli oválného půdorysu, která se nachází severovýchodním směrem od restaurace. Na horní části u jeskyněk je pozemek zalesněný.

Zahrada má i několik vodních prvků. Studánka Petřínka se nachází v seminářské zahradě asi 400 m pod rozhlednou. V původním vývěru, asi 20 metrů nad vyhlídkovou cestou v betonové skruži, byla voda vedena k cestě, kde vytékala z kovové trubky ze schodovitě tvarované obloukové zídky vyzděné ze žulových kostek. Roku 1982 byla studánka upravena do dnešní podoby. Pramen byl považován za léčivý. Jeho kamencová voda napomáhala při bolestech v krku.<sup>134</sup> Další je fontána, která se nachází ve spodní části zahrady u lanovky. Bronzovou plastikou „U žabiček“ s motivem hrajících si chlapců zhotovil sochař Karel Dvořák během úprav zahrady na park roku 1949. Části fontány z kovu jsou vytvořeny firmou Anýž. Kolem této fontány jsou rozmístěny lavičky a ústřední lípa republiky.<sup>135</sup>

---

<sup>134</sup> Petřínka, 2013. Pražská příroda. [cit. 2021-11-16] Dostupné z: <http://www.praha-priroda.cz/vodni-plochy-a-potoky/studanky-abecedne/petrinka/>; DVOŘÁK, O., SNĚTIVÝ, J. P. *Skrytá krása Čech*. 1. vyd., Čas, 2016. s. 15.

<sup>135</sup> Výsadba stromu proběhla roku 1968 u příležitosti 50. výročí vzniku Československé republiky. V databázi významných stromů Prahy je lípa od roku 2014; ZAVŘEL, J. *Pražský vrch Petřín*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001. s. 19.

Jako součást Petřínských sadů je Seminářská zahrada chráněna jako kulturní památka České republiky.<sup>136</sup> Na úpatí svahu u kostela Panny Marie Vítězné nalezneme bývalý konvent karmelitánů s obdélným ambitem. Samotný rajský dvůr je pouze zatravněný. Na jižní straně kostela se nachází menší obdélný dvůr, který byl zahradně upraven roku 1994 (viz obr. 35). Dnes menší dvůr vlastní klášter Panny Marie Vítězné – Pražského Jezulátka, řádu bosých bratří blahoslavené Panny Marie z hory Karmel. Roky před tím zde byla zarostlá zahrada ohraničená betonovým obrubníkem s košatým stromem. Dnes slouží díky množství laviček a zahradního nábytku primárně k odpočinku (viz obr. 36). Jedná se o okrasnou zahradu, kde se ve středu vydlážděného dvorku s nepravidelnou kamennou dlažbou nachází jezírko ohraničené kameny s fontánkou. Kolem jezírka se nachází okrasné trávy, zimoztráz zastřižený jako živý plot a další vytvarované stromky a keře. U fasády kostela je vysazena vinná réva. V zadní části jsou na menší travnaté ploše vysázeny bylinky. Podle katastru nemovitostí vlastní řád kostel, terasu se schodištěm a část zahrady u kostela. Fara s přílehlým pozemkem je v soukromém vlastnictví.

V 80. letech byl operativním správcem zahrady podnik Sady, Lesy a zahradnictví hlavního města Prahy. Proběhla asanace ploch, obnova ovocného sadu z období Mockerova působení podle projektu pomologa Karla Červenky a zahradního architekta Václava Weinfurtera.<sup>137</sup> Nastala postupná bloková substituce ovocných dřevin bez uzavření a omezení přístupu veřejnosti.<sup>138</sup> Během této rekonstrukce proběhly i archeologické výzkumy (od 1996 do 1997)<sup>139</sup>. V 2. polovině 18. století se zde nacházela dodnes stojící budova bývalého letního refektáře řádu bosých karmelitánů.<sup>140</sup> Po druhé světové válce byla péče o zahradu nedostatečná. Stromy byly poškozené a rozšiřovaly se náletové dřeviny. Začala myšlenka zalesnění zahrady, ke které naštěstí nedošlo. Byla nakonec prosazena obnova sadů díky aktivitě veřejnosti. Ovocné stromy mají menší životnost, proto byla zvolena obnova. Zvýšila se intenzita sekání trávy a postupně bylo vysázeno kolem tří tisíc stromů. Výměna stromů však

---

<sup>136</sup> Chráněna pod katalogovým číslem 1000156784\_0001. Seminářská zahrada. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/seminarska-zahrada-3079037>

<sup>137</sup> Na asanaci se podílelo středisko 212 SLZ Vojanova zahrada (J. Pavliš, odborná pomoc K. Červenka a VÚRV Ruzyně).

<sup>138</sup> PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. Seminářská zahrada. E. *Portál*. roč. XII, č. 31, 1/1987, (1987), s. 23-25; PACÁKOVÁ – HOŠŤÁKOVÁ, B. *Praha – zahrady a parky*. Praha: Karolinum. 1. vyd., 2016.

<sup>139</sup> V Seminářské zahradě byly nalezeny zlomky kuchyňské keramiky a zbytky kachlových kamen převážně z 15. století. Další nálezy pocházejí ze dvou archeologických výzkumů: v areálu domu (čp.393) v seminářské zahradě a na ploše hřiště v sousedství Hellichovy ulice.

<sup>140</sup> ZAVŘEL, J. *Pražský vrch Petřín*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001. s. 116-122, 188-192.



vyvolávala odpor veřejnosti.<sup>141</sup> Tím však nedošlo k její změně na městský park ve smyslu typovém.

Kolem 2. poloviny 20. století se začíná vedle školy na mapách objevovat sportovní hřiště. Rajská zahrada není bohužel více zakreslena, a tak není jisté, jak v této době vypadala. Za kostelem při vstupu do seminářské zahrady je bývalá poustevna ze 17. století, která se nachází na vyvýšené zahradní terase. Na mapách jsou vidět vlnící se cesty se stromy. Na stejném plánu jsou zakresleny i vyznačeny pravouhlé cesty vedoucí skrz seminářskou zahradu až na Petřín.<sup>142</sup> Charakter Seminářské zahrady byl málem narušen s nárůstem automobilové dopravy, kdy byla Praha postupně zahlcena auty. Byl proto ve 20. a 30. letech 20. století projednán urbanistický návrh okružního bulváru kolem centra a jeho součástí měla být i široká komunikace vinoucí se Petřínem. Vzniklo hned několik projektů od Františka Lehmana, Aloise Dryáka. Tato komunikace by vedla k otáčivé restauraci v petřínské Seminářské zahradě. Byl to nápad hoteliéra Karla Šroubka, který plánoval restauraci až pro 5000 hostů s velkým parkovištěm. Proti tomuto nápadu se však ostře ohradil Klub Za starou Prahu, podle něhož měl být Petřín "místem odpočinku", ne lokalitou pro "otáčivé vymyšlenosti".<sup>143</sup> Zahradu roku 1927 vykoupila pražská obec a již roku 1930 byla zpřístupněna veřejnosti. O rok později byl bývalý Rekreační dům karmelitánů přestavěn na zahradní restauraci s terasou. Restaurace dostala název U Černého orla. Zahrada byla v minulosti v neutěšeném stavu, který trval až do let 1912-1914, kdy byly podle návrhu Svatopluka Mockera vybudovány nové cesty a vysázeny ovocné stromy. Svah byl rozdělen na sekce, které byly nově osázeny jabloněmi, hrušněmi a višněmi. Některé starší hrušně ale byly ponechány. Vzhled zahrady je zaznamenán na fotografii z roku 1916 (viz obr. 38).

Kolem roku 1900 byla v Seminářské zahradě plánována výstavba velké budovy nového teologického semináře, ke které naštěstí nedošlo<sup>144</sup>. Díky ovocnému stromoví a lesnatým porostům v horních partiích zůstal zachován užitkový ráz zahrady. Když se podíváme na plán Prahy z roku 1899-1910 (viz obr. 39), můžeme si povšimnout, že na malém dvoru u kostela

---

<sup>141</sup> STEJSKALOVÁ, J. SÍBRTOVÁ, I. VLASÁK, M. *Pražské historické zahrady a parky: architektura, dendrologie, památková péče*. Praha: Academia, 2018, s. 42-45.

<sup>142</sup> Býv. klášter karmelitánů. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-10-16] Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/byv-klaster-karmelitanu-15529922>; ZAVŘEL, J. *Pražský vrch Petřín*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001. s. 98-99.

<sup>143</sup> S koncepcí přišel Karel hrabě Chotek už v polovině 19. století.

<sup>144</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Karlova třída – U Půjčovny*. Praha: Körber, 1904, s. 552.

je jezírko a nepravidelně rozmístěné plochy ve tvaru ostrůvku. Jednalo se tedy o okrasnou zahrádku k odpočinku. Na tomto plánu je vidět absence budov a hřiště, které se postavily později a dnes se nalézají na východní straně při vstupu do seminářské zahrady.

V druhé polovině 19. století se v bývalé zahradě u kláštera začíná stavět obecná škola. Kolem roku 1865 vznikla Josefem Arnoštem Friedrichem fotografie zaměřující se na Malou Stranu. Fotografie byla vyfocena z místa Nebozízku a detailně zachycuje Seminářskou zahradu s klášterem a kostelem.<sup>145</sup> Na fotografiích od Jindřicha Eckerta můžeme vidět pohled na Prahu ze Seminářské zahrady kolem roku 1869 a 1864.<sup>146</sup> V dolní části zahrady u školy je patrný téměř holý svah, kde jsou ve dvou řadách stromy lemující cesty. Rozhodující vliv na formování současné tváře Petřína mělo 19. století, kdy byla fixována kultura barokních zahrad a byly zahájeny parkové úpravy. Současný stav a způsob udržování Petřína má dvě příčiny. Jedna vyplývá z udržování historických sadovnických forem a dále je zde trvajícím předsudek, že anglický park má mít kulturu. V průběhu 19. století je zaznamenána postupná změna vinice na ovocný sad. To dokazuje plán Prahy z roku 1823 od Kašpara Plutha.<sup>147</sup> Na plánu J. Jüttnera z roku 1816 jsou ještě vinice s vyznačenými pravoúhlými cestami.<sup>148</sup> Roku 1800 byly na plánu G. A. Züttnera stále vinice, jen nově přibylo zakreslení schodů vedoucích k Petřínské terase, kříži a kapli.<sup>149</sup> Zahradu vyplněnou vinicí, získal v roce 1793 pro potřeby svých chovanců arcibiskupský seminář. Zahrada byla dána jako náhrada Josefem II. místo bývalé zahrady jezuitské, kde je dnes Strakova akademie.<sup>150</sup> V držení semináře bohužel vinice ani zahrada nevzkvétala.

Původně zde stál kostel Nejsvětější Trojice podle projektu luteránů, kteří vykoupili nebo dostali darem některé z okolních domů a jejich zahrádky. Před kostelem byl podle zachovalých zbytků budovy dvorec, který dříve patřil ke klášteru magdalenitek. Rozkládala se tam zahrada a zčásti morový hřbitov z roku 1582. Nezachovalý dvorec raně středověkého kláštera sv. Máří Magdaleny byl roku 1604 patrně zaniklý, protože nepřešel do vlastnictví

---

<sup>145</sup> SEMOTANOVÁ, E. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd., Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. s. 24-25.

<sup>146</sup> *Ibid.*, s. 22-23.

<sup>147</sup> Praha 1823 (C. Pluth), 2013. Historický ústav AV ČR, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/en/mapy.php>

<sup>148</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 5-12-2021]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>149</sup> Plán Prahy vydaný kolem roku 1800, 2013. Historický ústav AV ČR, v. v. i.. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: [http://towns.hiu.cas.cz/new/p\\_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-780](http://towns.hiu.cas.cz/new/p_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-780)

<sup>150</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Karlova třída – U Půjčovny*. Praha: Körber, 1904, s. 552.

dominikánského řádu.<sup>151</sup> Zahrada vznikla na místě rozsáhlé středověké vinice, která se vlivem dějinných událostí rozdrobila na několik menších vinic, jež se v roce 1623 staly s kostelem Nejsvětější Trojice, s domem kazatelů a morovým hřbitovem majetkem řádu bosých karmelitánů. Kostel P. Marie Vítězné byl od roku 1624 přestavován bosými karmelitány. Klášter i se zahradou je velmi dobře zakreslen na Hollarově Velkém prospektu Prahy vzniklým roku 1636<sup>152</sup>. Pohled je zachycen z Petřína z Vavřincovy hory. Po celém kopcovitém pozemku jsou hustě zakreslené vinice bez ohraničení zdí. V 17. století vznikla u brány kláštera původní hospodářská budova. Tento objekt byl používán k ukládání sena a jako kravín.<sup>153</sup> V jejich držení byly vinice, poničené třicetiletou válkou, opět sceleny a zveleby. To můžeme vidět na Hollarově pohledu z roku 1649 (viz obr. 40), kde vidíme kostel, klášter a rozlehlou vinici bez cest<sup>154</sup>. Ve vinici nad kostelem vzniklo v působnosti karmelitánů několik staveb. Zmiňovány jsou dva vinné lisy, želvárna, fíkovna, haltýř na ryby a poustevna. Karmelitáni také vytesali v horní části pozemku jeskyňky do pískovcových skal.<sup>155</sup>

Karmelitáni nechali v horní části zahrady vystavět několik objektů, z nichž dva se zachovaly do dnešních dnů. Je to dům čp. 393 (označovaný v pramenech jako refektář nebo Rekreční dům) a kaple. Nezpochybnitelně jsou tyto stavby zobrazeny na plánu Prahy od Josefa Daniela Hubera z roku 1769<sup>156</sup> (viz obr. 41). Téhož roku vznikl od J. D. Hubera plán kláštera včetně zakreslení zahrad (viz obr. 42). V pohledu na město v kavalírní perspektivě je dobře rozeznatelná obdélná stavba s dvěma vikýři a menší i nižší budovou na severní straně označená jako "Carmeliter Gebäude"<sup>157</sup>. Poblíž ní stojí oválná karmelitánská kaple. Kaple oválného půdorysu s neznámým zasvěcením, která je vzdálena asi 150 metrů

---

<sup>151</sup> BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III: Žebravé řády*, s. 215; VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd.; Praha: Libri, 1997, s. 469; HAVELKOVÁ, T. *Kostel Panny Marie Vítězné a kult Pražského Jezulátka*. Bakalářská práce, Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2010, s. 52.

<sup>152</sup> Great Prospect of Prague from Petřín Hill. Europeana. [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: [https://www.europeana.eu/cs/item/2063619/CZR\\_280\\_004](https://www.europeana.eu/cs/item/2063619/CZR_280_004)

<sup>153</sup> Nachází se v ulici Hellichova č.p. 392/20.

<sup>154</sup> PRAGA, Panorama Prahy z Petřína, Václav Hollar, kolem 1650. Vydal: Matthaeus Merian v publikaci Martina Zeillera, *Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, 1. vyd., Frankfurt n. M. kolem 1650, rozměry 278 x 1 178 mm. Archiv hlavního města Prahy, Sběrka grafiky, sign. G 27a.

<sup>155</sup> ZAVŘEL, J. *Pražský vrch Petřín*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001. s. 170-171; STEJSKALOVÁ, J. SÍBRTOVÁ, I. VLASÁK, M. *Pražské historické zahrady a parky: architektura, dendrologie, památková péče*. Praha: Academia, 2018, s. 42-45; VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd.; Praha: Libri, 1997, s. 469-472.

<sup>156</sup> HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11–21.

<sup>157</sup> Plán Prahy Josefa Daniela Hubera, *Plan der königl. Haupt Stadt Prag im Königreich Böhmeim*, 1769. Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Wien, sign. FKB P 67.

severovýchodním směrem od restaurace, souvisí se stavebními aktivitami bosých karmelitánů.<sup>158</sup> Vedle domu bývala dřevěná rekreace na způsob poustevny Jezulátka, určena mladším bratřím. Níže na svahu stál velký dřevěný kříž (je zachycen na fotografii z roku 1927 viz obr. 43). Řád karmelitánů měl na svahu vinici a pod ním pravidelné záhony. Vinice a zahrada byla oddělena od sebe vysokou zdí. Jediné dva vchody do zahrady jsou ve zdi na východní straně pozemku vedle kostela. Karmelitáni v umělých jezírkách chovali ryby, želvy a žáby na postní pokrmy. V areálu kláštera také měli malou nemocnici. Celé jedno křídlo karmelitáni vyhradili lékárně a „tovární“ výrobě meduňkových kapek z vypěstovaných bylin. Roku 1791 je na plánu Prahy F. L. Hergeta patrná barokní úprava ohraničené zahrady západně od kláštera<sup>159</sup>. Záhony byly pravidelně vysázeny v přísné geometrické symetrii. Mezi záhony se vyskytovaly cesty a v samotném středu byly vodní prvky. Je ovšem otázkou, do jaké míry byl tento plán realistický. Samotná vinice je rozdělena pravoúhle pomocí rovných linií cest. Zahrada, kde se pěstovaly byliny a potrava, je ohraničena zdí u úpatí kopce. Kopec na západní straně od zahrady je vyznačen jako vinice, kde jsou zasazeny i stromy. Šlo tedy o vinici se štěpnicí. Samotný sad s vinicí je oddělen zdí od zahrady Schönbornské a Vrtbovské. Mezi léty 1739-1745 se vžilo německé označení Petřína – Laurenziberg – Vavřincova hora. Význačným a ozvláštňujícím rysem Petřína a navazující Malé Strany byl kontrast domácího světa a jistý příklon ke středomoří. Historicky doložené fíkovny a oranžerie v zahradách pod Petřínem náleželi spíše na jih<sup>160</sup>. Též zde byly pěstovány ořešáky, jedlé kaštiny a sad mandloní.<sup>161</sup>

---

<sup>158</sup> Kaple sloužila poté jako astronomická observatoř. Ještě v roce 1903 je poznamenáno, že kaple slouží úkolům vědeckým. Kaple. Památkový katalog. [cit. 10-12-2021]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kaple-15631906>

<sup>159</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundris der Kay. König. HauptStadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.) 1791.

<sup>160</sup> Fíkovník se dodnes v několika malostranských zahradách pěstuje.

<sup>161</sup> ZAVŘEL, J. Pražský vrch Petřín. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001. s. 56-59 a 72.

#### 4.5. Lazarská (Malá Strana, Nábřeží E. Beneše, Praha 1), Lazarovská (Malá Strana, Hellichova, Praha 1) a Slavatovská (Smíchov, Praha 5) zahrada dříve patřící Profesnímu domu s kostelem sv. Mikuláše

Profesní dům dříve vlastnil hned několik pozemků za malostranskými hradbami. Byla to dnes z části zastavěná zahrada Lazarská a zaniklá Slavatovská. Dnes je Lazarská zahrada součástí Strakovy akademie a sídlem Úřadu vlády České republiky u ulice nábřeží Edvarda Beneše. Samotná zahrada je ohraničena Strakovou akademií a Kosárkovým nábřežím u Vltavy. Z původní jezuitské zahrady se nic nedochovalo a dnes plní funkci hlavně jako reprezentativní neveřejný park. Přesto je park památkově chráněn a od roku 1958 je zapsána jako kulturní památka.<sup>162</sup> Úprava parku je založena na barokní francouzské symetrii navazující na symetrii samotné akademie (viz obr. 45). Je založena na liniích, geometričnosti a svoji umělost využívá jako estetický projev. Podél křídel akademie je travnatá plocha mírně zahlobená a ohraničená nízkým živým plotem. Z výhledu od akademie je zahrada vnímána jako celek v jednotvárném terénu. Podél cest jsou vysázeny zastřižené keře a ve středovém motivu jsou dvě sedící sochy žen, kolem nichž je dekorativní plot sestřižených keřů. Jedná se o Kleopatru a Sibylu Libyjskou, u kterých roku 2017 proběhla etapa čištění. V rámci restaurování Sibyly bylo zjištěno mechanické poškození (v minulosti ulomená hlava a ruka). Chybějící části byly doplněny a retušovány. U pravého křídla se nalézá socha Dívky vstupující do lázně, která byla taktéž restaurována.<sup>163</sup> Tato stylově antická kamenná stojící socha má lukovitě vytočené tělo s pokrčenou pravou nohou. Vedle její nohy jsou kameny představující břeh u vody. Spodní část těla je oděna pouze do rozvolněné dlouhé draperie, kterou si přidržuje levou rukou, aby nespadla. Má svázané dlouhé zvlněné vlasy a nosí řetízek s medailonem. Její zvědavý pohled směřuje dolů.<sup>164</sup>

V parku u aleje se nově nalézá i novodobá bronzová socha vlčice a lva, která má symbolizovat dobré vztahy s Itálií. Po parku jsou i symetricky rozmístěny lavičky. Na severovýchodě dříve pokračoval park, ale dnes je zde parkoviště. V zahradě se nalézaly i čtyři dekorativní keramické vázy o velikosti 200 x 100 x 100 cm, sestávající se ze čtyř částí.

---

<sup>162</sup> Chráněn pod katalogovým číslem 1000151121\_0002. Park. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2021-11-08]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/park-16245814>

<sup>163</sup> KRACÍK, J. *Restaurovatelský záměr na sochy. Strakova akademie*. Praha, 2017. 1 sv.

<sup>164</sup> KRACÍK, J. *Restaurovatelský záměr na sochy. Strakova akademie*. Praha, 2017. 1 sv.

Měly bohatě zdobené motivy (festony, girlandy a maskareny). Nebyly zjištěny informace, kdy tyto vázy byly demontovány a kde se dnes nacházejí.<sup>165</sup>

Od druhé poloviny roku 2021 začala rekonstrukce zahrady pod vedením ateliéru Krejčíříkovi. Obnova zahrady by se měla přiblížit původní koncepci Františka Thomayera s použitím historických, moderních kombinací a ekologických prvků. Měla by proběhnout úplná zahradnická a technická obnova zahrady. Bude se jednat o výměnu všech zpevněných i nezpevněných ploch, závlahového systému, osvětlení, nové lavičky, odpadkové koše, vodní prvky (fontána a mlžení cest) a možnost scénického propojení světelných a hudebních efektů. Má splňovat reprezentativní vzhled Strakovy akademie. Ve druhé polovině roku 2022 by se měla otevřít široké veřejnosti, například během dnů otevřených dveří. Ze získané zprávy by se nově měly vysadit rostliny a stromy jako je růže, habr obecný, tis japonský, magnólie, šácholan, lípa a tis červený.<sup>166 167</sup>

Po povodních v roce 2002 byl neuspokojivý stav javorů a bylo potřeba stromy nahradit novou výsadbou. Do nově založené aleje byla použita lípa. Obnova aleje v zahradě Strakovy akademie započala v roce 1994. Asanované stromy nahradil javor horský.<sup>168</sup> V Druhé polovině 20. století se jednalo o nově chráněnou zahradu, a bylo zapotřebí ji reprezentativně upravit. Revitalizace zahrady odpovídala skloubením zahradní architektury Strakovy akademie a době, ve které zahrada vznikla. Dnes ale z původního návrhu zahrady, který vytvořil František Thomayer (viz obr. 46 a 47), nezbylo téměř nic. Za druhé světové války zde sídlila protektorátní vláda a říšský soud. Byla provedena rozsáhlá úprava budovy i parku pro potřeby úředníků.<sup>169</sup>

---

<sup>165</sup> Feston je plastická štuková dekorace, která je tvořena závěsem z květů, ovoce nebo listů. Na konci mívá stuhovou ozdobu. Více festonů v řadě za sebou, tvoří girlandu. Maskaren je plastický motiv v podobě lidské tváře. Vázy byly restaurovány roku 1995 panem Pavlem Krausem.

<sup>166</sup> Největší rekonstrukce Strakovy akademie v historii skončila, na řadě je obnova zahrady, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/nejvetsi-rekonstrukce-strakovy-akademie-v-historii-skoncila--na-rade-je-obnova-zahrady-182296/>; Veřejná zakázka: Obnova zahrady Strakovy akademie, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-08-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/contract\\_display\\_967.html](https://zakazky.vlada.cz/contract_display_967.html); Zadávací dokumentace, 2020.

<sup>167</sup> Vláda České republiky. [cit. 16-11-2021]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/document\\_download\\_6512.html](https://zakazky.vlada.cz/document_download_6512.html); Osazovací plán, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/document\\_6561/4af22ece4d1fa2343b6f6909a2aedad0-c\\_18-1\\_osazovaci-plan\\_a1\\_ve-zneni-vysvetleni-zd-c-1-pdf](https://zakazky.vlada.cz/document_6561/4af22ece4d1fa2343b6f6909a2aedad0-c_18-1_osazovaci-plan_a1_ve-zneni-vysvetleni-zd-c-1-pdf); Přílohy a dokumentace, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/document\\_6519/862ecf6be352570f473444dd165cffd2-priloha-i\\_dokumentace-pro-zadani-stavby-c\\_11\\_koordinacni-situace-k-projekt-pdf](https://zakazky.vlada.cz/document_6519/862ecf6be352570f473444dd165cffd2-priloha-i_dokumentace-pro-zadani-stavby-c_11_koordinacni-situace-k-projekt-pdf).

<sup>168</sup> STEINOVÁ, Š. *František Thomayer. Život a dílo zahradního architekta*. Praha: Národní zemědělské muzeum Praha, 2008. s. 40-50.

<sup>169</sup> Strakova akademie. Prague.eu. [cit. 2021-05-15]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2186/strakova-akademie>

Z fotografií pořízených ve 30. letech je zachyceno sportovní hřiště a samotná zahrada (viz obr. 48 a 49). V zahradě se také nacházela běžecká dráha, volejbalové hřiště a krytý ring. Postupně se usídlovaly státní orgány, jako ministerstvo národní obrany a statistický úřad. Po roce 1945 bylo odstraněno sportovní náčiní ze zahrady. Zůstal podle všeho jen jeden platan nacházející se v rohu zahrady. Před samotnou stavbou Strakovy akademie (1891-1896) byl zbořen původní letohrádek a zahrada byla upravena architektem Františkem Josefem Thomayerem.<sup>170</sup> Zahrada plnila novou funkci k relaxaci studentů a ke sportovním účelům. Jednalo se o jednoduchou parkovou úpravu ve francouzském stylu, i když vznikl i projekt na více okrasnou zahradu v secesním stylu s mnoha křivkami a velkou dekorativností. Ve výsledném projektu byla zahrada obklopena keři a opticky ohraničena alejemi. Ve středu byly dvě rozlehlé travnaté plochy, které byly děleny geometrickým prvkem a cestami. V návrhu je zakreslen i vodní prvek, který se nacházel před samotným vchodem do akademie skrytý pod několika stromy. Tato část zahrady byla mírně vyvýšená a k akademii vedlo šest rozmístěných krátkých schodišť. Na tato schodiště navazovaly okrasně střižené keře ve formě nízkého plotu, které rostly souběžně se stavbou. Na severovýchodní straně zahrady se nalézalo zákoutí ve formě anglického parku. Jednalo se o vlnící cestu vedoucí ze severní strany pozemku ve formě křivek, kterou obklopovala bujná vegetace keřů. K zahradě architekt navrhl i parkovou úpravu nábřeží, která nebyla nikdy zrealizována. Na mapě stabilního katastru kolem roku 1840 je jezuitská zahrada už pouze jako štěpnice, kterou protínají tři cesty. Na nábřeží je již cesta, která propojuje Malou Stranu a okolí. Na Vltavě nově přibyla vojenská plovárna (viz obr. 50). V roce 1877 měla být na popud Nerudy postavena voliéra, která ale nebyla postavena. Následně byla v zahradě zřízena přírodovědecká stanice a pěstovaly se zde rostliny. Jezuité přišli o tuto zahradu roku 1773. Budova i se zahradou byla následně prodána a používala se jako hospoda a tančírna.

Jezuité vlastnili tento pozemek od 15. století. Roku 1647 byl na území postaven barokní letohrádek obdélníkového půdorysu, v němž byla i kaple sv. Ignáce. Dříve Lazarská zahrada se nacházela severovýchodně od bývalého malostranského opevnění (viz obr. 51). Byla zde i studna, která měla léčivou vodu. Zahrada jezuitů je zakreslena na plánu Josefa Daniela

---

<sup>170</sup> Strakova akademie. Prague.eu. [cit. 2021-05-15]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2186/strakova-akademie>

Hubera z roku 1769<sup>171</sup> (viz obr. 52). Zahrada byla ohraničena na jihozápadní straně pražským opevněním a dále řekou Vltavou. Díky opevnění se mohli jezuité dostat k zahradě pouze severní branou nebo po řece. Na plánu je patrný letohrádek a altán. Celý pozemek je rozdělen na obdélné a čtvercové záhony, kde byly pěstovány byliny a potraviny. Mezi záhony byly vysázeny stromy jako štěpnice.<sup>172</sup>

Jezuité do svého zrušení vlastnili takzvanou Lazarovskou zahradu u ulice Hellichova. Na pozemku je bývalý jezuitský letohrádek, který má dnes zazděné původní slepé arkády. U letohrádku je cesta vydlážděna a parkoviště je vyštěrkové. Na severní a západní straně je zeď členěná slepými arkádami z konce 18. století. Na severní straně je zahrada zmenšena novodobou obdélnou přízemní přístavbou, která zakrývá část Aichbauerovského domu. Tento objekt je součástí parkoviště. Bývalá budova kovářny je oddělena novodobým plůtkem. Stala se hotelem a dnes je v soukromém vlastnictví. Podle fotografií byla budova celá zrekonstruována, její zahrada moderně upravena a u budovy byla přistavěna prosklená místnost. Místo původní brány, která vedla do zahrady, byla zbořena část severní zdi se slepými arkádami.<sup>173</sup> V letohrádku se od roku 2010 nachází divadlo Kampa a restaurace Altány Kampa. Tento letohrádek patřil České obci sokolské a historicky se nachází v areálu paláce Michnů z Vacínova. V budově byly i městské vodní lázně a roku 1974 zde byla Fakulta tělesné výchovy a sportu UK.<sup>174</sup> Bývalá kovářna a letohrádek je i se zahradou od roku 1971 památkově chráněny.<sup>175</sup> Původní zahrada byla zmenšena zhruba o polovinu a z původní výsadby zbyly jen některé vzrostlé stromy. Původní křížové barokní členění zahrady doslova zaniklo a neexistují žádné původní stopy jezuitské zahrady. Jako divadelní prostor fungoval

---

<sup>171</sup> HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11–21.

<sup>172</sup> Strakova akademie. Prague.eu. [cit. 15-05-2021]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2186/strakova-akademie>

<sup>173</sup> Zahrada. Národní památkový ústav. Památkový katalog. [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zahrada-3044843>

<sup>174</sup> Jezuitský letohrádek a kovářna. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16] Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-a-kovarna-14647276>; Jezuitský letohrádek. Národní památkový ústav. Památkový katalog. [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-14647357>

<sup>175</sup> Chráněny pod katalogovým číslem 1000151523. Jezuitský letohrádek a kovářna. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 16-11-2021]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-a-kovarna-14647276>; Jezuitský letohrádek. Národní památkový ústav. Památkový katalog. [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-14647357>



letohrádek již v 19. století<sup>176</sup>. V domě měl ateliér fotograf Jindřich Eckert, který se zasadil o zaznamenání postupně se měnící Prahy včetně zahrad. Změna celkového vzhledu této zahrady nastala podle plánu stabilního katastru kolem roku 1841 (viz obr. 53), kdy zde byla pouze jedna hlavní cesta vedoucí od kovárny k letohrádku. Přibyly ostatní menší cesty, které se vinou podél pozemku na severní straně a spojují se s dalšími. Na jižní straně je jedna vlnící se cesta, vedoucí od Chotkova paláce. Roku 1811 až 1816 je zahrada zakreslena na Jüttnerově mapě<sup>177</sup> s dvěma křížícími se cestami u letohrádku (viz obr. 54). V zelené ploše jsou zakresleny stromy ve stylu štěpnice. Z Hergertova plánu z roku 1791 je patrná původní barokní křížová kompozice se znázorněnou kašnou ve středu (viz obr. 55). Kolem cest jsou náhodně symbolicky zakresleny stromy. Velikost zahrady je s Jüttnerovým plánem totožná. Po zrušení řádu se zahrada dostala do soukromých rukou a došlo k přestavbám budov.

Jezuité od roku 1637 do zrušení dostali bývalou zahradu Lazarovskou (u Chotkova paláce, ulice Hellichova). Jezuité si na počátku 17. století postavili obytný dům (Kovárna) a roku 1685 vystavěli uprostřed zahrady letohrádek. První záznam, jak zahrada s letohrádkem vypadala je zakreslen na plánu Prahy Josefa Daniela Hubera z roku 1769<sup>178</sup>. Vstup do zahrady byl přes velkou bránu, kde dům byl na pravé straně s menším dvorkem uprostřed. Zahrada je pouze lehce znázorněna křížovými cestami, které obklopují vzrostlé stromy.

Dalším pozemkem, který vlastnili jezuité, byla zahrada Slavatovská neboli Krásná (dnešní Smíchov). Bohužel se pod tíhou zástavby nezachovala. Na přelomu 19. a 20. století nastala parcelace pozemku na činžovní domy a velká zahrada přestala roku 1902 existovat. Oficiálně zde byla botanická zahrada, která byla po zrušení jezuitské zahrady zrušena roku 1898.<sup>179</sup> Zůstal pouze malý prostor u Jiráskova mostu ohraničený ulicemi V Botanice, Zborovská a Matoušova. Tato úprava sadu pochází z doby stavby mostu. Zachoval se zde pouze památný strom dub letní a moderní fontána. Z devadesátých let se zachovaly snímky Eckerta, kde bývalá botanická zahrada nebyla nijak kultivována rostlinami k vědeckému účelu

---

<sup>176</sup> Dříve bylo Malé Nosticovo divadlo, Divadlo Nablízko a Divadlo Čertovka. Jezuitský letohrádek a kovárna. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-a-kovarna-14647276>

<sup>177</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 5-12-2021]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>178</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>

<sup>179</sup> Podle výpisu z pozemkových knih Alumnát prodává zahradu v roce 1786 Studijnímu fondu, který byl majitelem zahrady až do jejího zániku. NA, ČM – všeobecné 1856–1883, sign. 24/15/15, Botanische Garten Eigenthumsrecht, kar. 999.

a postupně zarůstala.<sup>180</sup> Objekt dnes neexistujícího Dientzenhoferova domu s mansardovou střechou sloužil jako sídlo ředitele botanické zahrady. Po častých povodních bylo nakonec konstatováno, že je třeba si najít vhodnější místo, a to Na Slupi. Roku 1882 se univerzita rozdělila na dvě části, českou a německou. Zahrada byla rozčleněna na dvě velké části. Česká strana získala dřívější Kounickou zahradu a německá minulou jezuitskou zahradu. Nalézal se zde depozitář pro úschovu všech druhů semen pro Seminarium a byla vyhloubena nová studna. Zvětšil se skleník a vybudoval se další pro tropické rostliny. Ke kultivaci vodních rostlin byla postavena specifická vodní nádrž. Z plánu z roku 1848 (viz obr. 56) je patné rozšíření zahrady o zahradu Kounickou, kde je patrná alej, která je rozdělena cestami příčnými a pavilonkem. V této části byla i okrasná kamenná váza. Jedná se o dekorativní vázu na podstavci. Měla bohatě zdobené motivy (nahore jsou rozpoznatelné květiny). Vodní nádržky a skleníky byly přemístěny. Kolem dispenzáře vzniknul anglický park s vlnitými cestami a křovinami (podoba pavilonu se zahradou viz obr. 57). Střední část zahrady zůstala ve stejné podobě. Na Berkově rytině (viz obr. 56) z počátku 19. století je zahrada podobně zakreslená jako na Hergertově plánu z roku 1791 (viz obr. 59), když byla založena botanická zahrada. Správa botanické zahrady spadala od začátku pod Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy.<sup>181</sup> Zahrada byla zachycena jako nepravidelný obdélník a směrem k dnešnímu Arbesovu náměstí stála budova hospodářská (2 křídla v pravém úhlu s dvorem). Zahrada byla rozdělena dvěma cestami (podélná a příčná). Dolní část byla rozdělena 3 osami, které tvořily čtyřúhelníky. Na severní straně byly dvě vodní nádržky. Po převzetí zahrady městem bývalá jezuitská zahrada pustla. Jak tehdy vypadala se dozvídáme z knihy *Pražské zahrady a paláce* od Luboše Jeřábka. Zůstaly zde jen staré stromy jako cypřiš, borovice vejmutovky a borovice limby. V bývalé jezuitské zahradě byly jilmy, platany a skupina ovocných stromů.<sup>182</sup> Jezuité o zahradu přišli během jejich zrušení roku 1773.

Již od roku 1678 zde byla zahrada Slavatů. Vznikl zde pozemkový komplex pro reprezentativní palácovou stavbu. Městskému paláci rodu Slavatů scházela větší a reprezentativnější zahradní plocha. Proto skupili velký pozemek na Smíchově za Újezdskou

---

<sup>180</sup> HOFMAN, J. Bývalá stará Praha. *Za starou Prahu, Věštník Klubu Za starou Prahu* **1914**, IV. (8), 51–52.

<sup>181</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundris der Kay. König. HauptStadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.) 1791.

<sup>182</sup> Jeřábek, L. *Pražské zahrady a paláce*; Hejda & Tuček: Praha, 1903. s. 23-24.

branou. Různorodý soubor nechal scelit a započal s výstavbou raně barokní zahrady francouzského typu. Byla zde reprezentační vstupní brána letohrádku<sup>183</sup>, několik parterů<sup>184</sup>, kašna, grotta a sochařská výzdoba. Dochovala se jen kamenná kašna s patrovou fontánou, nesenou sochami medvědů, na vrcholu se sochou Neptuna s trojzubcem, kterou z pískovce vytesal sochař Jeroným Kohl do roku 1689.<sup>185</sup> Poté, co získali zahradu jezuité, využívali ji pro své zahradnické potřeby. K. I. Dientzenhofer zřejmě vybudoval pro jezuity roku 1735<sup>186</sup> barokní pavilon a řádivý dispenzář (lékárenská léčebna). V inventáři je uvedena ještě informace, že se v této zahradě nacházela stará chata postavená vedle jednoho malého domku zahradníka.<sup>187</sup> Zahradu navrhl K. I. Dientzenhofer. O tom, co se v zahradě dříve pěstovalo nevíme, ale jisté je, že část zahrady sloužila jako štěpnice. Jediné informace o pěstování se dozvídáme o vedlejší zahradě Viléma z Kounic. Ve smlouvě se dozvídáme, že kromě dobytka se zde pěstovalo ovoce a víno, květiny, chřest a artyčoky.<sup>188</sup> Tato zahrada je velmi dobře zakreslena na Huberově plánu Prahy z roku 1769<sup>189</sup> (viz obr. 60). Její východní část s Dientzenhoferovým domem byla osazena okrasnými dřevinami a záhony. U těchto záhonů je zachycen i altán či kaple. Západní část sloužila k polním pracím. Zahrada byla ohraničena obvodovou zdí s prolomeným vstupem v severozápadním cípu.

---

<sup>183</sup> Brána byla přemístěna do Lapidária.

<sup>184</sup> Označuje se část zahrady v úrovni průčelí paláce.

<sup>185</sup> Dnes je kašna posunuta z původního místa na náměstí 14. října na Smíchově; PAULUS, F. *Dějiny botanické zahrady na Smíchově ve světle archivních pramenů*. rigorózní práce, Univerzita Karlova, Praha, 2016. s. 13-15.

<sup>186</sup> Datum bylo napsáno v tympanonu průčelí.

<sup>187</sup> PAULUS, F. *Dějiny botanické zahrady na Smíchově ve světle archivních pramenů*. rigorózní práce, Univerzita Karlova, Praha, 2016. s. 17; NA, České gubernium Praha (dále ČG) – Exjezuitika, sign. F 2/40, kar. 81; F 3/2–23, kar. 96. Z útržků matrik je jisté že zde zahradníci pracovali. Jedním z nich byl měšťan a zahradník Josef Krejza (ex Horto Convictorum).

<sup>188</sup> PAULUS, F. *Dějiny botanické zahrady na Smíchově ve světle archivních pramenů*. rigorózní práce, Univerzita Karlova, Praha, 2016. s. 19.

<sup>189</sup> HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11–21.

#### 4.6. Vojanovy sady u bývalého konventu bosých karmelitek a Anglických panen u kostela sv. Josefa, Malá Strana, U Lužického semináře, Praha 1

Z ulice U Lužického semináře vstupujeme velikou barokní branou do Vojanových sadů (dříve zahrada karmelitánek a Anglických panen). Jedná se o volně přístupnou zahradu, která je památkově chráněna<sup>190</sup>. Kousek od vchodu si můžeme všimnout dětského hřiště, veřejného wc a pítka. Tyto sady jsou z větší části obklopeny stavbami – na východní straně jsou odděleny od ulice U Lužického semináře vysokou barokní zdí, na severu jsou přístupné skrz palác Thurn-Taxisů a v západní části jsou obklopeny budovami ministerstva financí a karmelu. Park nemá jednotný, vyhraněný charakter. Převažuje ovocný sad a styl anglického parku s okrasnými stromy. V zadní části je vyvýšená terasa s balustrádou, která má charakter barokní klášterní zahrady s pergolou a centrální kašnou<sup>191</sup>. Křížové rozvržení cest rozděluje terasu na čtyři souměrná pole, která jsou zvýrazněna tvarovaným zimozábradem. Okraj terasy lemuje tunelové loubí takzvané berso, které je zdobeno popínavým břechtanem a zimolezem. Na loubí a košatý buk opodál si často sedávají pávi. Na jedné ze stěn jsou velmi zdařile zrekonstruované sluneční hodiny. Hodiny jsou freskovou malbou, jejíž hlavním námětem je žehnající představená kláštera Bosých karmelitánek, převorka ct. Marie Elekta á Jésu.<sup>192</sup>

Sejdeme-li z terasy, projdeme do části bývalé klášterní zahrady. V sadech se nacházejí tři barokní kaple. Raně barokní kaple sv. Eliáše v podobě grotty, vrcholně barokní polygonální kaple sv. Terezie z Avily a třetí stavbou je výklenková kaple sv. Jana Nepomuckého (viz obr. 61). Kaple sv. Eliáše v půdoryse připomíná kříž. Povrch kaple připomíná krápníkovou výzdobu se žábami a hady. Nad vstupem je znak orlice se zlatým rounem. Interiér zdobí krápníky, mušle a kusy barevných skel a zrcátek. Vybavení této kaple se nedochovalo. Polygonální barokní kaple sv. Teresie z Ávily se nachází ve střední části sadů. Výrazná jsou její kasulová okna. Kolem ní je nízce střižený živý plot s lavičkami. Jedna ze dvou hlavních cest směřuje k symetrické kapli svatého Jana Nepomuckého (dnes bez sochy). Dva výklenky jsou orientovány do dvou směrů. Kaple je zapuštěna do zdi a je obohacena o vnitřní točité schodiště vedoucí na vyhlídkovou terasu, která je přístupná během Dnů evropského dědictví.

---

<sup>190</sup> Zahrada chráněna pod katalogovým číslem 1000156789\_0008. Vojanovy sady. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/vojanovy-sady-16048325>

<sup>191</sup> Dokládá to Hergetův plán Prahy z roku 1891.

<sup>192</sup> Hodiny vznikly patrně ve druhé polovině 17. století a v devadesátých letech 20. století byly restaurovány.

Na klenáku<sup>193</sup> na výklenku se nachází karmelitánský znak (kříž a tři hvězdy). Na druhém klenáku je slunce. Kromě toho jsou v zahradě květinové záhony, včelí úly, malý skleník, jezírko a tenisový kurt (viz obr. 62). Vojanovy sady jsou proslulé chovem pávů. Výklenky jsou komponovány v osách zahradních cest a v hlavním výklenku jsou pozůstatky výzdoby<sup>194</sup>. V bočním výklenku se nachází schodiště, vedoucí na vyhlídkovou terasu nad kaplí. Lze říct, že dnes jsou sady různorodým ústupkem mezi biskupskou štěpnicí, geometrickou klášterní zahradou s kašnou se živými plůtky (viz obr. 63), anglickým parkem se dřevinami, ale i rustikální zahradou se záhony trvalek i letniček.<sup>195</sup>

Ve Vojanových sadech najdeme velké množství stromů, keřů a rostlin<sup>196</sup>. Vegetační plochy vymezené systémem cest jsou osázeny ovocnými stromy, které připomínají původní funkci zahrady. Nejčastěji narazíme na listnaté stromy jako jabloň, třešeň, hrušeň, javor, bříza, ořešák, lípa a vrba. Nemůže také chybět například růže, břečťan, fíkovník, přísavník, hortenzie a šeřík. Je potřeba se zmínit o vodních prvcích, které se vyskytují na území kláštera, zahrady a okolí. Ve dvoře Ministerstva financí se nachází studna, která je v současnosti nefunkční. Zůstalo pouze kamenné obložení s mříží<sup>197</sup>. Kašna (patrně z 19. století) se nachází ve Vojanových sadech v zadní části terasy nad sady (viz obr. 64). Jedná se o nádrž z pískovce s vodotryskem ve tvaru čtyřlístu. Nádrž je zasazená do kruhového záhonu, kde je rovněž vyznačen čtyřlístek. Nedaleko od vstupu do zahrady se nachází malé jezírko s vybetonovaným dnem, v jehož středu je skalka s vodotryskem. Od pěší komunikace jej odděluje nízký dřevěný plůtek.<sup>198</sup>

Vojanovy sady nejsou jedinou zahradou bývalého kláštera. Zachoval se rajský dvůr, fungující za časů klarisek v přísném klauzurním režimu. Tento rajský dvůr, nacházející se jižně od kostela, není veřejnosti přístupný. Dvůr je charakteristický svým osově souměrným členěním na čtyři travnatá pole ohraničená dlážděnými cestami a keři. Ve středu se nalézá kruhová kašna. Na severní a východní fasádě jsou fresky. Freska nacházející se na severní

---

<sup>193</sup> Klenák je vrchní část klenby, která má často dekorativní prvek.

<sup>194</sup> Stávala zde socha sv. Jana na rybě od Ignáce Františka Platzera z roku 1749 (dnes v Galerii hl. m. Prahy).

<sup>195</sup> HOSKOVEC, L. *Naše zahrady a parky: Praha, Vojanovy sady*, 2016. Botany. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/vojanovy-sady/>; STEJSKALOVÁ, J., SÍBRTOVÁ, I. a VLASÁK, M. *Pražské historické zahrady a parky: architektura, dendrologie, památková péče*. Praha: Academia, 2018. s. 37-40.

<sup>196</sup> Stromy a keře jsou označeny štítky pro snadnou identifikaci.

<sup>197</sup> DVOŘÁK P.; PODAŘIL, T. *Kašna v budově Ministerstva financí ČR*. Pražské kašny a fontány. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/kasna-v-budove-ministerstva-financi-cr/>

<sup>198</sup> *Jako zajímavost bych uvedla fakt, že v roce 2000 byla v tomto jezírku instalována skupina laminátových plastik sochaře Kurta Gebauera s názvem "Český rybník"*. DVOŘÁK, P.; PODAŘIL, T. *Kašna se Vojanových sadech*. Pražské kašny a fontány. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/kasna-ve-vojanovych-sadech/>

fasádě je ve formě slunečních hodin. Po fasádách se line několik popínavých keřů. Na plánu kláštera z 19. století (viz obr. 65 a 66) je zakreslen dvůr v nezměněné podobě. Existuje ještě druhý menší dvůr, který je u dnešní školy. Tento menší obdélný dvůr dnes nemá funkci zahrady, ale víme, že na počátku 19. století byla parcela větší o pozemek dnes budovy základní a střední školy Karla Herforta. Víme z plánů, že zahrada měla členěnou travnatou plochu s cestami a vstupovalo se do ní před vstupem do kostela. Před samotným vchodem je úzký zahradní prostor oddělený od ulice Josefská vysokou mříží. Hlavním prvkem je rovná cesta směřující ke kostelu, která je obklopena plotem z jednoduše tvarovaných cypřišů. V prostoru nechybí ani růže. Vojanovy sady jsou považovány za nejstarší částečně zachovalou zahradu v Praze. Jsou součástí někdejší ovocné zahrady, nazývané tehdy podle majitele Pytlíkovská či Flavínovská. Po povodni v roce 2002, kdy Vltava zatopila sady do výše až čtyř metrů, musely být prostory rekonstruovány. Od 70. do 90 let 20. století zde byla vystavována moderní výtvarná díla a konalo se zde roku 1972 Sochařské setkání. Právě tato výstava netvořila kompaktní celek, ale představovala soužití různorodých výtvarných děl s přírodou. Volně přístupná zahrada umožnila divákovi pohled na přímé střetnutí plastik s prostředím.<sup>199</sup> V bazénku byly například dlouhodobě vystaveny sklolaminátové sochy žen od Kurta Gebauera. Roku 1954 byla zahrada zpřístupněna veřejnosti a pojmenována po herci Eduardu Vojanovi. Došlo také k razantním úpravám. Byly zrušeny kaple, rozšířeny a vyasfaltovány cesty. Vinou vandalů došlo k poničení výklenkových kaplí v ohradní zdi a musela být odstraněna unikátní barokní socha sv. Jana Nepomuckého, stojícího na rybě.<sup>200</sup>

Severní část zahrady byla v 30. letech upravena podle návrhu Josefa Chlustiny, kde použil skupiny dřevin ve stylu 1. pol. 20. století evokující anglický venkov. Tato zahrada z románské doby byla úpravami během staletí podstatně modifikována. Došlo k plošné redukci zastavením východní části zahrady. Bylo snahou na této zahradě realizovat odstranění chyb způsobených módou volných úprav v roce 1930, při které došlo k vážnému napadení původní koncepce vložením rybníčku nepravidelného tvaru a výsadbami volných skupin, obsahujících i exotické jehličnany. V západní části zahrady dokonce v minulosti vzniklo tenisové hřiště. Sad

---

<sup>199</sup> SEVEROVÁ, J. Sochařské setkání ve Vojanových sadech, 1972. ABART. [cit. 2021-08-03]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/document/77723>

<sup>200</sup> STEJSKALOVÁ, J, SÍBRTOVÁ, I. a VLASÁK, M. *Pražské historické zahrady a parky: architektura, dendrologie, památková péče*. Praha: Academia, 2018, s. 32-34.

se stal roku 1919 státním majetkem<sup>201</sup>. Část zahrady byla zastavěna novou budovou ministerstva financí.<sup>202</sup>

Dříve ve 13. století zde býval biskupský dvorec. Svého času jeho součástí bylo prostranství mezi ulicemi Josefská, Letenská, U Lužického semináře, Mostecká, ostrov Kampa a řeka od mostu až pod Brusku (k hradbám). Samotná ulice Mostecká dělila pozemky biskupského dvorce od pozemků johanitů a ulice Letenská od augustiniánů. První zmínky o tvrzi jsou již v 10. století. Tato tvrz byla opevněna s příkopy a dodnes zbyla jen gotická věž. O zahradě se dozvídáme, že existovala kolem roku 1253, kdy vznikaly nové zdi, náspy a bašty na malostranském předměstí. Roku 1279 byly zaznamenány zásoby ve skladech (obilí, víno, sýry a uzeniny). Není ale zmínky, zda tyto suroviny byly pěstovány na dnešním území zahrady. Církevní stavba spolu se zahradou vzaly za své v roce 1420, kdy do těchto prostor vtrhli husité. V zahradě byly pokáceny všechny stromy. Část zahrady roku 1421 pak získal sladovník Ondřej a Vladislav II. dal díl zahrady Janu Pytlíkovi (perkmistr hor viničních).<sup>203</sup>

V období před věnováním pozemku řádu byl pozemek po staletí umenšován. Na místě bývalých hradeb byl od dob Václava IV. dvůr a parcely podél cest Mostecká (dříve ulice K Mostu) a Josefská zastavěny měšťanskými domy. V 16. století císař Maxmilián dal západní zahradu řezníkům ke zřízení jatek. Část parcel pak koupila obec. Na místě zahrady byl dům Kačerovský, poté ho vlastnil Jan ze Šumburka, purkrabí Jan Jenec z Janovic, Jan Hiserle z Chodů na Polomi. Nakonec zůstal rodu Valdštejnů.<sup>204</sup> V první polovině 17. století koupil pozemky a domy Ferdinand III. V roce 1653 je císař věnoval řádu karmelitek<sup>205</sup>. Klášter byl vybudován na místě bývalého opevněného biskupského dvora a několika dalších domů. Jak zahrada vypadala můžeme vidět na mědirytu F. van Ouden-Allena z roku 1685 (viz obr. 67). V zahradě dříve byla květnice, zeleninová, ovocná a dřevná zahrada.<sup>206</sup> Na detailu kresby od Josefa Daniela Hubera z roku 1769 jsou patrné záhony (viz obr. 68). Podél jižní hradby a kláštera se nachází alej. Na této kresbě je pouze vidět kaple s cibulovou bání a malý domek.<sup>207</sup>

---

<sup>201</sup> Anglické panny si pak koupily dům v Nýrsku u Klatov a dva barokní zámky ve Svojšicích u Kolína a ve Štěkní u Strakonic. KODÝDKOVÁ, M. *Česká provincie Congregatio Jesu a její proměny ve 20. století se zaměřením na její působení ve Štěkní*. Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Brno, 2005.

<sup>202</sup> Památky a příroda, časopis státní památkové péče a ochrany přírody, ISSN 0139-9853, 1978, svazek 3; str. 171-172

<sup>203</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Praha: Körber, 1903, s. 426-428.

<sup>204</sup> *Ibid.*, s. 427-428.

<sup>205</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Praha: Körber, 1903, s. 428.

<sup>206</sup> NOVOTNÝ, A. *Pražské Karmelitky: kus historie staré Prahy*; Žikeš: Praha, 1941. s. 48-51.

<sup>207</sup> HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11-21.

Na pozemcích si karmelitky roku 1670 založili užitkovou zahradu s kaplí svatého Eliáše.<sup>208</sup> Postupně přibývaly stromy, vyhlídková terasa a kaple svaté Terezie z Avily. Karmelitky vysadily i lipovou alej, ale primárně byl prostor využíván jako užitková a ovocná zahrada. Po zrušení kláštera karmelitek roku 1782 zahradu s klášteřem získal ústav Anglických panen. Karmelitky se přesunuly do Pohledu u Německého Brodu, a roku 1792 do zrušeného kláštera Barnabitů na Hradčanském náměstí.<sup>209</sup>

Řád Anglických panen původně sídlil od roku 1747 v ulici Karmelitské čp. 377/19 (dnes soud, dříve c. kr. stavební ředitelství), kde měly výchovný ústav tzv. Konzervatorium<sup>210</sup> s kaplí P. Marie Bolestné v nádvoří.<sup>211</sup> Dochovala se pouze socha sv. Jana Nepomuckého z dílny Quitainera, nacházející se v nice na pravém křídle.<sup>212</sup> Počátkem 19. století řád přetvořil karmelitskou zahradu na anglický park se symetrickou sítí cest s potůčkem, bazénkem a tůňkou a byly zde vysázeny jehličnany. Vzhled zahrady z této doby lze nastínit díky plánu Prahy od Leopolda Wöllnera (viz obr. 69)<sup>213</sup>, který byl nakreslen mezi léty 1790–1822. Řeholní dům byl využíván jako německá dívčí škola, kde dívky mohly navštěvovat zahradu. V době baroka byla na horní terasu dána kašna.<sup>214</sup> Severní část zahrady neměla v 18. století žádné rysy pravidelnosti, jedině místo mezi kaplemi bylo děleno pravidelněji do broderií. Tento úsek zahrady patrně sloužil ke kontemplaci. Toto tvrzení o zahradě potvrzuje i plán Prahy z roku 1791, kterou vytvořil F. L. Herget<sup>215</sup>. Roku 1800 G. A. Zürner vytvořil mapu Prahy včetně zakreslení zeleně. Značně ale přitom přibarvil zahradu do okrasného barokního stylu plného geometričnosti, který zde nikdy nebyl<sup>216</sup>. Roku 1838 byly budovy úředně odhadnuty a popsány, včetně zahrady, která se dělila na horní část s bazénem a studnou, oddělenou od dolní části kamennou parapetní zdí s balustrádou. Obě části spojovalo schodiště. V zadní části zahrady se nacházel skleník a dvě studny. Jižní díl zahrady pod terasou byl řešen jako

---

<sup>208</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Praha: Körber, 1903, s. 425-426.

<sup>209</sup> VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd.; Praha: Libri, 1997, s. 476-480.

<sup>210</sup> Vychovávácí ústav pro dívky šlechtické.

<sup>211</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Praha: Körber, 1903, s. 426.

<sup>212</sup> Palác Lažanských. Památkový katalog – Národní památkový ústav. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/palac-lazanskych-14456019>

<sup>213</sup> Plán Prahy z roku 1823, 2013. Historický ústav AV ČR, v. v. i.. [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: [http://towns.hiu.cas.cz/new/p\\_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-782](http://towns.hiu.cas.cz/new/p_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-782)

<sup>214</sup> VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd.; Praha: Libri, 1997, s. 481-482.

<sup>215</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundris der Kay. König. HauptStadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.) 1791.

<sup>216</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>



zahrada okrasná se šesti pravoúhlými záhony a zbývající plocha sloužila jako zahrada zelinářská a štěpnice. Na mapě stabilního katastru z roku 1841 vidíme pravidelné, patrně sadové uspořádání s pravoúhlými cestami, které bylo v severním úseku vystřídáno menšími záhony. Dá se vyvozovat, že v této době šlo o zahradu užitkovou. Lze předpokládat okrasný parter na terase. Zahrada byla upravena v 19. století do stylu anglického parku s umělým jezírkem a s okrasnými stromy a keři. Na mapě Prahy z roku 1873 od F. Hozáka je dobře vidět romantická úprava této zahrady, která přetrvávala do konce 19. století. Následně byl park roku 1890 poškozen stoletou vodou. Na počátku 20. století se uvažovalo, že stát zahradu koupí a vystaví se zde nová sněmovna s volným prostranstvím kolem<sup>217</sup>. Od návrhu se naštěstí upustilo.

---

<sup>217</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Praha: Körber, 1903, s. 426.

#### 4.7. Kajetánské terasy u kláštera theatinů/kajetánů, Malá Strana, Nerudova, Praha 1

Zahrada na kajetánských terasách se rozkládá na protáhlém a výrazně svažitém pozemku, který vznikl terénní úpravou svahu pod Pražským hradem. Zahrada má zhruba severojižní orientaci a je vymezena zámeckými schody a ulicí Nerudovou. Kajetánské terasy spolu s areálem bývalého kláštera theatinů a kostelem Panny Marie Ustavičné pomoci tvoří památkově chráněný areál (viz obr. 70 a 71).<sup>218</sup> Tento zahradní útvar se zachoval v původní rozloze i v původním spojení s krytým klášterním ambitem. Zahrada je členěná terasami, které jsou zpevněny kamennými zídkami a propojeny širokými schodišti. Byla to především zahrada okrasná a odpočinková s množstvím laviček s výhledem na město. Roste tu mohutná magnolie, sakura i jiné listnaté stromy. Terasy jsou porostlé popínavým břečťanem. Původně zahrada patřila koleji theatinů u kostela Panny Marie Ustavičné pomoci a sv. Kajetána a je příkladem vnější klášterní zahrady, která se proměnila v zahradu okrasnou a více reprezentativní poté, co byla propojena s bývalou barokní kaplí Panny Marie Einsiedelské a kostelem. V době fungování kláštera mohli mniši skrze zahradu procházet do kostela, ale i poté bývalý klášterní areál dlouho fungoval jako zkratka mezi Nerudovou a Thunovskou ulicí. Dnes jsou pozemky bohužel nepřístupné a zpustlé. Cesty a kamenné lavičky jsou zarostlé náletovou vegetací. Vlastníkem budov a části zahrady je firma TH Real, a.s., která plánuje lukrativní přestavbu kláštera na byty, ateliéry a kanceláře. Součástí bude i novostavba na přilehlém pozemku. Předpokládané datum ukončení prací je na konci roku 2022. Firma si nepřeje, aby přilehlý pozemek (označení v katastru 512 a 515) sloužil jako veřejná cesta mezi ulicemi nebo ke kostelu. Horní terasa zahrady (parcela 511), přiléhající k západnímu křídlu bývalého kláštera se přestavuje a je majetkem Ministerstva vnitra. Na leteckých snímcích je vidět, že byly ubourány schody do horní terasy vedoucí ke kavárně. Firma TH REAL podle zjištění plánuje i přístavbu bazénu.

Terasa pod venkovní částí kavárny (ozn. parcel 507 až 510) je ve vlastnictví Městské části Praha 1. Samotnou kavárnu s venkovní terasou vlastní soukromý majitel.

---

<sup>218</sup> Klášter theatinů/kajetánů s kostelem Panny Marie Ustavičné pomoci. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-01-13]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-theatinu-kajetanu-s-kostelem-panny-marie-ustavicne-pomoci-15617817>

Poslední fotodokumentace Národního památkového ústavu z roku 2011 ukazuje, jak je zahrada zdevastovaná<sup>219</sup>. Schody vedoucí ke klášteru jsou rozpadlé a okolní prostory jsou bez zahradních úprav a rostlin. Stejně tak je tomu i u schodiště do Nerudovy ulice. Prostor horní zahrady a spodní terasy ohraničoval dnes již neexistující skleník. Z kostela se stal neprůchozí objekt, kterým se nedá dostat do samostatně stojící zvonice, protože rovněž stojí na cizím pozemku. Mezi klášterem a kostelem se nachází altán, i ten je ve špatném stavu. Nejnižší část zahrad je bohužel v ohrožení z důvodu stavby podzemní garáže. Budoucnost zahrady je nejistá. Výjimkou je jen část terasy přístupná z kavárny Kajetánka pod rampou Pražského Hradu. Tato kavárna vznikla na místě původní barokní kaple Panny Marie Einsiedelské, která byla zrušena za josefinských reforem v roce 1783 a poté zbořena. Na zbytcích obvodových zdí je ochoz horní vyhlídkové terasy a ve spodním patře je samotná kavárna. U vstupu na terasu je umístěna socha sv. Václava z roku 1906 od sochaře Čeňka Vosmíka a vpravo od ní Mariánský sloup z konce 17. století. V šedesátých letech 20. století se stala zahrada majetkem Pražského hradu, který nechal zpracovat projekt na její obnovu, jeho autory byli architekti Josef Hrubý, Otakar Kuča a František Cubr. Realizovala se ale jen první etapa obnovy, která byla dokončena roku 1973. V roce 1971 byla do moderně řešené stupňovité zahrady umístěna kinetická plastika – fontána nazvaná Oblak od akademického sochaře Vladimíra Janouška (viz obr. 72). Tvořil ji bronzový podstavec připomínajícími motýla se dvěma křídly, která dopadající voda z fontány uváděla do pohybu. Brzy po instalaci fontány začal svah ujíždět a fontána zůstala bez vody. Plastika byla z terasy odstraněna a uložena ve sbírce Nadace Věry a Vladimíra Janouškových v Praze v Košířích spolu s dalšími díly autorů. V roce 1991 byla zpracovaná další, zatím nerealizovaná studie na obnovu zahrady. Jejím autorem je architekt Zbyňek Dubský. Vrchní část zahrady je dnes v majetku Hlavního města Prahy.

V roce 2001 byla zpracována dokumentace<sup>220</sup> ze stavebně historického průzkumu bývalého konventu theatinů (který později připadl redemptoristům). Její součástí byl text o historii objektu, kopie vedut, map, plánů a rozsáhlá fotodokumentace. Tento průzkum navazoval na stavebně historický průzkum Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody

---

<sup>219</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011.

<sup>220</sup> Doplnění standardního stavebně historického průzkumu – Budova býv. konventu theatinů a později redemptoristů čp. 192/III Na Malé straně v Praze 1.

z roku 1970. Poté byly zahrady v sedmdesátých letech upravovány, jak dokládá letecký snímek z roku 1975.<sup>221</sup> V roce 2011 provedl Petr Štoncner stavebně historický průzkum domu čp. 192 v Thunovské ulici 27<sup>222</sup>. Poté proběhly stavební úpravy domu a souběžně s nimi i záchranný archeologický výzkum v přiléhající bývalé klášterní zahradě.<sup>223</sup> Roku 2005 byla část zahrady s kostelem navracena redemptoristům, kterým byla státem zabavena roku 1950. Během té doby dům krátce sloužil jako domov mládeže, ale vzhledem k poškození během druhé světové války<sup>224</sup> vyžadoval opravu, které předcházela projekt, ten však nebyl realizován. Později připadl celý komplex ministerstvu vnitra ČSSR, ale kostel zůstal ve správě římskokatolické církve. Stav teras se zachoval, jen byla přistavěna terasa u schodiště, vedoucí k Nerudově ulici. Vedle skleníků je zakreslen dnes již neexistující objekt (pravděpodobně altán). V zahradě byly vybudovány nové skleníky v místě původních.

Klášter, kostel i zahrada byly založeny na pozemku, kde na počátku 15. století (1407) stál dům arcibiskupského oficiála Mikuláše Czitzmeystera. O zahradách v těchto místech se dozvídáme roku 1470, během dělení pozůstalosti po Maříkovi Sypavém. V roce 1541 byla tato část Malé Strany zasažena požárem, poté došlo k úpravám terénu, byl zasypán příkop malostranského opevnění a pozemek upraven na manýristickou terasovou zahradu.<sup>225</sup> Dům Ladislava Berky z Dubé (komorníka Rudolfa II.), byl postaven před rokem 1592 a v Zemských deskách zapsaný jako dům se zahradou. „...jeho dům po někdy Filibertovi nejstarším de Bois pozůstalý, při zdi městské na tu stranu pod hradem sv. Václava u samých valů pod stupněmi ležící, kterýž jest on Ladislav Berka od poručíků nad sirotky a statkem pozůstalým nadřízených...koupil s viničkou, zahrádkou, kusem valu, s věží zbořenou, s placem vedle uličky, kteráž od stupňů vedle domů dolů jde, ležící, s sklepem, .... i s tím kusem příkopu v kterémž vinička byla...“<sup>226</sup>

---

<sup>221</sup> Tento průzkum byl ale limitován užíváním budovy ministerstvem vnitra bez možnosti fotdokumentace. ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 41.

<sup>222</sup> *Ibid.*, s. 41-43.

<sup>223</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 8. Záchranný archeologický průzkumem NPÚ pod dohledem J. Čihákové.

<sup>224</sup> BLESÍK, J. *U sv. Kajetána pod hradem pražským*. Praha: Kolej redemptoristů, 1947, s.14-20.

<sup>225</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 9.

<sup>226</sup> Státní ústřední archiv, Desky zemské 1541–1869, Desky zemské větší (DZV), inv. č. 26, fol. 21-23. (NAD 172/1, č. 1228)

Poté byla majitelkou domu se zahradou hraběnka Anna Marie z Trauttmansdorfu rozená Berková z Dubé. Na panoramatu Prahy z roku 1649 od Václava Hollara je zobrazen palác s otevřenou loggií a s terasovitými zahradami. Západní část byla opatřena terasní zdí, která celý prostor zahrady uzavírala. V terase proti vstupu do paláce byla malá centrální prostora s nikami, která fungovala jako grotta s protékající vodou. Západní část pozemku patrně sloužila jako vinice, ve které byl postavený viničný domek, později přestavěný na kapli Panny Marie Einsiedelské. V roce 1672 dům se zahradou koupil hrabě Martinic a daroval jej theatinským mnichům a v sedmdesátých letech se stavěla kolej i zřizovala zahrada. Na vyobrazení Malé Strany z roku 1678 od anonymního autora je patrné členění zahrady terasní zdí se středovým schodištěm. Terasovitá úprava západní části zahrady již souvisí s klášteřem theatinů, pravděpodobně vznikla během stavby kaple roku 1672.<sup>227</sup> Tu nechala postavit hraběnka Šternberková ke cti Panny Marie Einsiedelské (poustevnické). Theatini do ní mohli chodit přímo ze zahrady po schodišti.<sup>228</sup> Theatini upravili a rozšířili terasovité zahrady nacházející se pod Hradní rampou až k dnešní Nerudově ulici.<sup>229</sup> Na panoramatu Prahy od Ouden Allena (1685) je velmi dobře patrné terasovité uspořádání zahrad. Na terase pod kaplí jsou křížky, které potvrzují umístění klášterního hřbitova.<sup>230</sup> Více propracovaná, i když nepřesná, je kresba od Josefa Daniela Hubera z roku 1769 (viz obr. 73), kde jsou velmi podrobně zakresleny jednotlivé terasy se symetrickými květinovými záhony.<sup>231</sup> Na této perokresbě je dobře patrné vymezení celého pozemku. Zahrady jsou ohraničeny na severu samotným konventem a vysokou zdí u zámeckých schodů. Na jižní straně je zahrada obklopena zdmi dalších zahrad patřících okolním několikapatrovým domům (dříve Krokevní ulice)<sup>232</sup>. Vstup byl možný po levé straně kostela. I zde je patrná nika grotty a přední

---

<sup>227</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 11, 28-29.

<sup>228</sup> BLESÍK, J. *U sv. Kajetána pod hradem pražským*. Praha: Kolej redemptoristů, 1947, s.14-20.

<sup>229</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 23; HORYNA, M. Římský vliv v pražské sakrální architektuře 17. století a Jean Baptiste Mathey. In *Baroko v Itálii – baroko v Čechách: setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, Barocco in Boemia, uomini, idee, forme d'arte a confronto*. Praha, Karolinum a vila Lanna. Praha: Filosofia, 1999, s. 622; BLESÍK, J. *U sv. Kajetána pod hradem pražským*. Praha: Kolej redemptoristů, 1947, s. 14-20.

<sup>230</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 30.

<sup>231</sup> HOFMAN, J. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944. s. 11–21.

<sup>232</sup> do 17. století měla ulice hned několik názvů. Horní se nazývala *Dláždění* nebo *Nad Strahovskou branou* a dolní část *Strahovská*. Do 19. století byl název změněn na *Krokevní* = *Sparrengasse*. Od Roku 1895 je to ulice Nerudova.

lehce načrtnutý záhon. Pak zde autor zakreslil tři dnes již nedochované pavilony. První se nalézají vedle barokní kaple Panny Marie Einsiedelské, druhá je v mezipatře u schodů a poslední je při vstupu do zahrady u niky.<sup>233</sup>

Když kaple nedostačovala, byl na pozemku vystavěn v letech 1691–1717 architektky Janem Baptistou Matheyem a Janem Blažejem Santinim kostel Panny Marie Matky Ustavičné pomoci.<sup>234</sup> Tato stavba znamenala poslední významný zásah do podoby pozemku a zahrady.<sup>235</sup> Poté byla kaple zbořena. Po výstavbě kostela vznikla kresba, na které je zachycen pohled na celý areál kláštera (viz obr. 74). Zahrada je zde velmi podrobně zakreslena. Vstup do terasovité zahrady je hned vedle kostela. Podél cest jsou na terasách patrně vysázeny ovocné stromy a v nice je zobrazená socha. Na plochách teras jsou i vzrostlejší stromy a keře. Za panování císaře Josefa II. byl klášter v rámci církevních reforem zrušen a byl v dočasné správě Bratrstva Božské Prozřetelnosti.<sup>236</sup> Roku 1786 věřící z okolí nechali postavit nad kostelem zvoničku.<sup>237</sup> Roku 1790 byl celý pozemek s klášterem prodán a zvonice u kostela zbourána. Roku 1794 vlastnil dům se zahradou hrabě Morzin.<sup>238</sup> Roku 1803 koupila dům se zahradou (se vším zařízením) a dvory Antonie Neumannová. Na Jüttnerově plánu z roku 1816 je patrná v severní části teras vinice, skleník a zbytek pozemku byl osázen stromy.<sup>239</sup> Roku 1824 byla jižní část zahrady zmenšena, když se u zdi zahrady v Nerudově ulici začaly stavět dva krámy.<sup>240</sup> Budova bývalé koleje byla adaptována na nájemní dům, dílny a sklady.<sup>241</sup> Na Langweilově modelu Prahy je zřejmé, že terasa v tuto dobu sloužila jako hospodářský dvorek (viz obr. 75). Toto 3D zobrazení je jedinečným zdrojem pro poznání zahrady. U terasní zdi byl postaven skleník a drobný objekt (asi dřevník). Funkci okrasné zahrady převzala pouze spodní jižní terasa s obvodovou a kruhovou cestou. Terasy na západu byly používány k pěstování zeleniny a ovocných stromů. Na zdi terasy byly vedle niky treláže pro pěstování vinné révy. Na ohradní zdi u Nerudovy ulice je vyznačen vchod do zahrady a vedle něj

---

<sup>233</sup> VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd.; Praha: Libri, 1997, s. 480-481.

<sup>234</sup> VLČEK, P. *Umělecké památky Prahy: Malá Strana*. Praha: Academia, 1999, s. 82-87.

<sup>235</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 23.

<sup>236</sup> V roce 1793 koupil areál hrabě Rudolf Morzin, který zde provozoval divadelní představení.

<sup>237</sup> BLESÍK, J. *U sv. Kajetána pod hradem pražským*. Praha: Kolej redemptoristů, 1947, s.14-20.

<sup>238</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 11.

<sup>239</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 5-12-2021]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>240</sup> AMP, Stará magistrátní spisovna sign. D2/527 per. 1822–1826.

<sup>241</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 13.

i pravděpodobně fontána se sochařskou výzdobou. V průběhu 19. století dům se šesti zahradami několikrát mění majitele. Na mapách stabilního katastru z roku 1842 a 1856 jsou patrné v zahradě jednotlivé terasy, cesty, schody a rovnoměrně vysázené stromy. Jedná se o přesné vymezení parcelace včetně jejich využití. Světlezeleně jsou vyznačeny záhony a ovocné stromy, tmavě zelená je pak louka s keři a ovocnými stromy. Žádná ze zahrad není označena jako okrasná. Žlutě je pak vyznačena zvonice. Na jihu u ohradní zdi jsou vyznačeny dva již neexistující krámy. V první polovině 19. století bylo postaveno dnes již nedochované schodiště vedoucí na horní terasu pod hradní rampou. Roku 1869 získali kostel a bývalý klášter kongregace redemptoristů a započali s úpravami kláštera i zahrady podle projektu Václava Lásky. Před příchodem redemptoristů vznikla nejstarší fotografie, kde je zachycena zahrada se skleníkem a altánem (viz obr. 76). Výstavba skleníků redemptoristy roku 1878 je patrná na fotografii z roku 1880 (pohled od západu, foto NPÚ ÚP viz obr. 77). Je vidět sad a záhony oddělené od budovy dřevěným plůtkem. Další úpravy zahrady probíhaly současně se stavbou dvou skleníků místo původních (roku 1901–1905), tehdy se stal klášter sídlem provinciála. Podoba zahrady z počátku 20. století je zaznamenána na fotografiích z roku 1920 (viz obr. 79). Byla navýšena původní úroveň spodní terasy a místo staršího schodiště vybudována dvě postranní. Tato schodiště byla postavena z režných cihel a na horní straně byly sloupky s vázami. Vedle schodů byly prostory osázeny keři, popínavými rostlinami a palmami.<sup>242</sup>

Ve 30. letech 19. století pozemek zakoupil známý vlastenec a lékárník Jan Dobromil Arbeiter. V té době se v bývalém klášterním refektáři konala představení českého divadla, provozovaného skupinou vlastenců kolem Josefa Kajetána Tyla. V této době vznikla grafika panoramatu Pražského hradu podle předlohy V. Morstadta a J. Šembery (viz obr. 80)<sup>243</sup>. Na výřezu je vidět bývalá kaple P. Marie Einsiedelnské a přilehlá kajetánská terasa. Kajetánská zahrada má zelené travnaté plochy, záhony a celý prostor je hojně osázený ovocnými stromy. Ve střední části zahrady je patrná nika a vpravo od ní skleník. Pod cestou ke hradu je bývalá grotta sv. Máří Magdaleny.<sup>244</sup>

---

<sup>242</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 15, 31-35, 39.

<sup>243</sup> MORSTADT, V. a GEISLER, F. *Prag im neunzehnten Jahrhunderte: eine Auswahl der schönsten Ansichten: mit erklärendem Texte*. Prag: Borrosch und André, Buch und Kunst-Händler, 1835. s. [x].

<sup>244</sup> ŠTONCNER, P. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011, s. 15.

#### 4.8. Zahrada klášterní nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Malá Strana, Vlašská, Praha 1

Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského se nachází pod Petřínem ve Vlašské ulici 336/36 a 42 (viz obr. 81). Tento objekt je památkově chráněn<sup>245</sup>. Kolem nemocnice je rozlehlá zahrada, která prochází rekonstrukcí (viz obr. 82). Na začátku ve dvoře nemocnice je umístěno barokní sousoší Piety, Marie oplakávající Krista sejmutého z Kříže s dvěma anděly. Jedná se o dílo Jana Brokoffa z let 1695-1696, které bylo první barokní kamennou sochou na Karlově mostě. Kolem piety je pěstována hortenzie a roste zde tis červený. Nad branou se v nice nachází zrestaurovaná socha sv. Karla Boromejského<sup>246</sup>. Když vkročíme z parkoviště do zahrady, naskytne se nám primárně pohled na parkoviště a zahradu nemocnice u severního svahu Svatojánské vinice. V zahradě je množství úzkých cest, lemovaných ovocnými stromy. Do kopce pak vede schodiště se zábradlím se záhony bylin a tulipánů. V zahradách je i několik kamenných soch světců a dalších objektů. Jedná se o sochy Božské Srdce Ježíšovo, sv. Antonín s Ježíškem a Panny Marie. Kolem soch je vysázeno nemnoho růžových keřů a lilie. Při vstupu do zahrady bývala k vidění replika Mariánského sloupu, která byla v květnu 2020 odvezena na Staroměstské náměstí. V zahradě se nalézá kaple a socha sv. Josefa, která od roku 2010 prošla restaurováním. Socha z pískovce se zbytky polychromie byla zhotovena pravděpodobně v 19. století. Kaplička je vyzděná s pozůstatky výmalby secco.<sup>247</sup>

Na parcele číslo 973 (ve druhém otevřeném dvoře nemocnice) se nachází zahradní altán (besídka) u kterého byl roku 2019 vyhotoven stavebně historický průzkum. Záměrem bylo navrácení původního vzhledu a funkce. Průzkum byl proveden dle metodiky průzkumu vydaného Národním památkovým ústavem roku 2015. Altán je obdélného půdorysu se sedlovou střechou. Krov je zdobně sekaný ze dřeva. Omítky, krytina a zastropení je novodobé. Zachovala se autentická zárubeň a je jisté, že zde byly původně dvoukřídlé dveře. Během obnovy byla odstraněna nepůvodní vyzdívka. Byla obnovena původní barevnost

---

<sup>245</sup> Zahrada je chráněna pod katalogovým číslem 1000150909–0002 (zahradní dům), 0003 (sousoší Pieta), (0004 klášter) a 0005 (brána s ohradní zdí). Klášter Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 08-02-2022]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/klaster-milosrdnych-sester-sv-karla-boromejskeho-150909>

<sup>246</sup> Restaurováno roku 2016 akademickou sochařkou Kateřinou Amortovou.

<sup>247</sup> HEJTMÁNEK, O. *Návrh na restaurování – kaple a socha sv. Josefa /III v zahradě při čp. 336/III, Vlašská 36, Praha 1. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Praha, 2010\_*. 1 sv.



dřevěných prvků a navrátil se tradiční typ krytiny. Dříve byl altán několikrát barevně upravován (zelený, šedý a hnědočervený odstín). Pomocí průzkumů byla zjištěna původní barva dřevěných prvků. V altánu se nachází výstava o jeho opravě včetně fotografií k obnově zahrady.<sup>248</sup>

Po cestě dojdeme ke klasicistnímu zahradnímu domku. Zahrada byla po navrácení nemocnice boromejkám ve špatném stavu a dodnes se jí snaží navrátit původní vzhled a funkci. Zahrada byla vždy otevřená pacientům nemocnice k procházkám, k terapeutickému využití přírody, rostlin a přírodních materiálů. Jednalo se tedy o takzvanou terapeutickou zahradu. Čas strávený aktivitami v zahradě měl vždy vliv na emoční prožívání pacientů, relaxaci a k jejich rychlejší rekonvalescenci. Součástí zahrady byly i klidové zóny. Jedná se o část zahrady obklopenou terénním valem a stromy, které dodávaly zahradě intimitu. Cílem rekonstrukce zahrady je vytvořit staronovou zahradu, harmonické místo přístupné pro pacienty, jejich návštěvy i zaměstnance nemocnice. Roku 2020 vznikl projekt v ateliéru Krejčíříkových. Stavba bude probíhat postupně dle jednotlivých etap v rámci zpracované projektové dokumentace. Projekt koncepce zvýšení památkové a ekologické hodnoty nemocniční a klášterní zahrady Boromejek v Praze je v souladu se světovým dědictvím UNESCO a Natura2000. Základním předpokladem je vytvoření bezbariérové cesty, která umožní co nejširšímu okruhu pacientů v zahradě pobývat. Druhy ovocných stromů a rozdělení zahrady bude zachováno dle původní podoby. Areál bude po rekonstrukci rozčleněn na několik prostorů, kde každý bude mít jiné využití plně pro potřeby pacientů a ostatních. Zahrada se bude mimo jiné používat k canisterapii, ergoterapii, arteterapii a muzikoterapii. V plánu je navržen pavilon, kavárna, venkovní posilovací stroje a včelí úly. Budou zde umístěny vodní prvky ve formě ocelových mís či kádí.<sup>249</sup>

Nemocnice se zahradou bez přerušení funguje dodnes. Roku 1989 došlo k postupnému návratu boromejek do nemocnice a o několik let později se nemocnice osamostatnila pod současným jménem. Roku 1952 byla nemocnice násilně zestátněna a stala se Fakultní nemocnicí Pod Petřínem. Proběhlo několik necitlivých přestaveb a přístaveb a areál včetně

---

<sup>248</sup> Převládal odstín medové barvy dle vzorníku NCS barvě S-4550-Y40R; KOŘÍNEK, P. *Dřevěný altán zastřešující sochu P. Marie Immaculaty v areálu NMSKB, Vlašská 36, 11800 Praha 1 [Praha 1 - Malá Strana, Vlašská 336/36, klášter Milosrdných sester sv. Karla Boromejského]*. 1 svazek.; VALTR, L. *Stavebně historický průzkum. Zahradní altán. [čp. 336, Vlašská 36, Praha 1, Malá Strana]*. 1 svazek.

<sup>249</sup> Obnova Boromejské zahrady. Propamátka. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z:

<https://www.propamatky.info/cs/financovani/hlavni-mesto-praha/sbirky/obnova-boromejske-zahrady/1885/>

zahrady chátral, i když byl od roku 1958 památkově chráněn. Altán byl nově adaptován pro zámečnickou firmu. Její přístavky (použití pravděpodobně jako garáž) ze 70. let nebyly kolaudovány a toto využití vedlo ke znehodnocení objektu.<sup>250</sup> Na části zahrady si stavební podnik vybudoval zázemí. Odstranění těchto budov zanechalo na nemocniční zahradě mrtvou půdu s rumišťem a porušenou kanalizací odvodňující petřínské štolu. Přesto přilehlá část zahrady u nemocnice stále sloužila k rekreaci pro pacienty.

V místě dnešní nemocnice se v druhé polovině 17. století rozkládala vinice strahovských premonstrátů<sup>251</sup>. V roce 1694 ji Strahovský klášter rozparceloval a prodal. Vznikly zde domky čp. 336, 337 a 338.<sup>252</sup> Z plánu Josefa Daniela Hubera (viz obr. 84) z roku 1769 je patrný komplex Vlašského špitálu a daných pozemků. Mírný severní svah pod Petřínem vytváří hranici pozemků a vinic. Je vidět rozparcelování těchto území čtyřem měšťanům, kteří si zde poté vystavěli domky. Dva díly parcel si koupil a zcelil roku 1773 Josef svobodný pán Bretfeld a zřídil zde zahradu s letohrádkem (viz obr. 85)<sup>253</sup>. Na kresbě původního letohrádku, je okrasná geometrická zahrada se sochařskou výzdobou. Ve středu se nacházela fontána s pravidelnými záhony<sup>254</sup>, jejichž výsadba tvoří ornamentální obrazce. Na kresbě jsou patrné i dva altány a dřevěný tunel na popínavé keře.

Kongregace, která dříve sídlila v Klárově (dnešní ústav slepců), získala roku 1844 Bretfeldovskou zahradu, letohrádek a později i zbylé 2 pozemky. Byla zde vystavěna nemocnice a mateřinec. Stavba nemocnice byla ukončena r.1854 a začala sloužit jako nemocnice pro ženy (nemocnice se zahradou je na plánu Prahy viz obr. 87 a 88). Po dokončení stavby budov se upravovaly zahrady, které stavebními pracemi velmi utrpěly. Roku 1856 byla zahájena přístavba nového křídla budovy a byla dokončena stavba kostela.<sup>255</sup> Část historie a popis zahrad obsahuje rukopis z archivu sester Boromejek. Je uvedeno, že zahrada původního domu čp. 337 měla rozlohu asi 2 jitra (cca 1,2 ha) a byla obklopena zdí. Zahrada hraničila se zahradou Ottenkronů, Vlašského špitálu a sirotčince sv. Notburgy. Asi třetina pozemku byla osázená zeleninou a nacházel se zde skleník a bazén. Část zahrady byl sad

---

<sup>250</sup> VALTR, L. *Stavebně historický průzkum. Zahradní altán. [čp. 336, Vlašská 36, Praha 1, Malá Strana].* 1 svazek.

<sup>251</sup> RUTH, F. a P. KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Purkyňova ulice – Žofín.* V Praze: Körber, 1904, s. 1117.

<sup>252</sup> Obnova boromejské zahrady pod Petřínem. Sestry boromejky. [cit. 2021-06-11]. Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/zahrada>

<sup>253</sup> Před rytířem Bretfeldem byl majitel vinic a pozemků v 17. století Jan Octavius Misiron.

<sup>254</sup> Označováno jako parter.

<sup>255</sup> Obnova boromejské zahrady pod Petřínem. Sestry boromejky. [cit. 2021-06-11]. Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/zahrada>

s rozestavěnými sochami, které byly později prodány. Byla koupena pískovcová socha Panny Marie (na konci 19. století umístěna v dřevěné kapliče). Roku 1860 byla slavnostně odkryta kamenná socha sv. Josefa. Součástí novostavby byly i dva altány na severní straně. Pravděpodobným autorem altánu ve dvoře byl Adalbert Gudera. Hovoří se o tom, že jeden altán užívaly čekatelky a druhý novicky (S.M. Fidelis SCB pers. comm.).<sup>256</sup> Altán novicek byl zbořen na konci 19. století a vystavěn nový. Byly upraveny cesty a vykopaná hlína byla zčásti odvážena na zeleninové záhony. Zahrada byla významnou zásobárnou zeleniny a ovoce pro sestry i nemocnici. Roku 1862 koupila kongregace část zahrady pana Pokorného a později i zahradu sv. Josefa po panu Dr. Schöbloví (S.M. Fidelis SCB pers. comm.). Od roku 1893 je v areálu několik přístaveb z důvodu zvýšení kapacity nemocnice. Roku 1929 koupila kongregace část zahrady od Strahovského kláštera (87 arů) a získala i právo užívat vodu z jejich pozemků.<sup>257</sup>

Ve vlastnictví boromejek je dům U Dvou zlatých lvů (dnes Šporkův palác nebo sv. Notburgy), nacházející se ve vedlejší ulici Šporkova čp. 321 (viz obr. 89). Do zahrady lze vstoupit z budovy Šporkova paláce nebo z jihozápadní zahrady nemocnice (viz obr. 90). Při vstupu do zahrady zaujme hodnotné pozdně barokního průčelí. I zde je zahrada podle konceptu dvou cest do tvaru kříže, které jsou vymezeny travnatými plochami určené k pravidelnému osázení květinami, keři, případně menšími stromy. Sestrám byl objekt navrácen roku 1994. Nebyla obnovena původní funkce jako sirotčinec, ale stal se mateřincem. Tento dům se stal centrem kongregace a sídlí zde současná generální rada. V 90. letech proběhla celková rekonstrukce areálu. K hlavní budově patří zahrady a dvory. V zahradě v levém křídle se nalézají kaple svaté Notburgy a dvoukřídlý bývalý hospodářský dům.

Tato vrcholně barokní budova byla vystavěna v první polovině 17. století hrabětem Martinicem a v 18. století ho vlastnil hrabě Špork. Nádvoří bylo založeno na stoupajícím terénu pod strahovskou zahradou. Starší záznamy, jak zahrada v minulosti vypadala, bohužel nejsou. Roku 1813 založil sirotčinec Spolek pražských šlechtičen, který se v roce 1836 přesunul do domu sv. Notburgy, který šlechtičny koupily od pana Bretfelda. Později tento ústav převzaly sestry sv. Karla Boromejského a vznikl zde sirotčinec a škola. Získala tak kongregace 2 domy

---

<sup>256</sup> VALTR, L. *Stavebně historický průzkum. Zahradní altán. [čp. 336, Vlašská 36, Praha 1, Malá Strana]*. 1 svazek.

<sup>257</sup> Chronika der Barmherzigen Schwestern vom heiligen Karl Borromäus mit dem Mutterhaus zu Prag, 1837–1900, Prag 1907. VLČEK, P. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd.; Praha: Libri, 1997, s. 482-483.

a 3 zahrady. Na plánu J. Jüttnera z roku 1816<sup>258</sup> je dvůr čtvercový se zakresleným vodním prvkem se stromy. V okolí tohoto dvora jsou vinice a na severu malá štěpnice. Zahradu můžeme vidět na Stablním katastru roku 1842 a 1856. Dvůr je zakreslen podobně jako většina klášterních rajsých dvorů. Jsou zde dvě cesty křížící se uprostřed u kašny. V travnatých polích jsou po okrajích vyznačeny keře. Okolní zahrada je ve formě anglického parku s různě se vlnícími cestami. Nahodile jsou i vysázeny stromy. Podle fotografie z roku 1914 od Jindřicha Eckerta (viz obr. 91), je zahrada plná rostlin, keřů a stromů. Po obvodu zahrady je nebezpečná cesta do tvaru čtverce a ve středu jsou keře na kmínku a rostliny. U fasády je zahradní plůtek, na kterém rostou pnoucí keře. Na okraji fotografického snímku jsou dva stromy. Zahrada je i vyzdobena dekorativními prvky ve formě okrasných tyčí zakončenými koulemi, které mohly sloužit jako opora pro rostliny.<sup>259</sup>

---

<sup>258</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>259</sup> Komunita v Praze v domě sv. Notburgy. Sestry Boromejky. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/komunita-notburga>; Domy pana Bretfelda. Archiv hlavního města Prahy. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/index.html?mid=186>

## 5. Závěr

Cílem této diplomové práce byla evidence malostranských klášterních zahrad, popis jejich současného stavu a retrospektivní pohled na jejich význam pro urbanistický rozvoj Malé Strany. V současnosti jsou bývalé klášterní zahrady součástí UNESCO chráněného území Prahy jako součást městské části Prahy 1, Malé Strany. Dokumentovala jsem, jak bývalé zahrady dnes vypadají a k jakému účelu slouží. Slouží většinou k volnočasovým aktivitám, sportu, kulturním akcím a mají reprezentativní a okrasné funkce. Některé pak jsou součástí hotelů a slouží k odpočinku ubytovaných. Dvůr Velkopřevorství maltézských rytířů u kostela Panny Marie pod řetězem je dnes používán jako součást kavárny a konají se zde kulturní akce. Rajský dvůr obutých augustiniánů u kostela sv. Tomáše je využíván řádem a pořádají se zde různé akce a výstavy. Ostatní dvory konventu jsou přetvořeny pro účely hotelu ke stravování. Nově postavený dvůr bývalého konventu dominikánů u kostela Panny Marie Vítězné je dnes součástí orientálního hotelu, slouží ubytovaným. Bývalá vinice karmelitánů (Seminářská zahrada) je primárně určena k volnočasovým aktivitám a jako sad. Pouze dvorek vedle kostela patří stále řádu. Bývalý rajský dvůr karmelitánů je nepřístupný, bez funkce a je ve vlastnictví ministerstva kultury. Bývalá jezuitská zahrada na Smíchově dříve sloužila k pěstování rostlin a před zrušením plnila funkci k pedagogickým a vědeckým účelům. Druhá jezuitská zahrada v místě dnešní Strakovy akademie má naopak dnes funkci reprezentativní a okrasnou. Třetí bývalá jezuitská zahrada (Lazarovská), se nacházela uvnitř hradeb. Část zahrady vlastní soukromý majitel a v další části je parkoviště u divadla a restaurace (dřívější letohrádek). Další zahradou jsou dnešní Vojanovy sady (bývalá klášterní zahrada karmelitek a Anglických panen). Dříve sloužily k pěstování rostlin a jako štěpnice. Dnes je zahrada používána k volnočasovým aktivitám, k relaxaci, sportu a pořádají se zde kulturní akce. Kajetánské terasy, které dříve vlastnili theatini a redemptoristé vlastní soukromí majitelé, městská část Praha 1 a ministerstvo vnitra. Na horní terase je kavárna. Nemocniční zahrada boromejek pod Petřínem si uchovala stejnou funkci od počátku založení až dodnes.

V literatuře se dozvídáme o klášterních zahradách jen okrajově. Je to způsobeno větším zájmem historiků o architekturu staveb. Někteří badatelé psali pouze o významných historických zahradách, druzí pouze o architektuře. Moje práce má význam komplexního propojení architektury a zahrad. Ani památkáři v polovině 20. století neměli zájem zjišťovat více informací o zahradách a snažit se obnovit historický vzhled zahrad podle obrazových

pramenů. Dříve se primárně zajímali o sakrální architekturu a zahradu neuměli památkově uchopit. Proto docházelo k zastavování zahrad, využití k jiným účelům, nebo postupně zarůstaly. Přitom zahrady jsou pamětí i minulostí klášterů a Malé Strany.

I když se zahrady postupně měnily, zároveň ale vypovídaly o vývoji pražského podhradí od osad k městu a dodnes, spolu se zahradami Pražského hradu a malostranských paláců, utvářejí specifický charakter této části města. Rozloha malostranských klášterních zahrad se postupem doby pozměňovala, ustupovala městské zástavbě, takže mým cílem bylo zkoumat, jaký význam mají v současné urbanistické situaci a jak se vepsaly do urbanistického vývoje Malé Strany v průběhu středověku a raného novověku. Zahrady na Malé Straně vznikly ještě před utvářením zástavby městského typu, tedy v době, kdy pozemky v pražském podhradí patřily panovníkovi anebo starším církevním institucím. Od 12. století byl založen biskupský dvorec a johanitská komenda. Ve 13. století byl založen klášter obutých augustiniánů a na počátku 14. století byly založeny konventy magdalenitek a dominikánek. Pro zjištění více informací o zahradách byly využívány výstupy z archeologických průzkumů a z archeobotanických analýz. Založené kláštery během středověku vlastnily obrovské parcely a zahrady, které se postupem času zmenšovaly. Bylo to způsobeno například potřebou pozemků k zástavbě, husitskými válkami a ničivými požáry. Přesto rajské dvory klášterů zůstávaly v nezměněné podobě. Na prudkých svazích, které nebyly vhodné k osidlování byly vinice, zahrady a štěpnice. Pozemky zničených malostranských konventů získávala malostranská obec a rozparcelovala je. Hradní, klášterní i šlechtické zahrady zaujímaly kolem 30 procent rozlohy Malé Strany, to sice na jednu stranu omezilo další stavební rozvoj lokality, ale na druhou stranu to určilo i společenskou skladbu vlastníků pozemků a nemovitostí. Zajistil se tím specifický urbanistický charakter místa. Klášterní zahrady a pozemky se postupně zmenšovaly během staveb šlechtických sídel s palácovými zahradami. V 17. století přichází nová vlna zakládání klášterů. Byly založeny nové kláštery rekatolizačních řádů – jezuitů a theatinů. Dochází k rozmachu sakrálních staveb i paláců na Malé Straně, a také se nově uplatňuje barokní styl v zahradách. Ke zjištění, jak dané zahrady vypadaly mi pomáhaly veduty, mapy a plány. Právě obrazové prameny doplňovaly informace, když písemných pramenů byl nedostatek. V těchto obrazových pramenech Prahy je patrné, že i klášterní zahrady mají tendenci uplatňovat barokní styl, i když stále je patrná převaha užitekosti ve formě záhonů a štěpnic. Objevovaly se tak nově v areálech kaple, altány, sochy a kašny. Od 18. do 20. století se postupně měnily funkce zahrad. V minulosti v rámci válek byly zahrady často zanedbávány.

Rušení některých klášterů a budování nových staveb zmenšil rozsah klášterních zahrad na Malé Straně a u zbylých se měnila funkce. Největší změny stylu u klášterních zahrad proběhly během přestaveb v 19. století, kdy na scénu přišel styl nazývaný anglický park. Anglický park umožnil díky své jednoduchosti snazší údržbu a větší rozmanitost. Malá Strana se stala unikátním specifickým, kde zahrady zachránily její půvab. Zeleň ve městě zpříjemňovala život lidem a malá plocha oddělená kopci a řekou zabránila širší urbanizaci. V polovině 19. století byla založena nemocnice Milosrdných sester. Ve 20. století byly některé původně soukromé parky a klášterní zahrady zpřístupněny veřejnosti. Například bývalá klášterní zahrada karmelitánů (dnes Seminářská zahrada) je zpřístupněna od roku 1930 a později roku 1954 byla zpřístupněna bývalá klášterní zahrada karmelitánek a Anglických panen (Vojanovy sady). Socialismus zasáhl do zahrad velmi nepříznivě. Odlišné využití zrušených klášterů a absence údržby narušil historickou celistvost daných míst. Docházelo tak k úbytku autenticity. Zahrady jako součást klášterů a kostelů se stávají roku 1958 kulturní památkou a od roku 1971 jsou brány jako součást památkové rezervace. Hlavním pramenem byly plány staveb, dokumentace památkové evidence s obsaženou fotografickou dokumentací a literatura. Po návratu řádů kolem roku 1989 postupně probíhaly obnovy a přestavby zpustlých zahrad za dohledu památkářů a prováděly se záchranné archeologické průzkumy. Přesto jsem toho názoru, že během přestaveb bývalých konventů na hotely na počátku 21. století nebylo dostatečně nahlíženo na zahrady jako na cenné historické části bývalých klášterů. Přitom jsou zahrady důležité jako relikv, místo paměti a je v nich zaznamenána minulost kláštera. Zahrady jsou nedílnou součástí historie Malé Strany.

V historickém jádru města, které bylo v roce 1992 zapsané na seznam světového dědictví UNESCO, byly nevelké možnosti rozvoje a transformace limitované jak vysokým stupněm urbanizace, tak památkovou ochranou. Přitažlivost Prahy přispěla k rozvoji ubytovacích a stravovacích služeb včetně zájmu o zahrady. Část hotelů vznikla jako adaptace či přístavba stávajících objektů. Výraz veřejných prostorů v centrální části města se významně proměnil, jak z důvodu důslednější památkové péče, tak i díky snaze přizpůsobit se požadavkům komerčního turistického ruchu se všemi pozitivními i negativními dopady. Komerční zájem kladným způsobem ovlivnil například rehabilitaci zahrad. Jedním z negativních dopadů nové společenské situace v centrální části města je zhoršování kvality životního prostředí v důsledku nárůstu individuální automobilové dopavy a s tím souvisejícího nedostatku vhodných míst pro parkování v centru města. Tento problém byl zpočátku řešen

přeměnou také některých volných ploch (zahrad) na parkoviště. Zachovalé parky a zahrady jsou důležité pro Malou Stranu, protože odhlučňují, zlepšují ovzduší a ochlazují klima. Urbanisticky doplňují vzhled a vytváří genius loci jedinečné Prahy. Zeleň a zástavba se navzájem doplňuje a tvoří ideální strukturu krajiny ve městě. Spojuje se zde bydlení, práce a rekreace.



## 6. Použitá literatura

APROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, B. a WILLENBERG, J. *Diadochos: posloupnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech tří stavů slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského*, 1. Brno: Garn, 2005.

BAŠEOVÁ, Olga, NEUBERT, Ladislav a VILÍMKOVÁ, Milada. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. ISBN 80-7038-109-4.

BEČKOVÁ, Kateřina, FOKT, Miroslav. *Svědectví Langweilova modelu Prahy*. Praha: Scholaludus Pragensia, 1996. ISBN 80-900668-8-7.

MIKOVEC, F. *Z Prahy a z venkova. Lumír, belletristický týdeník, 1857*.

MORSTADT, Vincenc, BEČKOVÁ, Kateřina a PASÁKOVÁ, Jana. *Pocta Vincenci Morstadtovi*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2002. ISBN 80-85394-40-5.

BALŠÁNEK, Antonín. *Panorama hradčanské a omezení výšek na Malé Straně: Předneseno ve schůzi Spolku architektův a inženýrů v král. Českém dne 17. listopadu 1905*. Praha: Spolek architektův a inženýrů v království Českém, 1906.

BALŠÁNEK, Antonín. *Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných: Předneseno v týd. schůzi Spolku arch. a inž. v král. Českém dne 12. února 1909*. Praha: vl.n., 1909. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mlp/uuid/uuid:b266d6b0-2bd7-11dd-892d-000d606f5dc6>

BLESÍK, Jan. *U sv. Kajetána pod hradem pražským*. Praha: Kolej redemptoristů, 1947.

BUBEN, Milan. *České velkopřevorství řádu maltézských rytířů v dějinách*. Praha: Libri, 2018, ISBN 978-80-7277-569-9.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III: Žebravé řády*. Praha: Libri 2008.

ČULÍKOVÁ, Věra. *Rostlinné makrozbytky z lokality Praha 1 - Malá Strana*. In JEŽEK, M., KLÁPŠTĚ, J. *Mediaevalia archaeologica 3*. Archeologický ústav AV ČR Praha, 2001, ISBN 80-86124-30-4.

Desky zemské 1541–1869, Státní ústřední archiv Desky zemské větší (DZV), inv. č. 26, fol. 21-23. (NAD 172/1, č. 1228), Dostupné také z:  
<https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=ce3b120e1966066243716436d47c623>

DVOŘÁK, Otomar. SNĚTIVÝ, J. Pepson. *Skrytá krása Čech*. 1. vyd., Čas, 2016, ISBN 978-80-7475-163-9.

FAIX, William. Stanislav. a Karel MAREŠ. *Kostel a klášter sv. Tomáše: augustiniáni na Malé Straně v Praze*. Praha: Onyx, 2003, ISBN 80-85228-97-1.

FLEKÁČEK, Josef, VÁVRA, Josef. *Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami*. V Praze: Historický kroužek Družstva Vlasti, 1898.

FUČÍKOVÁ, Eliška, CHADRABA, Rudolf. a ŠPINKOVÁ, Eva. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8.

HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava. *Urbs Aurea. Praha císaře Rudolfa II. Rudolf II. a Praha*. Praha 1997.

HAVELKOVÁ, Tereza. *Kostel Panny Marie Vítězné a kult Pražského Jezulátka*. Bakalářská práce, Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2010.

HAVRDA, Jan, TRYML, Michal. *Kláštery magdalenitek a dominikánů u sv. Maří Magdalény na Malé Straně v Praze*. Staletá Praha, Ed.; 2009.

HAVRDA, Jan, TRYML, Michal. *Nebovidy: Středověká osada v pražském podhradí*. Praha: Národní památkový ústav, 2013. ISBN 978-80-87220-12-2.

HENDRYCH, Jan. *Tvorba krajiny a zahrad, České vysoké učení technické v Praze*, Praha 2005.

HEJTMÁNEK, Oldřich. *Návrh na restaurování – kaple a socha sv. Josefa /III v zahradě při čp. 336/III, Vlašská 36, Praha 1. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*. Praha, 2010. 1 sv.

HLAVSA, Václav. *Malá Strana / Menší Město pražské*. 1. vyd., Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 1983.

HOFMAN, Ješek. *Obraz barokní Prahy: Plán Josepha Daniela Hubera 1769: historická studie*. Praha: Grafia, 1944.

HOFMAN, Ješek. Bývalá stará Praha. *Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu* **1914**, IV. (8).

HRŮŽA, Jiří. *Charty moderního urbanismu*. Praha: Agora, 2002. ISBN 80-902945-4-5.

HORKÝ, Jaroslav. VOREL, Ivan. *Tvorba krajiny, České vysoké učení technické v Praze*, Praha 1988.

HORYNA, Mojmir. *Římský vliv v pražské sakrální architektuře 17. století a Jean Baptiste Mathey*. In *Baroko v Itálii – baroko v Čechách: setkávání osobností, idejí a uměleckých forem*. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, Barocco in Boemia, uomini, idee, forme d'arte a confronto. Praha, Karolinum a vila Lanna. Praha: Filosofia, 1999. ISBN 80-7007-176-1.

HÖGGMAYR, Angelus. *Fratrum Eremitarum Sancti Augustini Monasteria per germaniam*, München, 1731.

JERÁBEK, Luboš. *Pražské zahrady a paláce*; Hejda & Tuček: Praha, 1903.

KLÁPŠTĚ, Jan. *Proměna českých zemí ve středověku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-175-1.

KODÝDKOVÁ, Martina. *Česká provincie Congregatio Jesu a její proměny ve 20. století se zaměřením na její působení ve Štěkni*. Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Brno, 2005.

KOŘÍNEK, Petr. *Dřevěný altán zastřešující sochu P. Marie Immaculaty v areálu NMSKB, Vlašská 36, 11800 Praha 1 [Praha 1 - Malá Strana, Vlašská 336/36, klášter Milosrdných sester sv. Karla Boromejského]*. 1 svazek.

KOZÁKOVÁ, Zlata. *Praha pohyb Sokol*. Praha, Česká obec sokolská, 1998.

KRACÍK, Jan. *Restaurátorský záměr na sochy. Strakova akademie*. Praha, 2017. 1 sv.

KUČA, Karel. KUČOVÁ, Věra. *Principy památkového urbanismu*. Praha: NPÚ, 2000. ISBN 80-86234-15-0.

LANCINGER, L. *Dějiny objektu*. In: Standardní stavebně historický průzkum. Praha 1 – Malá Strana, Nebovidská 1, čp. 459/III., Praha 2004.

LUKAS, Jiří. PŘIKRYLOVÁ, Miroslava. *Pražské veduty 18. století*. Praha: Muzeum hl. m. Prahy, 2017. ISBN 978-80-87828-26-7.

MÍKA, Zdeněk., a kol. *Dějiny Prahy v datech. 2.*, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0789-8.

MORSTADT, Vincenc. a GEISLER, Friedrich. *Prag im neunzehnten Jahrhunderte: eine Auswahl der schönsten Ansichten: mit erklärendem Texte*. Prag: Borrosch und André, Buch und Kunst-Händler, 1835.

NĚMEC, Jan. *Památné stromy v Čechách, na Moravě a Slezsku*, Praha: Olympia, 2003.

NOVOTNÝ, Antonín. *Pražské Karmelitky: kus historie staré Prahy*, Praha: Žikeš, 1941.

OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. Šlapanice: ERA, 2002. ISBN 80-86517-13-6.

PAULUS, Filip. *Dějiny botanické zahrady na Smíchově ve světle archivních pramenů*. rigorózní práce, Univerzita Karlova, Praha, 2016.

PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena. *Rajská zahrada /dvůr/ u sv. Tomáše*. E. Portál. roč. XII, č. 31, 1/1987, (1987).

PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena. *Seminářská zahrada*. E. Portál. roč. XII, č. 31, 1/1987, (1987).

PACÁKOVÁ – HOŠŤÁKOVÁ, Božena. *Praha – zahrady a parky*. Praha: Karolinum. 1. vyd., 2016. ISBN 978-80-246-2625-3.

Památky a příroda, časopis státní památkové péče a ochrany přírody, ISSN 0139-9853, 1978, Volume 3.

POKORNÁ, Adéla. *Interdisciplinaria archaeologica Natural Sciences in Archaeology: Archaeobotanical Database of the Czech Republic, an Interim Report*, 2nd ed. [online]; 2011. <http://iansa.eu/papers/IANSA-2011-01-pokorna.pdf>

ROTHBAUEROVÁ, Vítězslava. *Hotel nad pražskou historií*. časopis Stavebnictví 2008, 4.

RUTH, František a Pavel KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních: Purkyňova ulice – Žofín*. V Praze: Körber, 1904.

SEMOTANOVÁ, Eva. *Ottův historický atlas: Praha*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7451-442-5.

STEJSKALOVÁ, Jana, SÍBRTOVÁ, Ivana. a VLASÁK, Martin. *Pražské historické zahrady a parky: architektura, dendrologie, památková péče*. Praha: Academia, 2018, ISBN 978-80-200-2835-8.

STEINOVÁ, Šárka. *František Thomayer. Život a dílo zahradního architekta*. Praha: Národní zemědělské muzeum Praha, 2008. ISBN:978-80-86874-09-8

SZENTESIOVÁ, Kateřina. *Urbanistický vývoj Prahy za posledních 20 let*. Urbanismus a územní rozvoj 2010, XIII (5).

ŠIMEK, Pavel. *Projektování a realizace*. In: *Praha 2001 – historické zahrady, parky a sady: seminář "Pražské zahrady a parky"* pořádaný v říjnu 2001. Hrdějovice: Agentura Bonus, 2001. ISBN 80-902690-4-4.

ŠOLC, Martin. *Bývalý „profesní dům“ Tovaryšstva Ježíšova na Malostranském náměstí, dnešní budova Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy*. Pokroky matematiky, fyziky a astronomie. 2002.

ŠTONCNER, Petr. *Stavebně historický průzkum domu č.p. 192, Thunovská 27, Praha 1 - Malá Strana*. Praha: NPÚ, 2011.

TOMEK, Václav. *Dějepis města Prahy V*. Praha; 1905.

VALTR, Ladislav. *Stavebně historický průzkum. Zahradní altán*. [čp. 336, Vlašská 36, Praha 1, Malá Strana]. 1 svazek.

VILÍMKOVÁ, Milada. *Stavitelé paláců a chrámů: Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*. 1. vyd., Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1986.

VILÍMKOVÁ, Milada. *Ke stavebnímu vývoji komplexu jezuitských budov na Malostranském náměstí*. Umění XIX. 1971, roč. 19, č. 3, s. ISSN 0049-5123.

VLČEK, Pavel. *Umělecké památky Prahy: Malá Strana*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0771-73.

VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd., Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

WIRTH, Zdeněk. *Pražské zahrady 2*, 1. vyd., Umělecké památky; Praha, 1943.

ZAVŘEL, Jan. *Pražský vrch Petřín*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-422-0.

## 7. Použité zdroje

- Býv. klášter karmelitánů. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/byv-klaster-karmelitanu-15529922>
- Budova bývalého kostela sv. Vavřince, Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře 1920-1936, Národní archiv, archivní VadeMeCum. [cit. 2021-08-13]. Dostupné z: <https://vademecum.nacr.cz/>
- Domy pana Bretfelda. Archiv hlavního města Prahy. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/index.html?mid=186>
- DVOŘÁK, Pavel.; PODAŘIL, Tomáš. Kašna v budově Ministerstva financí ČR. Pražské kašny a fontány. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/kasna-v-budove-ministerstva-financi-cr/>
- DVOŘÁK, Pavel.; PODAŘIL, Tomáš. Kašna se Vojanových sadech. Pražské kašny a fontány. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/kasna-ve-vojanovych-sadech/>
- Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře. Národní archiv, VadeMeCum. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=07d095f0-0110-456f-91c6-4fb8965ae8dd>
- Strakova akademie, Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře. Národní archiv, VadeMeCum. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=c9153432-acc9-491b-a783-a2a71b077593>
- Great Prospect of Prague from Petřín Hill. Europeana. [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: [https://www.europeana.eu/cs/item/2063619/CZR\\_280\\_004](https://www.europeana.eu/cs/item/2063619/CZR_280_004)
- Grundriss der k. k. Hauptstadt Prag und ihres nächtigen Umgebungen [kartografický dokument] / [Leopold Wöllner; Caspar Pluth]. Digitální univerzitní repozitář. [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: [http://digitool.is.cuni.cz:1801/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=788986.xml&dvs=1649850203139~495&locale=cs\\_CZ&search\\_terms=&adjacency=&VIEWER\\_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY\\_RULE\\_ID=3&divType=](http://digitool.is.cuni.cz:1801/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=788986.xml&dvs=1649850203139~495&locale=cs_CZ&search_terms=&adjacency=&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=3&divType=)
- HAVRDA, Jan. Praha doby Karla IV.- klášter dominikánek sv. Anny na Újezdě. K situování archeologických zjištění, 2017. Praha archeologická, integrovaný informační systém archeologických pramenů Prahy. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/223?tgo=51>

- HAVRDA, Jan. Zmizelý vltavský ostrov na Klárově, 2018. Praha Archeologická. Integrovaný systém archeologických pramenů Prahy. [cit. 2021-09-07]. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/307?q=mal%C3%A1+strana>
- Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>
- HOSKOVEC, Ladislav. Naše zahrady a parky: Praha, Vojanovy sady, 2016. Botany. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/vojanovy-sady/>
- Hřiště a sady při Akademii hraběte Straky. Národní zemědělské muzeum. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: [https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-60\\_V\\_Z\\_49/](https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-60_V_Z_49/)
- Hřiště a sady při Akademii hraběte Straky. Národní zemědělské muzeum. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: [https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-61\\_V\\_Z\\_49/](https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-61_V_Z_49/)
- Jezuitský letohrádek a kovárna. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-a-kovarna-14647276>
- Jezuitský letohrádek. Národní památkový ústav. Památkový katalog. [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/jezuitsky-letohradek-14647357>
- Kaple. Památkový katalog. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kaple-15631906>
- Klášter Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/klaster-milosrdnych-sester-sv-karla-boromejskeho-150909>.
- Klášter augustiniánů eremitů. Národní památkový ústav – Památkový katalog. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-3041751>
- Klášter dominikánů/magdalenitek. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-dominikanu-magdalenitek-14489311>
- Klášter theatinů/kajetánů s kostelem Panny Marie Ustavičné pomoci. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-01-13]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-theatinu-kajetanu-s-kostelem-panny-marie-ustavicne-pomoci-15617817>
- Komunita v Praze v domě sv. Notburgy. Sestry Boromejky. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/komunita-notburga>



- Lekce historie v noblesním hotelu. ASB. [cit. 2021-05-15]. Dostupné z: <https://www.asb-portal.cz/architektura/komercni-objekty/hotely-a-restaurace/lekce-historie-vnoblesnim-hotelu/attachment/65278-5b43350f571d8>
- Mapy stabilního katastru. Dvě Prahy. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: <https://www.dveprahy.cz/>
- Malá Strana: s vyznačením budov, jež chrániti třeba. Chartae antiquae. [cit. 2021-05-13-05]. Dostupné z: <http://www.chartae-antiquae.cz/>.
- Nádvoří. Národní památkový ústav, Památkový katalog. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/nadvori-16187778>.
- Největší rekonstrukce Strakovy akademie v historii skončila, na řadě je obnova zahrady, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/nejvetsi-rekonstrukce-strakovy-akademie-v-historii-skoncila--na-rade-je-obnova-zahrady-182296/>
- Obnova Boromejské zahrady. Propamátky. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://www.propamatky.info/cs/financovani/hlavni-mesto-praha/sbirky/obnova-boromejske-zahrady/1885/>
- Obnova boromejské zahrady pod Petřínem. Sestry boromejky. [cit. 2021-06-11]. Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/zahrada>
- Obraz, Prag in Bohmen (Praha), veduta, autoři: Friedrich Bernhard Werner, Jeremias Wolff, grafika, r.1731-1740. Slovakiana. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: [https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko24vzf?content=CAIR\\_DIV\\_IMAGES\\_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do3p98t](https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko24vzf?content=CAIR_DIV_IMAGES_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do3p98t)
- Osazovací plán, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/document\\_6561/4af22ece4d1fa2343b6f6909a2aedad0-c\\_18-1\\_osazovaci-plan\\_a1\\_ve-zneni-vysvetleni-zd-c-1-pdf](https://zakazky.vlada.cz/document_6561/4af22ece4d1fa2343b6f6909a2aedad0-c_18-1_osazovaci-plan_a1_ve-zneni-vysvetleni-zd-c-1-pdf)
- Park. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2021-11-08]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/park-16245814>
- Palác Lažanských. Památkový katalog – Národní památkový ústav. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/palac-lazanskych-14456019>
- Plán Prahy z roku 1823, 2013. Historický ústav AV ČR, v. v. i.. [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: [http://towns.hiu.cas.cz/new/p\\_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-782](http://towns.hiu.cas.cz/new/p_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-782)
- Polohopisný plán Malé Strany [1895-1910] [kartografický dokument]: s vyznačením budov a zahrad, jež zachovati třeba / dle návrhu užší soupisné komise upraven Luboš Jeřábek; za součinnosti J. Heraina a K. Chytila; graficky znázornil Karel Malina. Digitální univerzitní

- rezpozitář. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z:  
[http://digitool.is.cuni.cz/R/KJ64ITT3I6MXQLURMAFEGSBQTXPN8YHCB52LG44GBUIRUJ3V8U-00631?func=dbin-jump-full&object\\_id=1039132&pds\\_handle=GUEST](http://digitool.is.cuni.cz/R/KJ64ITT3I6MXQLURMAFEGSBQTXPN8YHCB52LG44GBUIRUJ3V8U-00631?func=dbin-jump-full&object_id=1039132&pds_handle=GUEST)
- Pražská památková rezervace – UNESCO. Praha.eu. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z:  
[https://www.praha.eu/jnp/cz/co\\_delat\\_v\\_praze/pamatky/prazska\\_pamatkova\\_rezervace/index.html](https://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/pamatky/prazska_pamatkova_rezervace/index.html)
  - Praha 1823 (C. Pluth), 2013. Historický ústav AV ČR, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/en/mapy.php>
  - Praha doby Karla IV. - klášter dominikánek sv. Anny v Praze na Újezdě. Praha archeologická. [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/223?tgo=51>
  - Přílohy a dokumentace, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/document\\_6519/862ecf6be352570f473444dd165cffd2-priloha-i\\_dokumentace-pro-zadani-stavby-c\\_11\\_koordinacni-situace-k-projekt-pdf](https://zakazky.vlada.cz/document_6519/862ecf6be352570f473444dd165cffd2-priloha-i_dokumentace-pro-zadani-stavby-c_11_koordinacni-situace-k-projekt-pdf)
  - Petřínka, 2013. Pražská příroda. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <http://www.praha-priroda.cz/vodni-plochy-a-potoky/studanky-abecedne/petrinka/>
  - Plán Prahy vydaný kolem roku 1800, 2013. Historický ústav AV ČR, v. v. i.. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: [http://towns.hiu.cas.cz/new/p\\_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-780](http://towns.hiu.cas.cz/new/p_zoom.php?map=MSHU-MAP-B-780)
  - Plán královského hlavního města Prahy 1815. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/en/maps/22056>
  - Sdělení č. 159/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 1991. Zákony pro lidi. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-159/zneni-19910215>
  - Seminářská zahrada. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/seminarska-zahrada-3079037>
  - SEVEROVÁ, Jitka. Sochařské setkání ve Vojanových sadech, 1972. ABART. [cit. 2021-08-03]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/document/77723>
  - Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>.
  - Strakova akademie. Prague.eu. [cit. 2021-05-15]. Dostupné z: <https://www.praha1.cz/mestska-cast/o-mestske-casti/ulicnik/>

- Vademecum, <https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=51ede8cd-0189-4304-af64-efac35d13c53&scan=7a9a403a0692147a4de87ef67cdaf104>, FOTOARCHIV ČESKOSLOVENSKÉ TISKOVÉ KANCELÁŘE, PRAHA, Zahradní restaurace pivovaru u sv. Tomáše na Malé Straně v Praze. 13x18 cm, 1932
- Veřejná zakázka: Obnova zahrady Strakovy akademie, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-08-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/contract\\_display\\_967.html](https://zakazky.vlada.cz/contract_display_967.html)
- Velkopřevorský palác. Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/velkoprevorsky-palac-15536545>
- Velkopřevorský mlýn I. (Štěpánovský mlýn). Národní památkový ústav, památkový katalog. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/velkoprevorsky-mlyn-i-16187583>
- VITVAR, Jan. H. Zapovězený svět v centru Prahy: Tady hlídá širokko, 2020. Respekt. [cit. 2021-10-12]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/special/2020/mesto-v-lete/tady-hlida-sirokko>
- Vojanovy sady. Národní památkový ústav – památkový katalog. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/vojanovy-sady-16048325>
- Praga Bohemiae metropolis accuratissime expressa Jana Kozla a Michaela Peterle. Vratislavský prospekt, dřevořez, 1562, fotolitografická reprodukce z roku 1904, výřez. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. HP 2003\_0042.
- Zahrada. Národní památkový ústav. Památkový katalog. [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zahrada-3044843>
- Zadávací dokumentace, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: [https://zakazky.vlada.cz/document\\_download\\_6512.html](https://zakazky.vlada.cz/document_download_6512.html)
- Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči, 1987. Zákony pro [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: [lidi. https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20)
- Zákon č. 242/1992 Sb. Zákon České národní rady, který se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona České národní rady č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, 1992. Zákony pro lidi. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-242>
- Zahrada Maltézská. Národní památkový ústav. Památkový katalog. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zahrada-maltezska-3041715>.
- Zázvorka, P. Bedřich Schnirch. Čsopis stavebnictví. [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://www.casopisstavebnictvi.cz/clanky-bedrich-schnirch.html>

## 8. Obrazové přílohy

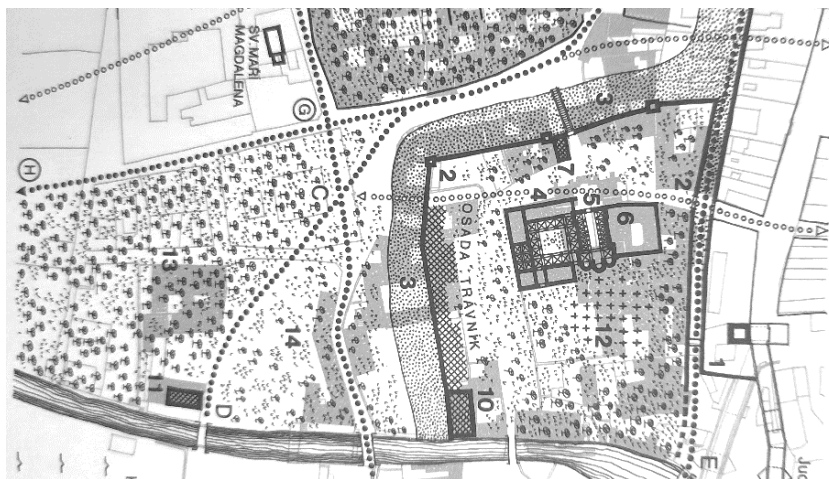
Zahrada u komendy řádu maltézských rytířů, Malá Strana, Velkopřevorské náměstí, Praha 1



Obr. 1: Maltézská zahrada, foto z 1. 5. 2022, Veronika Pulcová.

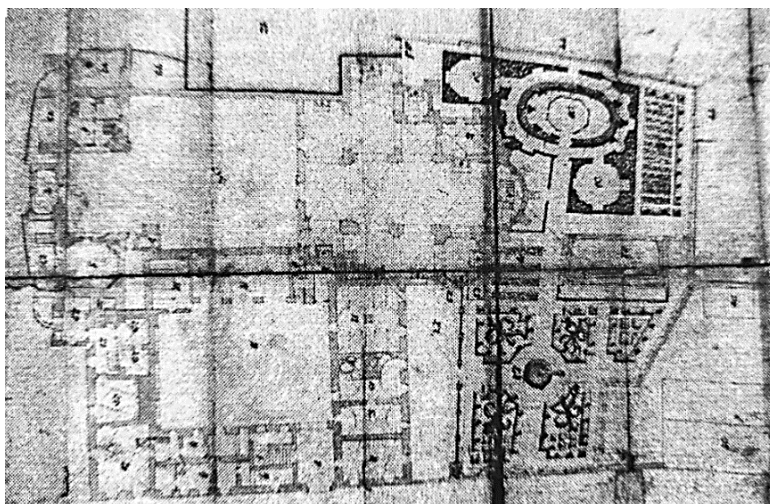


Obr. 2: Foto Platanu v zahradě z 1. 5. 2022, Veronika Pulcová.



Obr. 3: Schéma pozemků johanitů v místě osady Trávník.<sup>260</sup>

<sup>260</sup> 23. HLAVSA, V. Malá Strana / Menší Město pražské. 1. vyd., Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 1983. s. 106.



Obr. 4: Půdorys před vrcholně barokní přestavbou, návrh zahrady (1726).<sup>261</sup>



Obr. 5: Detail kresby perem, Josef Daniel Huber, 1769.<sup>262</sup>

<sup>261</sup> VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, 1. vyd., Praha: Libri, 1997. s. 459.

<sup>262</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>





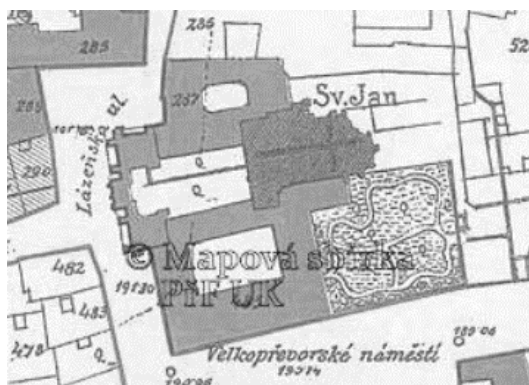
Obr. 6: Detail z plánu F. L. Hergeta, 1791 (Archiv hl. m. Prahy).



Obr. 7: Velkopřevorství z plánu Prahy vytvořeným Josefem Jüttnerem v letech 1811–1816.<sup>263</sup>



Obr. 8: Detail velkopřevorství řádu maltézských rytířů z plánu Prahy od Josefa Jüttnera z roku 1815.<sup>264</sup>



Obr. 9: Výřez polohopisného plánu Malé Strany od Luboše Jeřábka z roku 1895-1910.<sup>265</sup>

<sup>263</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

<sup>264</sup> Plán královského hlavního města Prahy 1815. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/en/maps/22056>

<sup>265</sup> Polohopisný plán Malé Strany [1895-1910] [kartografický dokument]: s vyznačením budov a zahrad, jež zachovati třeba / dle návrhu užší soupisné komise upravil Luboš Jeřábek; za součinnosti J. Heraina a K. Chytila; graficky znázornil Karel Malina. Digitální univerzitní repozitář. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: [http://digitool.is.cuni.cz/R/KJ64ITT3I6MXQLURMAFEGBQTXPN8YHCB52LG44GBUIRUJ3V8U-00631?func=dbin-jump-full&object\\_id=1039132&pds\\_handle=GUEST](http://digitool.is.cuni.cz/R/KJ64ITT3I6MXQLURMAFEGBQTXPN8YHCB52LG44GBUIRUJ3V8U-00631?func=dbin-jump-full&object_id=1039132&pds_handle=GUEST)

**Rajská zahrada a dvory konventu obutých augustiniánů u kostela sv. Tomáše, Malá Strana, Letenská, Praha 1**



Obr. 10: Rajský dvůr, foto z 28. 4. 2022, Veronika Pulcová.



Obr. 11: Pohled na ambít, foto z 28. 4. 2022, Veronika Pulcová.



Obr. 12: Foto kláštera z roku 2000.<sup>266</sup>



Obr. 13: Historické foto z roku 2000.<sup>267</sup>



Obr. 14: Foto z roku cca 2003.<sup>268</sup>



Obr. 15: Foto dvora patřící hotelu, 28. 4. 2022, V. Pulcová.

<sup>266</sup> Hanzlíková, K.; Veselý, J. Pět hvězdiček u sv. Tomáše. *Věstník Klubu Za starou Prahu* 2006, 1, 17–22.

<sup>267</sup> Hanzlíková, K.; Veselý, J. Pět hvězdiček u sv. Tomáše. *Věstník Klubu Za starou Prahu* 2006, 1, 17–22.

<sup>268</sup> Lekce historie v noblesním hotelu. ASB. [cit. 2021-05-15]. Dostupné z: <https://www.asb-portal.cz/architektura/komerční-objekty/hotely-a-restaurace/lekce-historie-v-noblesním-hotelu/attachment/65278-5b43350f571d8>





Obr. 16: Dvůr se zahradou patřící hotelu, foto z 28. 4. 2022, Veronika Pulcová.



Obr. 17: Dvůr „růžová zahrada“ pro soukromé stravování, dnes součástí hotelu.<sup>269</sup>



Obr. 18: Zahradní restaurace pivovaru u sv. Tomáše. 13x18 cm, 1932.<sup>270</sup>

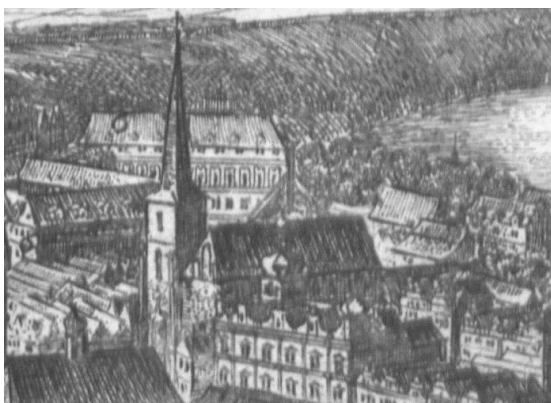


Obr. 19: Klášter augustiniánů na Vratislavském prospektu z roku 1562.<sup>271</sup>



Obr. 20: Vpád pasovských vojsk do Prahy, po roku 1611, rozměr listu 34 x 41 cm, originální lept, autor neznámý.

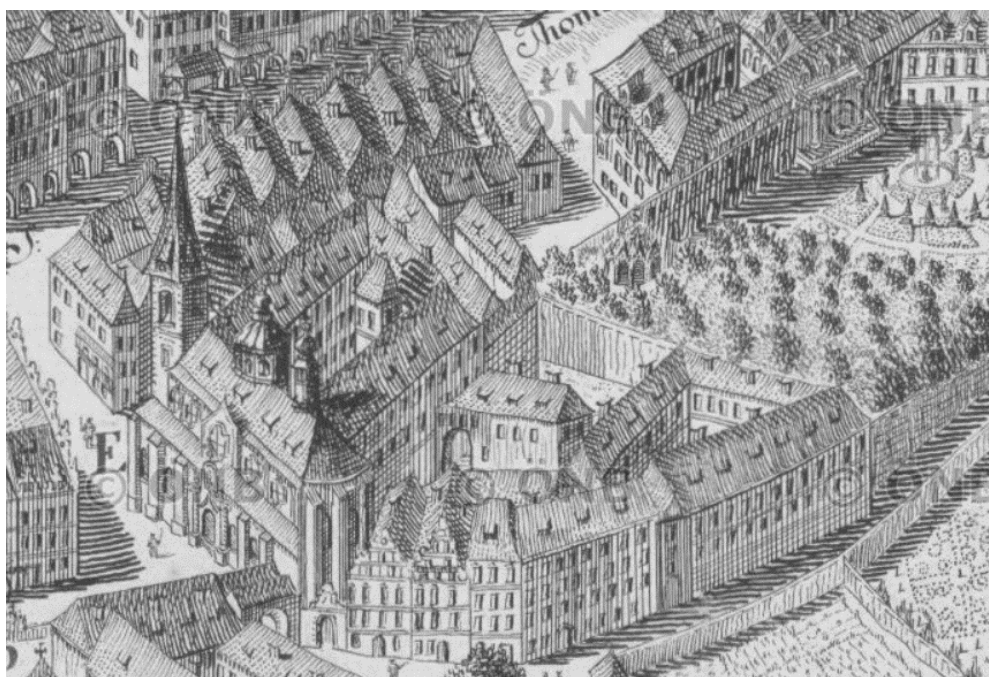




Obr. 21: Pohled na Prahu z Petřína, Václav Hollar, v roce 1649 podle kreseb z roku 1636.<sup>272</sup>



Obr. 22: Detail konventu augustiniánů, plán Prahy z roku 1791, F. L. Herget.



Obr. 23: Plán Prahy (detail konventu augustiniánů) od Josefa Daniela Hubera z roku 1769.<sup>273</sup>

<sup>269</sup> Augustine, a Luxury Collection Hotel, Prague. The Luxury collection. [cit. 2022-05-19-]. Dostupné z: <https://www.marriott.com/hotels/hotel-photos/prgic-augustine-a-luxury-collection-hotel-prague/>

<sup>270</sup> Vademecum, [cit. 2021-15-2] Dostupné z:

<https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=51ede8cd-0189-4304-af64-efac35d13c53&scan=7a9a403a0692147a4de87ef67cdaf104>;

FOTOARCHIV ČESKOSLOVENSKÉ TISKOVÉ KANCELÁŘE, PRAHA, Zahradní restaurace pivovaru u sv. Tomáše na Malé Straně v Praze. 13x18 cm, 1932

<sup>271</sup> Praga Bohemiae metropolis accuratissime expressa Jana Kozla a Michaela Peterle. Vratislavský prospekt, dřevořez, 1562, fotolitografická reprodukce z roku 1904, výřez. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. HP 2003\_0042.

<sup>272</sup> PRAGA, Panorama Prahy z Petřína, Václav Hollar. Vydal: Matthaeus Merian v publikaci Martina Zeillera, Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae, 1. vyd., Frankfurt n. M. kolem 1650, rozměry 278 x 1 178 mm. Archiv hlavního města Prahy, Sběrka grafiky, sign. G 27a.

<sup>273</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>



Obr. 24: Mědiryt augustiniánského kláštera z roku 1731, F. B. Werner.<sup>274</sup>



Obr. 25: Výřez polohopisného plánu Malé Strany od Luboše Jeřábka z roku 1895-1910 (detail kláštera obutých augustiniánů).<sup>275</sup>

<sup>274</sup> HÖGGMAYR, A. Fratrum Eremitarum Sancti Augustini Monasteria per germaniam, München, 1731, s. 44.

<sup>275</sup> Polohopisný plán Malé Strany [1895-1910] [kartografický dokument]: s vyznačením budov a zahrad, jež zachovati třeba / dle návrhu užší soupisné komisse upravil Luboš Jeřábek; za součinnosti J. Heraina a K. Chytila;



**Bývalá rajská zahrada kláštera dominikánů/magdalenitek, Malá Strana, Karmelitská**



*Obr. 26: Dnešní stav bývalého kláštera se zahradou, foto z 1. 5. 2022, Veronika Pulcová.*



*Obr. 27: Dnešní stav zahrady, foto z 1. 5. 2022, Veronika Pulcová.*



*Obr. 28: Vestavěná tiskárenská hala před zbouráním (foto J. Podliska, 1997).<sup>276</sup>*

<sup>276</sup> Havrda, J.; Tryml, M. Kláštery magdalenitek a dominikánů u sv. Maří Magdalény na Malé Straně v Praze. *Staletá Praha* 2009, 2, s. 26–46.



Obr. 29: Stav po demolici tiskárenské haly a po odstranění novověkých navážek. Situace těsně před zahájením archeologického výzkumu v listopadu 2003 (foto J. Hlavatý, 2003).<sup>277</sup>



Obr. 30: Kresba Friedricha Bernarda Wenera, kolem roku 1740. Klášter dominikánů, kterému vévodí stavba nového kostela. Vlevo budova kaple.<sup>278</sup>



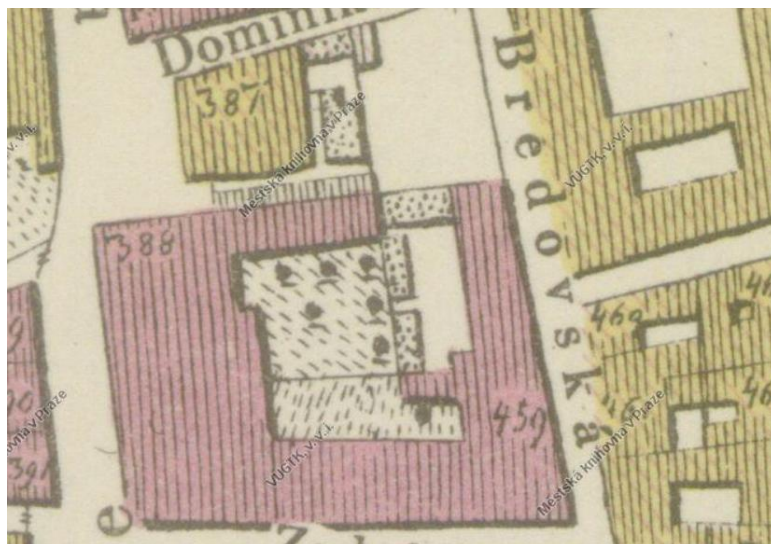
Obr. 31: Výřez z ortografického plánu Prahy J. D. Hubera (1769). V rajsském dvoru je v budově západního křídla viditelných několik oblouků ambitu.<sup>279</sup>

<sup>277</sup> Havrda, J.; Tryml, M. Kláštery magdalenitek a dominikánů u sv. Maří Magdalény na Malé Straně v Praze. *Staletá Praha* 2009, 2, s. 26–46.

<sup>278</sup> *Ibid.*, s. 26–46.

<sup>279</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>

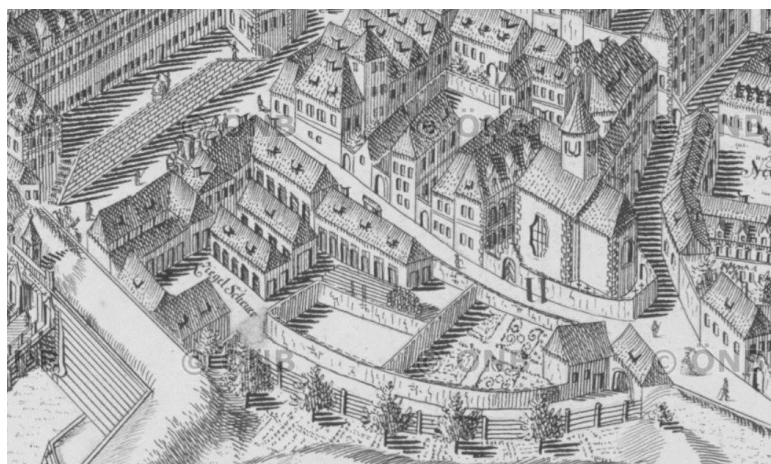




Obr. 32: Detail z plánu královského hlavního města Prahy, 1815.<sup>280</sup>



Obr. 33: Detail ze Sadelerova prospektu, zahrady u dnešního Tyršova domu, 1606.<sup>281</sup>



Obr. 34: Detail plánu Prahy od Josefa Daniela Hubera z roku 1769.<sup>282</sup>

<sup>280</sup> Plán královského hlavního města Prahy 1815. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/22057>

<sup>281</sup> Praha, tzv. Sadelerův prospekt, Filip van der Bossche (1606), mědirytina, vydal Jiljí Sadeler 1618, rozměry 420 x 2 234 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 17442.

<sup>282</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>

**Zahrada bývalého konventu bosých karmelitánů (Seminářská zahrada), Malá Strana, Karmelitská, Praha 1**



*Obr. 35: Stav zahrady na dvorku roku 1994.*



*Obr. 36: Dnešní stav dvorku z roku 2021.*



*Obr. 37: Budova bývalého kostela sv. Vavřince, Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře 1920-1936, foto 1935.<sup>283</sup>*

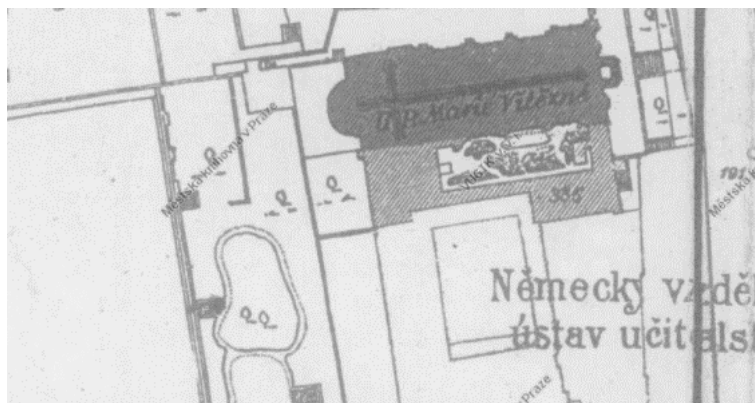


*Obr. 38: Seminářská zahrada, zdroj: časopis Světozor 19. 4. 1916.<sup>284</sup>*

<sup>283</sup> Budova bývalého kostela sv. Vavřince, Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře 1920-1936, Národní archiv, archivní VadeMeCum. [cit. 2021-08-13]. Dostupné z: [https://vademezum.nacr.cz/vademezum/PaginatorResult.action?\\_sourcePage=ox9qduDIMPC5SoGnCtiPTIfwqOulUS27ChJSOC-Xx1N6e9eaddALgYmjoUQcd6k12MbiqlQnrrvY4ZTA2F905dHwxsAMjoGTqEz-Vol\\_ct0%3D&row=2](https://vademezum.nacr.cz/vademezum/PaginatorResult.action?_sourcePage=ox9qduDIMPC5SoGnCtiPTIfwqOulUS27ChJSOC-Xx1N6e9eaddALgYmjoUQcd6k12MbiqlQnrrvY4ZTA2F905dHwxsAMjoGTqEz-Vol_ct0%3D&row=2)

<sup>284</sup> Vlašská. Historická Praha. [cit. 2021-05-11]. Dostupné z: <https://www.historicka-praha.cz/vla%C2%9Aska/>

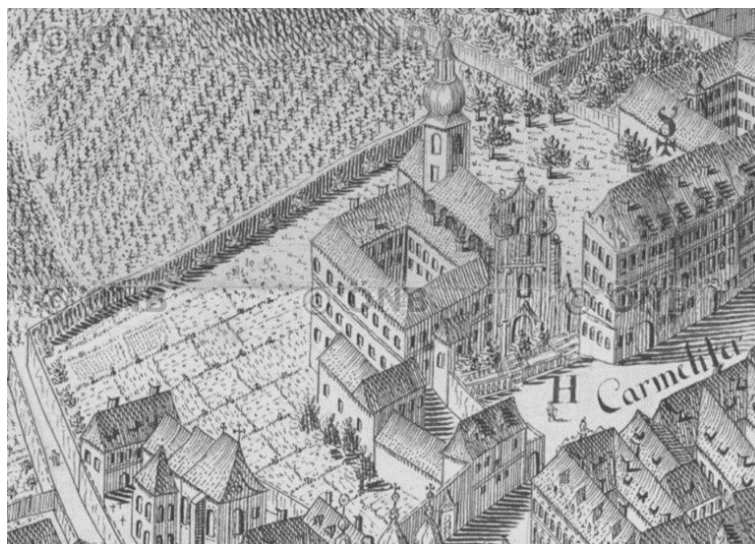




Obr. 39: Část plánu mapy s detailem na zahrady u kláštera a kostela 1895-1910.<sup>285</sup>



Obr. 40: Západní křídlo konventu karmelitánů, zobrazeno na Hollarově pohledu, 1649.<sup>286</sup>

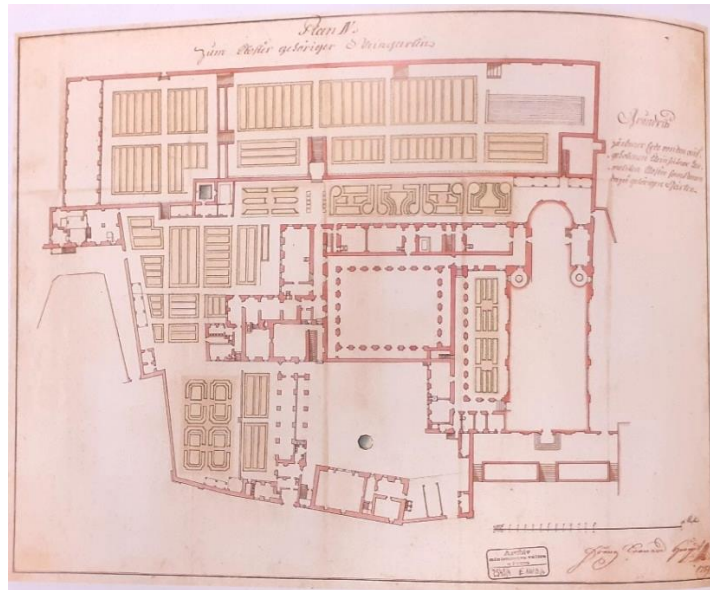


Obr. 41: Výřez mapy s kostelem, klášterem a zahradou (dnes Seminářskou) – Josef Daniel Huber, 1769.<sup>287</sup>

<sup>285</sup> Malá Strana: s vyznačením budov, jež chrániti třeba. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae.cz [cit. 2021-05-13]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/>

<sup>286</sup> LAZAROVÁ, M. a LUKAS, J. Praha: obraz města v 16. a 17. století: soupis grafických pohledů. Praha: Argo, 2002.

<sup>287</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-05-11]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>



Obr. 42: Plán kláštera se zahradou z roku 1769.<sup>288</sup>



Obr. 43: Seminářská zahrada, zdroj: časopis Český svět 24. 2. 1927.<sup>289</sup>



Obr. 44: Situační plán území Nebozítek, Petřín. Inventární číslo: 150\_V\_Z\_93; autor: František Thomayer; datace: 1894; původ: NZM Valtice 2007; rozměry: 535 x 395.

<sup>288</sup> Herget, F. L. *Plan IV, zum Closter gesariger Weingarten; Plán vinice kláštera karmelitánů*, Archiv ministerstva vnitra v Praze, 2545/4, E XIV 3/4, 1769.

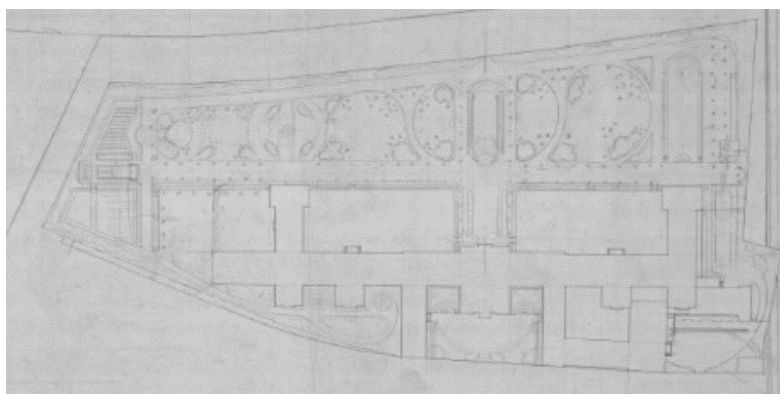
<sup>289</sup> Vlašská. Historická Praha. [cit. 2021-05-11]. Dostupné z: <https://www.historicka-praha.cz/vla%C2%9Aska/>



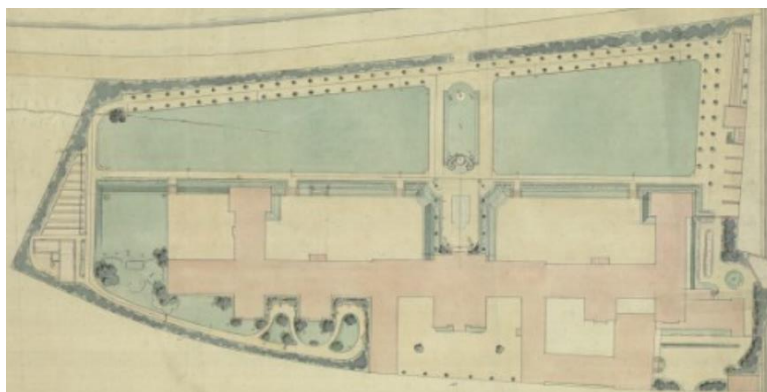
**Lazarská (Malá Strana, Nábřeží E. Beneše, Praha 1) a Slavatovská (Smíchov, Praha 5)  
zahrada dříve patřící Profesionálnímu domu s kostelem sv. Mikuláše**



*Obr. 45: Stav zahrady před rekonstrukcí u Strakovy akademie.<sup>290</sup>*



*Obr. 46: Hřiště a sady při Akademii hraběte Straky. Inventurní číslo: 60\_V\_Z\_49  
autor: František Thomayer; datace: Není; původ: NZM Valtice; rozměry: 985 x 565.<sup>291</sup>*



*Obr. 47: Hřiště a sady při Akademii hraběte Straky. Inventurní číslo: 61\_V\_Z\_49; autor: František Thomayer;  
datace: Není; původ: NZM Valtice 2007; rozměry: 915 x 560.<sup>292</sup>*

<sup>290</sup> Největší rekonstrukce Strakovy akademie v historii skončila, na řadě je obnova zahrady, 2020. Vláda České republiky. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/nejvetsi-rekonstrukce-strakovy-akademie-v-historii-skoncila--na-rade-je-obnova-zahrady-182296/>

<sup>291</sup> Hřiště a sady při Akademii hraběte Straky. Národní zemědělské muzeum. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: [https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-60\\_V\\_Z\\_49/](https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-60_V_Z_49/)

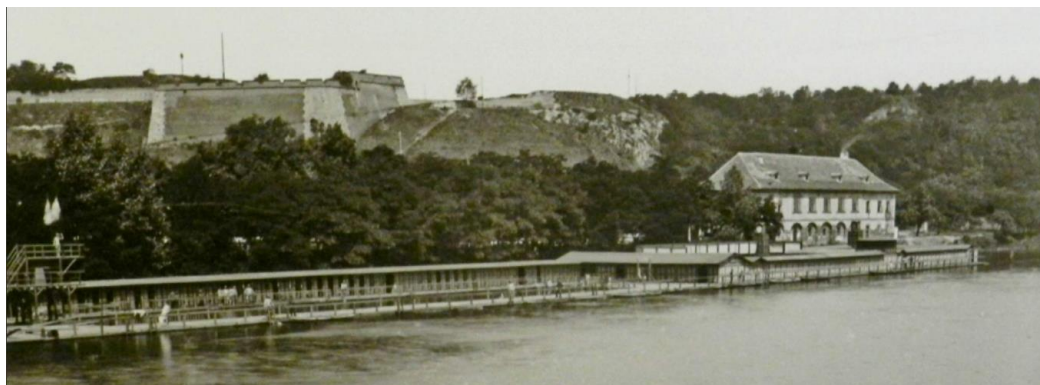
<sup>292</sup> Hřiště a sady při Akademii hraběte Straky. Národní zemědělské muzeum. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: [https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-61\\_V\\_Z\\_49/](https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/hriste-a-sady-pri-akademii-hrabete-straky-61_V_Z_49/)



Obr. 48: Sportovní hřiště před akademií. Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře 1930-1939, 1932.<sup>293</sup>



Obr. 49: Strakova akademie se zahradou. Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře 1930-1939.<sup>294</sup>



Obr. 50: Letní dům jezuitů v bývalé zahradě (zbořen roku 1896), foto: Eckert (1885).

<sup>293</sup>Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře. Národní archiv, VadeMeCum. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=07d095f0-0110-456f-91c6-4fb8965ae8dd>

<sup>294</sup> Fotoarchiv Československé tiskové kanceláře. Národní archiv, VadeMeCum. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=c9153432-acc9-491b-a783-a2a71b077593>



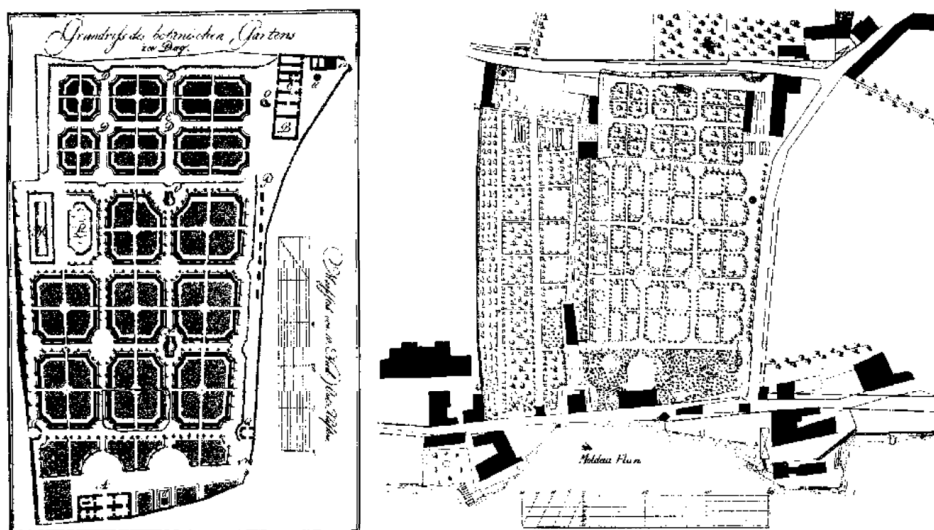




Obr. 54: Výřez plánu Prahy (vytvořený Josefem Jüttnerem v letech 1811–1816).<sup>296</sup>



Obr. 55: Výřez mapy z roku 1791 od F. L. Hergeta, zachycující Lazarovskou zahradu, kde si jezuité postavili obytný dům se zahradou a letohrádkem.<sup>297</sup>



Obr. 56: Plán bývalé botanické zahrady z poč. 19. století od Berky. Plán býv. bot. Zahrady z r. 1848.<sup>298</sup>

<sup>296</sup> Historický atlas měst AV, v. v. i.. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <http://towns.hiu.cas.cz/mapy.php>

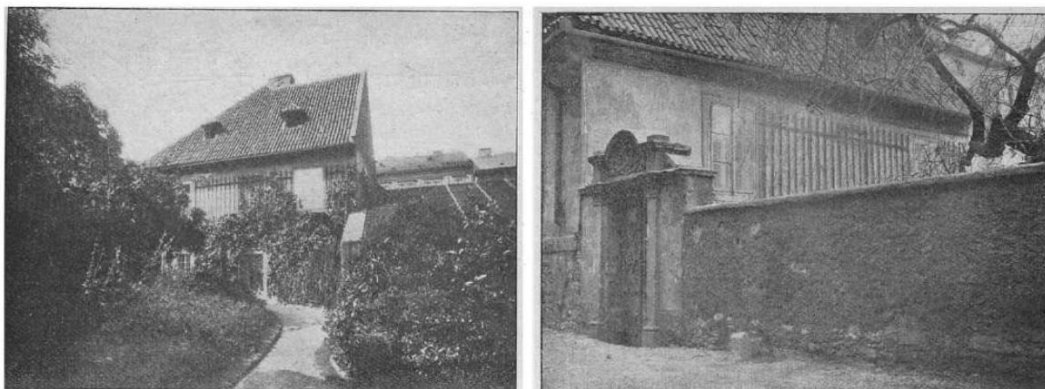
<sup>297</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundriß der Kay. König. Hauptstadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.) 1791.

<sup>298</sup> HOFMAN, J. Bývalá stará Praha. Za starou Prahu, Věštník Klubu Za starou Prahu 1914, IV. (8), 51–52.





Obr. 57: Dispenzář (Dientzenhoferův pavilon), postavený roku 1735 Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem na Smíchově.<sup>299</sup>



Obr. 58: Hospodářská budova a zadní branka v bývalé botanické zahradě.<sup>300</sup>



Obr. 59: Zahrada na Smíchově s kašnou, detail z plánu F. H. Hergeta (1791, Archiv hl. m. Prahy).<sup>301</sup>

<sup>299</sup> JUNGSMANN, J. Smíchov – město za Újezdskou branou. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2008. S. 97-100.

<sup>300</sup> HOFMAN, J. Bývalá stará Praha. *Za starou Prahu, Věštník Klubu Za starou Prahu* **1914**, IV. (8), 51–52.

<sup>301</sup> Hergetův plán. AMP, Sběrka map a plánů, MAP P 1 B/1, Grundris der Kay. HauptStadt Prag im Königreich Böhmen unter ... Leopold des II. (Půdorys císařského a královského hlavního města Prahy v Království českém za ... Leopolda II.) 1791.



Obr. 60: Slavatovská zahrada, výřez z perokresby od Josefa Daniela Hubera, 1769.<sup>302</sup>

**Vojanovy sady u bývalého konventu bosých karmelitek a anglických panen u kostela sv. Josefa, U Lužického semináře, Praha 1**



Obr. 61: Pohled na kapli sv. Jana Nepomuckého (nika původně se sochou světce), foto 20. 4. 2022, Pulcová.



Obr. 62: Část zahrady se hřištěm, foto 20. 4. 2022. Pulcová

<sup>302</sup> Plán Prahy Josefa Daniela Hubera, *Plan der königl. Haupt Stadt Prag im Köngreich Böhheim*, 1769. Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Wien, sign. FKB P 67.

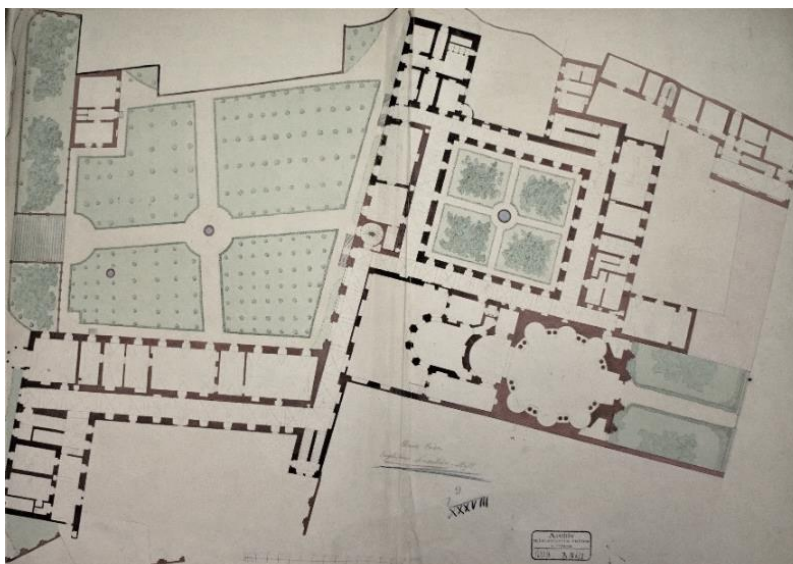




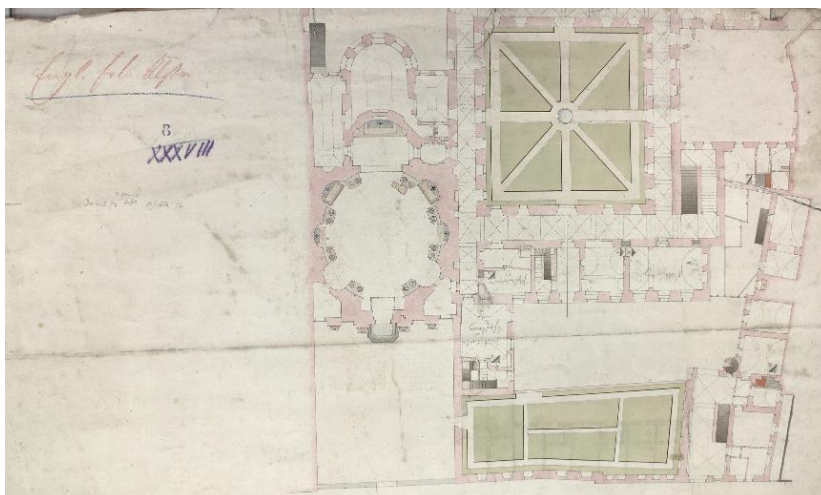
Obr. 63: Horní terasa s kašnou, foto 20. 4. 2022, Pulcová.



Obr. 64: Plán zahrady u kláštera Anglických panen v Praze; číslo listu NAD: 324; značka fondu: SMP; Sběrka map a plánů Národního archivu; signatura: B-XV-6/7/1, polovina 19. století.



Obr. 65: Plán kláštera Anglických panen v Praze-Josefské ulici; číslo listu NAD: 324; značka fondu: SMP; Sběrka map a plánů Národního archivu; signatura: B-XV-6/8 (2. polovina 19. století).



Obr. 66: Plán kláštera Anglických panen v Praze-Josefské ulici; číslo listu NAD: 324; značka fondu: SMP; Sběrka map a plánů Národního archivu; signatura: B-XV-6/7/1; (pol. 19. století).



Obr. 67: Folpert van Ouden-Allen, mědiryt, 1685, Archiv hlavního města Prahy, Sběrka grafiky, sign. G 37.



Obr. 68: Detail kresby perem Josefa Daniela Hubera z roku 1769.<sup>303</sup>

<sup>303</sup> Staré město pražské. Virtualní mapová sbírka Chartae-Antiquae [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/Zdiby>: Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v.v.i.





Obr. 69: Detail plánu Prahy od Leopolda Wöllnera, mezi léty 1790-1822<sup>304</sup>

### Kajetánské terasy u kláštera theatinů/kajetánů, Malá Strana, Nerudova, Praha 1



Obr. 70: Pohled na Kajetánské terasy z kavárny, foto 1. 5. 2022, Pulcová.<sup>305</sup>



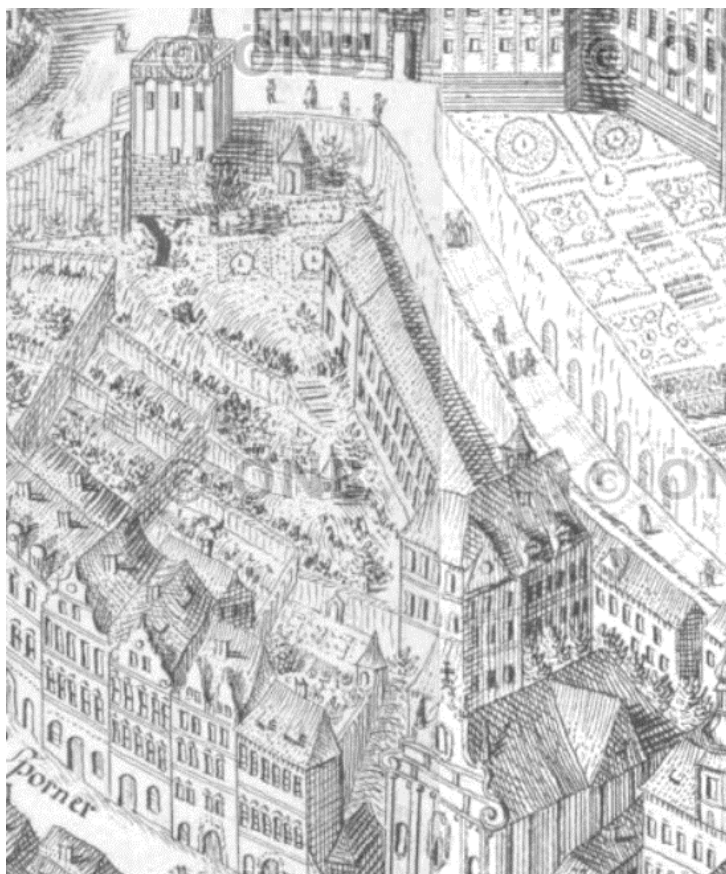
Obr. 71: Pohled na zahradu z hotelu U Zlatého kola (foto z roku 2016)



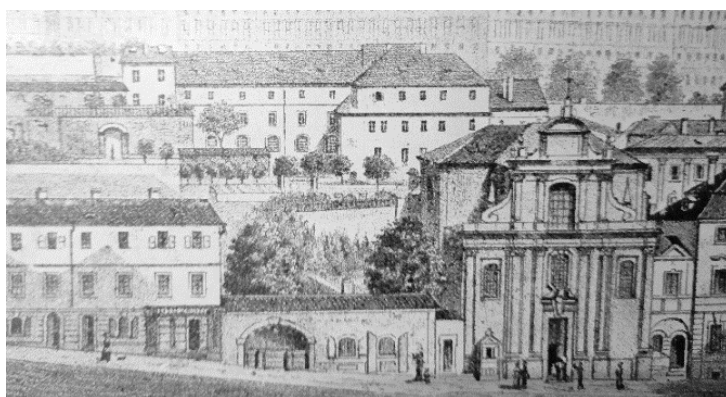
Obr. 72: Zchátralá zahrada a fontána bez vody (stav 2012). Dnes je fontána umístěna ve sbírce Nadace Věry a Vladimíra Janouškových v Praze v Košířích. Foto Pavel Dvořák a Tomáš Podářil<sup>306</sup>

<sup>304</sup> Grundriss der k. k. Hauptstadt Prag und ihres nächtigen Umgebungen [kartografický dokument] / [Leopold Wöllner; Caspar Pluth]. Digitální univerzitní repozitář. [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: [http://digitool.is.cuni.cz:1801/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=788986.xml&dvs=1649850203139~495&locale=cs\\_CZ&search\\_terms=&adjacency=&VIEWER\\_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY\\_RULE\\_ID=3&divType=](http://digitool.is.cuni.cz:1801/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=788986.xml&dvs=1649850203139~495&locale=cs_CZ&search_terms=&adjacency=&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=3&divType=)

<sup>305</sup> VITVAR, J. H. Zapovězený svět v centru Prahy: Tady hlídá širokko, 2020. Respekt. <https://www.respekt.cz/special/2020/mesto-v-lete/tady-hlida-sirokko> [cit. 2021-10-12].  
DVOŘÁK, P.; PODAŘIL, T. Kinetická fontána na Kajetánských terasách (odstraněno). Pražské kašny a fontány. <https://www.prazskekasny.cz/kyvna-fontana-na-kajetanskych-terasach/> [cit. 2021-10-04].



Obr. 73: Detail na Kajetánské terasy, autor Josef Daniel Huber, 1769<sup>307</sup>



Obr. 74: Pohled na klášter Theatinů a kostel P. Marie v dnešní Nerudově ulici. Podle dřevorytu z 1. poloviny 18. století<sup>308</sup>



Obr. 75: Detail Langweilova modelu Prahy (model v Muzeu hlavního města Prahy)

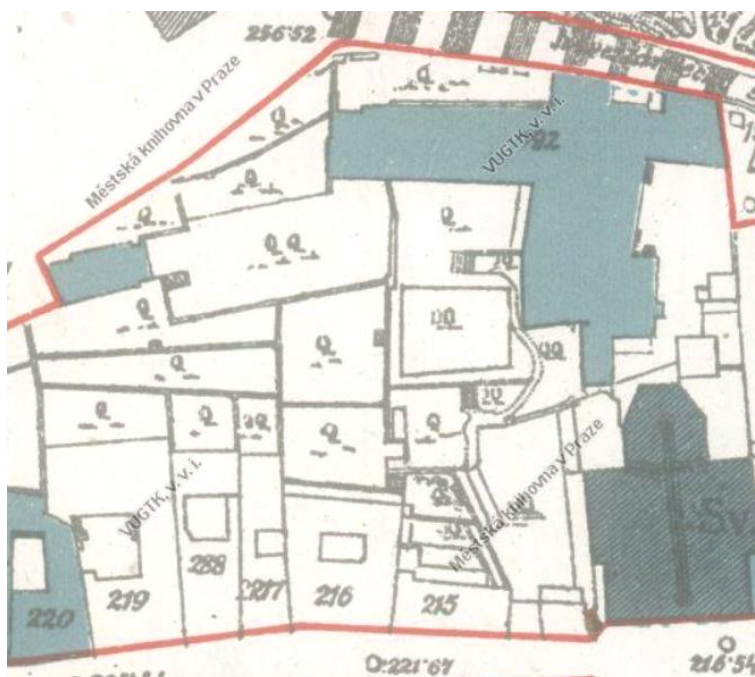




Obr. 76: Nejstarší dochovaná fotografie konventu, červená šipka ukazuje na skleník (foto František Fridrich, MMP)



Obr. 77: Pohled na konvent ze západu, 70. léta 19. stol. (foto NPÚ ÚP)



Obr. 78: Výřez polohopisného plánu Malé Strany od Luboše Jeřábka z roku 1895-1910 (detail Kajetánských teras s konventem a kostelem)<sup>309</sup>

<sup>307</sup> Plán Prahy Josefa Daniela Hubera, *Plan der königl. Haupt Stadt Prag im Königreich Böhmeim*, 1769. Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Wien, sign. FKB P 67.

<sup>308</sup> BLESÍK, J. *U sv. Kajetána pod hradem pražským*. Praha: Kolej redemptoristů, 1947, s.73

<sup>309</sup> Malá Strana: s vyznačením budov, jež chrániti třeba. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae, [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/en/maps/19864>



Obr. 79: Pohled na zahradu od JZ a JV. Fotografie z roku 1920 (AMP)



Obr. 80: Na výřezu z panoramatu Pražského hradu podle předlohy V. Morstadta a J. Šembery z let 1829-1830 je vidět bývalá kaple P. Marie Einsiedelské a přilehlá kajetánská terasa. (AMP, Sbirka grafiky, G 380, detail).

### Zahrada klášterní nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Malá Strana, Vlašská, Praha 1



Obr. 81: Dnešní stav zahrady během rekonstrukce, foto z 28. 4. 2022 Veronika Pulcová

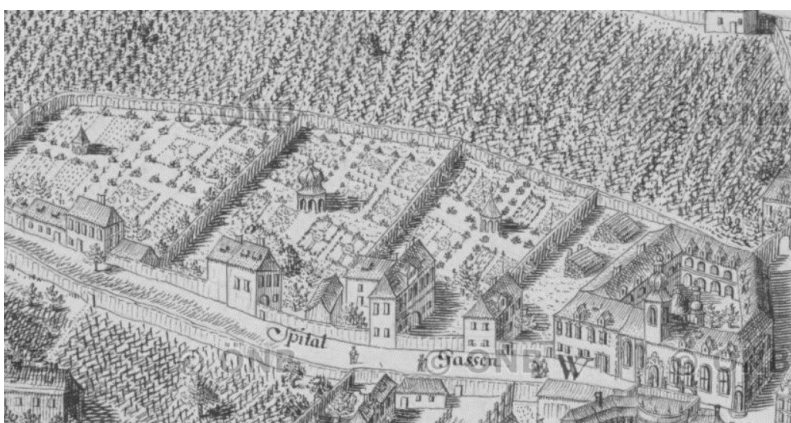


Obr. 82: Rekonstrukce zahrady u nemocnice, foto z 28. 4. 2022, Veronika Pulcová

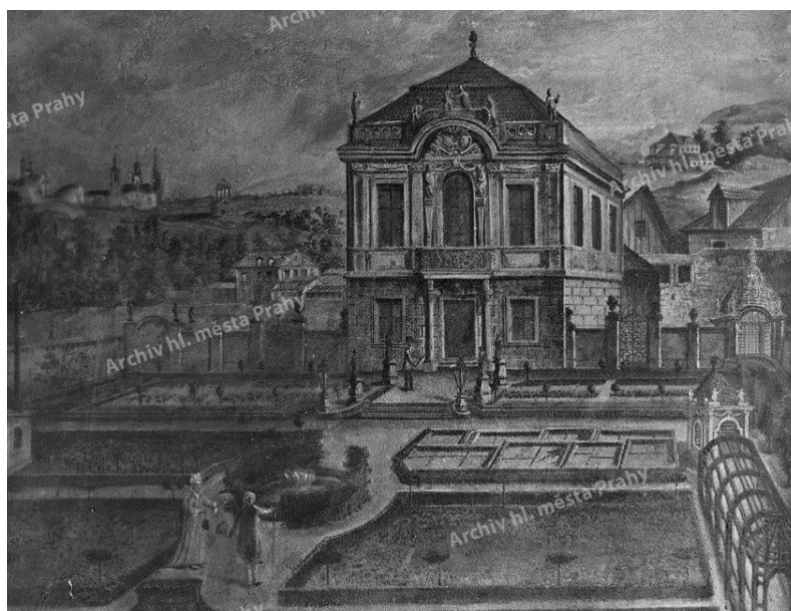




Obr. 83: Vizualizace plánu na obnovu zahrady<sup>310</sup>

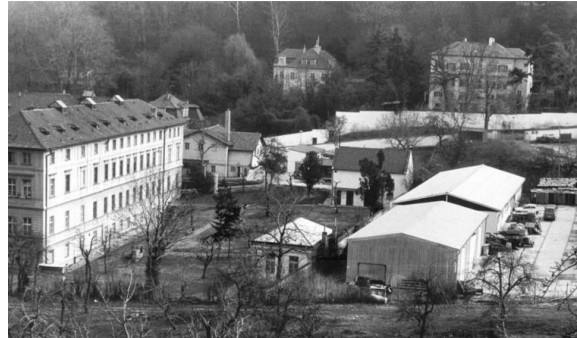


Obr. 84: Josef Daniel Huber, 1769<sup>311</sup>



Obr. 85: Bretfeldovská zahrada s letohrádkem (č.p. 337), dnes je na místě nemocnice, kolem roku 1746-1821, AMP, Sbíрка fotografií, VI 8/18b, foto Jindřich Eckert.

<sup>310</sup> Obnova boromejské zahrady pod Petřínem. Sestry Boromejky. <https://www.boromejky.cz/zahrada> [cit. 2021-11-15].



Obr. 86: Historické fotografie zahrady u nemocnice, neznámé datum pořízení, autor neznámý<sup>312</sup>



Obr. 87: Detail plánu Prahy z roku 1842<sup>313</sup>



Obr. 88: Detail plánu Prahy z roku 1856<sup>314</sup>

<sup>311</sup> Staré město pražské. Virtuální mapová sbírka Chartae-Antiquae. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/45127>

<sup>312</sup> Obnova boromejské zahrady pod Petřínem. Sestry boromejky. [cit. 2021-07-11] Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/zahrada>.

<sup>313</sup> Mapy stabilního katastru. Dvě Prahy. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: <https://www.dveprahy.cz/>

<sup>314</sup> Mapy stabilního katastru. Dvě Prahy. [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: <https://www.dveprahy.cz/>





*Obr. 89: Dům U Dvou zlatých lvů č.p. 321, foto 2020*



*Obr. 90: zahrada poblíž domu U Dvou zlatých lvů, foto z 28. 4. 2022, Pulcová*



*Obr. 91: Dům U Dvou zlatých lvů č.p. 321. Foto z roku 1914, Archiv hl. města Prahy, Jindřich Eckert*